

نام کتاب: دفتر هیجدهم پرسش ها و

پاسخ ها «احکام نگاه و پوشش

نویسنده: سیدمجتبی حسینی

فصل اول - نگاه به نامحرم

پرسش 1. آیا درباره نگاه به نامحرم آیه ای در قرآن هست؟ ... 25

پرسش 2. نگاه های ممنوع و حرام کدام است؟ ... 27

پرسش 3. آیا نگاه حرام جزء گناهان کبیره است؟ ... 27

پرسش 4. نگاه های جایز و حلال کدام است؟ ... 28

پرسش 5. حکم نگاه کردن به صورت نامحرم چیست؟ اگر نگاه به طور «خیره» و نه از روی قصد و غرضی باشد، باز هم اشکالی دارد؟ ... 28

پرسش 6. آیا نگاه کردن به پای زن نامحرم، از مچ به پایین جایز است؟ ... 29

پرسش 7. آیا نگاه به موهای زن نامحرم، از داخل آینه جایز است؟ ... 29

پرسش 8. اگر انسان همان طور که از دیدن باغ و گلستان لذت می برد، از نگاه کردن به چهره زن لذت ببرد؛ آیا این کار حرام است و مصداق قصد لذت به حساب می آید؟ ... 30

پرسش 9. آیا نگاه به برجستگی های بدن زن نامحرم (مانند سینه و پشت) از روی لباس و مانتو جایز است؟ ... 30

پرسش 10. آیا همان گونه که نگاه مرد به زن حرام است، نگاه زن به مرد نیز حرام است؟ ... 30

پرسش 11. حکم نگاه کردن زن به بازو و آرنج مرد نامحرم چیست؟ ... 31

پرسش 12. آیا زنان می‌توانند به حجم بدن مرد نامحرم (مانند پشت و سینه) از روی لباس نگاه کنند؟ ... 31

پرسش 13. حکم نگاه پیوسته به صورت استاد زن، در هنگام درس چیست؟ ... 31

پرسش 14. استاد ما بدحجاب است و حجاب شرعی را رعایت نمی‌کند و در هنگام نوشتن مطالب روی تخته سیاه، دست و موهای سر او، بیش از اندازه ظاهر می‌شود، تکلیف ما چیست؟ ... 32

پرسش 15. نگاه پیوسته دختران به چهره استاد نامحرم مرد، در کلاس درس چه حکمی دارد؟ ... 32

پرسش 16. تکلیف استادی که به عده‌ای از دختران درس می‌دهد؛ ولی نمی‌تواند خود را از نگاه هوس‌آلود کنترل کند، چیست؟ ... 33

پرسش 17. در چه صورت می‌توانم به چهره، گردن و موهای دختری که قصد ازدواج با او را دارم، نگاه کنم؟ ... 33

پرسش 18. می‌خواهم با دختری ازدواج کنم آیا می‌توانم، به طور پنهانی به موها و

گردن او نگاه کنم یا اینکه در این نگاه
رضایت و اجازه او شرط است؟ ... 34

پرسش 19. شخصی قصد ازدواج دارد؛ آیا
می‌تواند بدون قصد لذت به چهره و موهای
خانم‌ها (مثلاً در خیابان) نگاه کند تا کسی
را ببیند و بعد از او خواستگاری
کند؟ ... 34

پرسش 20. آیا نگاه به بدن نامزد خود که
هنوز نامحرم است - ولی محرم شدن قطعی
است - جایز است؟ ... 34

پرسش 21. با توجه به اینکه کلاس‌های
دانشجویان دختر و پسر با هم برگزار
می‌شود، و ناخودآگاه و بدون قصد لذت چشم
انسان به دختران نامحرم می‌افتد؛ حکم آن
چیست؟ ... 35

پرسش 22. با وضعی که زنان بیرون می‌آیند
و ما نیز مجبوریم به کوچه و خیابان
برویم و چشمان به آنان می‌افتد، تکلیف
چیست؟ ... 35

پرسش 23. نگاه به زنان نامحرم - به
ویژه فامیل و آشنا - بدون قصد لذت و
تنها از روی علاقه و محبت (مثلاً به چشم
خواهری) باشد، چه حکمی دارد؟ ... 35

پرسش 24. زن و مرد محرم تا چه اندازه
می‌توانند به بدن یکدیگر نگاه کنند؟ ...
36

پرسش 25. نگاه مرد به بدن مرد و زن به
بدن زن، تا چه حدودی جایز است؟ ... 36

پرسش 26. نگاه کردن به موه‌های زنان بدحجاب - که هیچ گونه امر و نهی در آنان تأثیر ندارد - چگونه است؟ ... 37

پرسش 27. در بعضی از مناطق ایران، زنان روستانشینی هستند که نوعاً خود را نمی‌پوشانند؛ آیا می‌توان بدون قصد لذت به آنها نگاه کرد؟ ... 37

پرسش 28. آیا نگاه به مو و بدن زنان اهل تسنن جایز است؟ ... 38

پرسش 29. حکم نگاه کردن به زنان مسلمان که در کشورهای خارجی فاقد حجاب و پوشش اسلامی‌اند، چگونه است؟ ... 38

پرسش 30. آیا نگاه کردن به زن غیرمسلمان که پوششی ندارد، جایز است؟ ... 39

پرسش 31. آیا نگاه کردن به مو، گردن و دست‌های زن کهنسال جایز است؟ ... 39

پرسش 32. حکم نگاه به زنان کهنسالی که چهره و موه‌های خود را آرایش و تزئین کرده‌اند، چیست؟ ... 39

پرسش 33. آیا پسر بچه ممیز، می‌تواند به مو و بدن نامحرم نگاه کند؟ ... 39

پرسش 34. حکم نگاه به زیورآلات زن نامحرم از روی لباس چیست؟ ... 40

پرسش 35. نگاه کردن مردان به حلقه ازدواج یا انگشتر عقیق خانم‌ها چه حکمی دارد؟ ... 40

پرسش 36. آیا دیدن ورزش فوتبال، کشتی و مانند آن، که مردان با شورت و زیرپوش بازی می‌کنند، از نزدیک برای زنان جایز است؟ ... 41

پرسش 37. حکم تماشای کشتی‌گیران و سایر ورزشکاران با بدن نیمه برهنه از تلویزیون برای بانوان چگونه است؟ ... 42

پرسش 38. آیا نگاه کردن به مو و بدن دختر نابالغ جایز است؟ ... 42

پرسش 39. از دخترانی که كوچك و با چادر می‌باشند خوشم می‌آید، چون معنویت خاصی دارند؛ آیا نگاه کردن به آنها اشکال دارد؟ ... 43

پرسش 40. حکم نگاه زن به بدن پسر بچه ممیز (به جز عورت او) چیست؟ ... 43

پرسش 41. نگاه کردن به عورت بچه چه حکمی دارد؟ ... 44

فصل دوم - عکس و فیلم نامحرم

پرسش 42. نگاه مرد به عکس و فیلم بی‌حجاب زن ناشناس، چه حکمی دارد؟ ... 45

پرسش 43. آیا مرد می‌تواند برای آگاهی از خصوصیات جسمی و زیبایی دختری که

می‌خواهد با او ازدواج کند، عکس یا فیلم او را مشاهده کند؟ در صورتی که دختر، فامیل و آشنا باشد، چه حکمی دارد؟... 45

پرسش 44. نگاه کردن به عکس و فیلمهای زنان فامیل و آشنا که در آن بدون حجاب مشاهده می‌شوند، چگونه است؟... 46

پرسش 45. نگاه به عکس و فیلم برخی از فامیل‌ها و آشنایان که از نظر حجاب بی‌بند و بار و بی‌باك هستند، حکمش چیست؟... 46

پرسش 46. حکم مشاهده و فیلم زنان فامیل که از دنیا رفته‌اند، چیست؟... 47

پرسش 47. اخیراً از بازیگران زن پوسترهایی تهیه شده است. برخی از آنان موهای خود را بیرون انداخته‌اند و بعضی دیگر لباس‌های تنگ و اندام‌نما پوشیده و عکس انداخته‌اند، در این مورد حکم چگونه است؟... 47

پرسش 48. نگاه کردن به عکس بدون حجاب دختر بچه‌های ممیز، چگونه است؟... 47

پرسش 49. دیدن عکس دوران کودکی زنان نامحرم، در صورتی که پوشش کافی نداشته باشند، چه حکمی دارد؟... 48

پرسش 50. نگاه به فیلم‌های ایرانی و خارجی که در آنها حجاب رعایت نمی‌شود و از صدا و سیما پخش می‌شوند، چه حکمی دارد؟... 48

پرسش 51. نگاه به فیلم‌های مجاز داخلی و خارجی که به وسیله وزارت ارشاد اجازه داده شده است، چه حکمی دارد؟... 48

پرسش 52. حکم تماشای زن بی‌حجاب در رسانه‌های تصویری به صورت زنده و غیر زنده چیست؟... 49

پرسش 53. آیا نگاه به فیلم با نگاه به عکس زن نامحرم بی‌حجاب، تفاوت دارد؟... 50

پرسش 54. آیا در چت با نامحرم در اینترنت، می‌توان به چهره بی‌حجاب او که از دوربین کامپیوتری مشاهده می‌شود، نگاه کرد؟... 50

پرسش 55. نگاه به فیلم‌های مبتذل که بیشتر زنان غیرمسلمان در آن بازی می‌کنند - در صورتی که موجب تحریک انسان نشود - چه حکمی دارد؟... 51

پرسش 56. نگاه کردن به عکس‌های عریان و برهنه زنان و مردان غیرمسلمان چه حکمی دارد؟... 51

پرسش 57. آیا به منظور جذب جوانان و نرفتن آنان به سمت برنامه‌های مبتذل ماهواره‌ای، جایز است کمی در پخش فیلم‌های رسانه‌های داخلی تساهل ورزید؟... 52

پرسش 58. نگاه کردن به عکس‌های عریان موجود در کتاب‌های پزشکی که آموزش آن برای دانشجویان ضروری است، چه حکمی دارد؟... 52

پرسش 59. دیدن فیلم های آموزشی (غیر ضروری) یا جستوجوی اینترنتی که شامل برخی صحنه های مهیج است، چه حکمی دارد؟ ... 52

پرسش 60. حکم نگاه به فیلم های روش آموزش جنسی چیست؟ ... 53

پرسش 61. آیا زن و شوهر برای تحریک جنسی، می توانند به فیلم های سکس و مبتذل نگاه کنند؟ ... 53

پرسش 62. اگر شوهر اصرار زیاد کند بر اینکه با او فیلم مبتذل نگاه کنم، تکلیف چیست؟ ... 54

پرسش 63. آیا در مشاهده فیلم های شهوت انگیز، بین فرد متأهل و مجرد تفاوتی دارد؟ ... 54

پرسش 64. دیدن فیلم های مبتذل به منظور سانسور کردن آن، چه حکمی دارد؟ ... 55

پرسش 65. اگر با مشاهده فیلم های شهوت انگیز، مقداری از شهوت انسان فروکش کند و در جلوگیری از ارتکاب حرام مؤثر باشد، چه حکمی دارد؟ آیا مشاهده آن به این منظور جایز است؟ ... 55

پرسش 66. نظر مراجع بزرگوار تقلید را درباره مشاهده برنامه های ماهواره بیان کنید؟ ... 56

پرسش 67. حکم خرید و فروش آنتن ماهواره چیست؟ ... 57

پرسش 68. در صورتی که فروشنده آنتن ماهواره، بداند که خریدار آن را به منظور استفاده حرام تهیه می‌کند، حکم این معامله چیست؟ ... 58

پرسش 69. ظهور فیلمهای عکاسی و میکس به وسیله مرد، چه حکمی دارد؟ ... 59

پرسش 70. حکم گرفتن عکس بدون حجاب که ظاهر کننده آن مرد نامحرم می‌باشد، چگونه است؟ ... 60

پرسش 71. در حالی که می‌دانیم مردان فامیل و آشنا فیلم ما را مشاهده می‌کنند، آیا بر ما (زنان) جایز است، بدون حجاب در مقابل فیلم‌بردار ظاهر شویم؟ ... 60

پرسش 72. آیا جایز است زن در جشن‌های عروسی، بدون اجازه شوهرش عکس بپندازد؟ ... 60

پرسش 73. حکم استفاده از اینترنت را بیان کنید. ... 61

پرسش 74. در مراجعه به سایت‌های اینترنتی خارجی، با موارد خلاف شرع زیاد مواجه می‌شویم. با اینکه در مسیر تحقیقات و ارتباط با تکنولوژی روز به استفاده از امکانات اینترنتی ناچار هستیم، تکلیف چیست؟ ... 61

پرسش 75. حکم شغل کافی نت چیست؛ با توجه به اینکه اینترنت کاربردهای مختلف اعم از حلال و حرام دارد و به رغم کنترل، ممکن است عده ای به طور پنهانی بر روی برخی سایت های غیر مجاز بروند؟ ... 61

فصل سوم - گفت و گوی نامحرم

پرسش 76. آیا صحبت کردن زن با مرد نامحرم که به نیت خیر و یا برای درس باشد، اشکال دارد؟ ... 63

پرسش 77. آیا صحبت کردن با کسی که قصد داریم در آینده با او ازدواج کنیم، گناه است؟ ... 63

پرسش 78. چت (Chat) در اینترنت به صورت گفتاری و یا نوشتاری با جنس مخالف - با این شرط که از حدود شرعی خارج نشویم (مثلاً برای تبادل نظر) - چه حکمی دارد؟ ... 64

پرسش 79. چت کردن با جنس مخالف و رد و بدل کردن صحبت های معمولی، چه حکمی دارد؟ ... 64

پرسش 80. حکم چت کردن با شخصی را که از جنسیت او بی اطلاعیم، بفرمایید؟ ... 64

پرسش 81. چت کردن با اشخاص مختلف، به انگیزه پیدا کردن فرد مورد نظر برای ازدواج با او، چه حکمی دارد؟ ... 65

پرسش 82. چت کردن با زنان غیر مسلمان و انجام صحبت‌های تحریک‌آمیز با آنان، چه حکمی دارد؟ ... 65

پرسش 83. آیا خواندن داستان‌های تحریک‌کننده جنسی اشکال دارد؟ ... 65

پرسش 84. برخی از زنان هنگام صحبت کردن، با آب و تاب و صدای نازک سخن می‌گویند؛ آیا مرد نامحرم می‌تواند به سخنان او گوش دهد و با او صحبت کند؟ ... 65

پرسش 85. آیا زن در هنگام صحبت کردن با مرد نامحرم، حتماً باید صدای خود را تغییر دهد و مردانه صحبت کند؟ ... 66

پرسش 86. آیا سلام کردن مرد به زن نامحرم و زن به مرد نامحرم، جایز است؟ ... 66

پرسش 87. نامه‌نگاری با نامحرم و طرح مسائل شهوانی از طریق ایمیل و یا چت، چه حکمی دارد؟ ... 66

پرسش 88. آیا در گفت‌وگوی زن و مرد نامحرم، فرقی بین گفت‌وگوی مستقیم و از راه دور (مانند اینترنت و تلفن) هست؟ ... 67

پرسش 89. شوخی کردن با نامحرم چه حکمی دارد؟ ... 67

پرسش 90. آیا شوخی کردن با محارم خود جایز است؟ ... 67

پرسش 91. آیا تقلید صدای مردان به وسیله زن و برعکس جایز است؟... 67

فصل چهارم - ارتباط دختر و پسر

پرسش 92. آیا در محیط دانشگاهی اختلاط بین پسران و دختران، اشکالی دارد؟... 69

پرسش 93. برگزاری جشنها و مراسم در دانشگاه که در آن دختر و پسرها مختلط اند، چه حکمی دارد؟... 69

پرسش 94. در يك تشكّل مذهبی فعالیت دارم که دختران و پسران در آن مختلط هستند! در بعضی مواقع احساس می‌کنم که ممکن است به گناه بیفتم، تکلیف چیست؟... 70

پرسش 95. آیا دانشجویان دختر و پسر می‌توانند به طور مشترک، به اردوهای تفریحی و سیاحتی مسافرت کنند؟... 70

پرسش 96. آیا نشستن بر سر سفرهای که نامحرم وجود دارد، حرام است؟... 71

پرسش 97. آیا کار خانم‌ها در ادارات که با نامحرم روبه‌رو می‌شوند و گفت‌وگو می‌کنند، اشکال دارد؟... 71

پرسش 98. آیا خلوت کردن دو نفر نامحرم در يك مکان جایز است؟ به طور مثال آیا دختر و پسری که می‌خواهند با یکدیگر ازدواج کنند، می‌توانند در اتاق دربسته و

خلوت با یکدیگر در مورد مسائل آینده
صحبت کنند؟ ... 71

پرسش 99. تنها بودن زن و مرد نامحرم در
برخی مکان‌های عمومی (مانند کتابخانه‌ها و
وسایل نقلیه) چه حکمی دارد؟ ... 72

پرسش 100. آیا ارتباط صمیمی بین دختر و
پسر در هنگام همکاری و یا میهمانی،
اشکال دارد؟ ... 73

پرسش 101. کار کردن در محیطی که يك مرد
و زن وجود دارد و گاهی در بسته و باز
می‌شود، چه حکمی دارد؟ ... 73

پرسش 102. آیا برای تدریس خصوصی در
منزل، می‌توان برای دانش‌آموزان دختر،
معلم مرد و برای پسر معلم زن استخدام
کرد؛ در حالی که هر دو در اتاق بسر
می‌برند و کس دیگری در آنجا نیست؟ ... 74

پرسش 103. معاشرت با دختر عمو در حد
استادی و تقویت درس، چه حکمی دارد؟ ...
74

پرسش 104. آیا اختلاط زن و مرد نامحرم
به منظور نمایش تئاتر و بازیگری - که
گاهی با مکالمات عاشقانه و مهیج شهوت
همراه می‌باشد - جایز است؟ ... 75

پرسش 105. آیا بازی افراد در نمایش و
فیلم‌ها در نقش زن و شوهر و یا خواهر و
برادر ... جایز است؟ ... 75

پرسش 106. اظهار دوستی به جنس مخالف در این حد که بگوید من تو را دوست دارم، چه حکمی دارد؟... 75

پرسش 107. عشق ورزیدن به شخصیت‌های معنوی و دینی جنس مخالف و دوست داشتن آنها از روی محبت الهی چه حکمی دارد؟... 76

پرسش 108. گاهی در بازار، نمایشگاه و وسایل نقلیه، زن و مرد به یکدیگر برخورد می‌کند، در اینجا تکلیف چیست؟... 76

پرسش 109. آیا تماس‌های جنسی با نامحرم - غیر از دخول - حکم زنا را دارد؟... 76

پرسش 110. حکم دقیق مصافحه و دست دادن با زن نامحرم - به ویژه فامیل مثل دختر خاله، دختر عمو و... - چیست؟... 77

پرسش 111. اگر در منطقه‌ای رسم بر این باشد که هنگام برخورد با یکدیگر مصافحه می‌کنند (حتی زنان با مردان) و ترك این کار، اهانت و اسائه ادب نسبت به طرف مقابل محسوب می‌شود؛ حکم دست دادن زن و مرد با این فرض چیست؟... 77

پرسش 112. دست دادن با زن نامحرم به وسیله دستکش و مانند آن، چه حکمی دارد؟... 77

پرسش 113. آیا دست دادن با زنان کهنسال نامحرم - که دست خود را برای مصافحه دراز می‌کنند - گناه است؟... 78

پرسش 114. آیا می‌توان با زنان محرم دست داد؟ ... 78

پرسش 115. دست دادن با زنان غیر مسلمان چه حکمی دارد؟ ... 79

پرسش 116. آیا دست دادن با دختران نابالغ جایز است؟ ... 79

پرسش 117. آیا بوسیدن و بغل کردن دختر بچه جایز است؟ ... 79

پرسش 118. آیا بوسیدن محارم خود جایز است؟ ... 80

پرسش 119. پرستار برای گرفتن نبض و فشار خون و... باید به بدن زن نامحرم نگاه کند و به بدن او دست بزند، تکلیف چیست؟ ... 80

پرسش 120. آمپول زدن زن به وسیله نامحرم چگونه است؟ ... 81

پرسش 121. رجوع بیمار به دندان‌پزشک نامحرم، چه حکمی دارد؟ ... 81

پرسش 122. در صورتی که پزشک زن هم وجود دارد؛ ولی احتمال می‌رود که متخصص مرد بیماری را بهتر تشخیص دهد، تکلیف چیست؟ ... 82

پرسش 123. تماس با بدن نامحرم، برای نجات او چه حکمی دارد؟ ... 82

پرسش 124. در هنگام آموزش، دست مربی به دست و بدن من می‌خورد، این چه حکمی دارد؟ ... 82

فصل پنجم - پوشش و حجاب

پرسش 125. درباره حجاب و دلیل وجوب آن توضیح دهید. 83

پرسش 126. در مورد فلسفه حجاب، حدود، کیفیت و رنگ پوشش بانوان توضیح دهید. 84

پرسش 127. پوشش بدن برای زنان باید چگونه باشد؟ ... 88

پرسش 128. آیا زیر چانه نیز باید از نامحرم پوشانده شود؟ ... 89

پرسش 129. آیا بر زن لازم است در مقابل بچه نابالغ خود را بپوشاند؟ ... 89

پرسش 130. از چه زمانی بر دختر رعایت حجاب واجب می‌شود؟ ... 90

پرسش 131. پدرم اصرار دارد که من بیش از حد معمول حجابم را رعایت کنم، چه کنم؟ ... 90

پرسش 132. آیا پوشاندن پشت و روی پا در مقابل نامحرم واجب است؟ ... 91

پرسش 133. زنی که می‌داند به جهت چهره زیبایش، مردان نامحرم به او نگاه

می‌کنند، چه وظیفه‌ای دارد؟ آیا پوشاندن آن واجب است؟... 92

پرسش 134. چرا پوشش بانوان مشکی است؛ با اینکه پوشیدن لباس مشکی در اسلام مکروه است؟... 92

پرسش 135. چادر بهتر است یا مانتو؟... 93

پرسش 136. آیا عدم پوشش دختر دایی، دختر عمه، دختر خاله و دختر عمو - که تأثیری در من ندارد - گناه است؟... 93

پرسش 137. آیا دختران می‌توانند با لباس آستین حلقه‌ای، در برابر پدر و یا برادرشان ظاهر شوند؟... 93

پرسش 138. آیا لازم است حجاب را برای توریست‌ها الزامی کنیم؟... 94

پرسش 139. آیا حفظ حجاب در سفر به کشورهای غیر مسلمان واجب است؟... 94

پرسش 140. اگر موی زنی به طور غیر عمد بیرون باشد و یا به طور سهوی چادر کنار برود، آیا گناه کرده است؟... 94

پرسش 141. رفتن بدون حجاب به حیاط منزلی که ساختمان‌های بلند بر آن مشرف است، چه حکمی دارد؟... 95

پرسش 142. آیا پوشیدن چادر و لباس‌هایی با رنگ روشن در میهمانی‌ها و در برابر

نامحرم — نه به قصد جذب نگاه مرد نامحرم
— حرام است؟ ... 95

پرسش 143. پوشیدن جوراب نازك چه حكمی
دارد؟ ... 96

پرسش 144. پوشیدن مانتوهای كی كه
برجستگی‌های بدن (مانند سینه و پشت) را
نمایان می‌کند، چگونه است؟ ... 96

پرسش 145. پوشیدن لباس‌های تنگ و تحريك
کننده — كه برجستگی‌های بدن زن در آن
پیدا است — چه حكمی دارد؟ ... 96

پرسش 146. مشخص شدن حجم موی زن از زیر
چادر چه حكمی دارد؟ ... 97

پرسش 147. آیا استفاده از كلاه گیس به
جای روسری كفایت می‌کند؟ ... 97

پرسش 148. آیا برای رفتن به خارج از
کشور، می‌توانیم با كلاه گیس نزد مرد
نامحرم عكس بیندازیم؟ ... 97

پرسش 149. آیا در بازیگری و تئاتر
خانم‌ها می‌توانند به جای روسری از كلاه
گیس استفاده کرد؟ ... 98

پرسش 150. آیا نگاه شوهر به كلاه گیس
همسرش كه از موی زنان نامحرم درست شده،
جایز است؟ ... 98

پرسش 151. آیا پوشیدن كفش‌های صدا دار
برای بانوان اشكال دارد؟ ... 98

پرسش 152. حکم پوشیدن لباس ابریشم برای زن و مرد چیست؟ ... 99

پرسش 153. آیا پوشیدن لباسی که آستر آن ابریشم است، برای مرد جایز است؟ ... 99

پرسش 154. حکم خریدن و پوشیدن کروات برای داماد چیست؟ ... 99

پرسش 155. پوشیدن پیراهن آستین کوتاه توسط مردان در مقابل زن نامحرم، چه حکمی دارد؟ ... 100

پرسش 156. آیا پوشیدن لباس‌های جذاب و رنگارنگ در برابر نامحرم، برای مردان جایز است؟ ... 100

فصل ششم - آرایش و زیورآلات

پرسش 157. آیا برای زن جایز است که عطر بزند و از منزل بیرون رود؟ ... 101

پرسش 158. استفاده از مواد نرم کننده که لباس را کمی خوشبو و لطیف می‌کند، برای بانوان چه حکمی دارد؟ آیا بیرون می‌توانند بروند؟ ... 101

پرسش 159. استفاده از کرم‌های چرب کننده و ضد آفتاب، بر روی دست و صورت چه حکمی دارد؟ ... 101

پرسش 160. آیا زن باید چهره آرایش کرده خود را از نامحرم بپوشاند؟ ... 102

پرسش 161. آرایش دختران و برداشتن
موهای صورت برای دختران چه حکمی
دارد؟ ... 102

پرسش 162. آرایش کردن برای محارم، چه
حکمی دارد؟ ... 102

پرسش 163. اگر برداشتن ابروها زینت به
حساب آید، باید تمام صورت را پوشانند؟ ...
103

پرسش 164. آیا رنگ کردن ابرو زینت بوده
و پوشاندن آن از نامحرم واجب است؟ ...
103

پرسش 165. آیا سرمه چشم از زینت‌هایی
است که باید پوشیده شود؟ ... 104

پرسش 166. آیا گریم زن جزء آرایش محسوب
می‌شود و باید از نامحرم پوشانند؟ ... 104

پرسش 167. آیا گریم زن توسط نامحرم جهت
فیلم سازی و بازیگری جایز است؟ ... 105

پرسش 168. اگر در جایی شك پیدا شود که
چیزی از موارد زینت است یا نه، تکلیف
چیست؟ آیا باید آن را پوشانند؟ ... 105

پرسش 169. حکم پوشش انگشتر طلا و حلقه
ازدواج بانوان، در صورتی که در معرض دید
نامحرم باشد، چگونه است؟ ... 106

پرسش 170. گذاشتن لنز آرایشی برای
بانوان چه حکمی دارد؟ ... 106

فصل هفتم - پوشش در نماز

پرسش 171. اگر در اتاق، مرد نامحرم باشد؛ آیا پوشاندن روی پا هنگام نماز واجب است؟ ... 107

پرسش 172. آیا نماز خواندن با چادر بدن نما، صحیح است؟ ... 107

پرسش 173. نماز خواندن با مانتو و روسری چه حکمی دارد؟ ... 108

پرسش 174. نماز خواندن زن با بلوز و شلوار چه حکمی دارد؟ ... 108

پرسش 175. آیا پوشاندن برجستگی‌های بدن هنگام نماز در برابر نامحرم واجب است؟ اگر نپوشاند؛ آیا نمازش باطل می‌شود؟ ... 108

پرسش 176. زنی که آرایش کرده و زیورآلات دارد؛ آیا باید در هنگام نماز چهره خود را بپوشاند؟ ... 109

پرسش 177. آیا باید در مساجد و نمازخانه‌ها، در حال نماز و یا روضه‌خوانی و سخنرانی، پرده‌ای بین زن و مرد باشد؟ ... 109

فصل هشتم - لباس جنس مخالف

پرسش 178. پوشیدن لباس زنانه برای مردان و بالعکس چه حکمی دارد؟ ۰۰۰ 111

پرسش 179. لباس مشترك بين زن و مرد، چگونه مشخص می‌شود؟ ۰۰۰ 112

پرسش 180. پوشیدن لباس زنانه به وسیله مردان و بر عکس، برای بازی در تئاتر و سینما چه حکمی دارد؟ ۰۰۰ 112

پرسش 181. حکم پوشیدن لباس شهرت را بیان کنید؟ ۰۰۰ 113

پرسش 182. آیا در حرمت پوشیدن لباس جنس مخالف، بین لباس زیر و غیر آن فرقی وجود دارد؟ ۰۰۰ 114

پرسش 183. گاهی به مدت کوتاهی و به طور موقت لباس شوهر را در منزل می‌پوشم، آیا این کار جایز است؟ ۰۰۰ 115

پرسش 184. فروش لباس‌های زیر زنانه به وسیله مردان، چه حکمی دارد؟ ۰۰۰ 115

فصل نهم - طلا و پلاتین

پرسش 185. آیا استفاده از طلا برای مردان بدون قصد زینت به طوری که دیگران نبینند، اشکال دارد؟ ... 117

پرسش 186. زینت مردان با طلای زرد چه حکمی دارد؟ ... 117

پرسش 187. طلای سفید برای مردان چه حکمی دارد؟ ... 118

پرسش 188. آیا به دست کردن و استفاده از پلاتین برای مرد اشکال دارد؟ ... 118

پرسش 189. اگر شك داشته باشیم طلای سفیدی که در بازار فروخته می‌شود، از جنس طلای متعارف (حرام) است یا خیر، تکلیف چیست؟ ... 119

پرسش 190. اگر از طلا و فلز دیگری آلیاژی درست کنیم که نسبت طلا به آن فلز کم باشد، آیا استعمال چنین آلیاژی به صورت انگشتر و یا ساعت برای مردان اشکال دارد؟ ... 119

پرسش 191. آیا گرفتن روکش طلا برای دندان بر مرد جایز است؟ ... 119

پرسش 192. استفاده از طلا برای مردان به مدت کوتاه - مانند لحظه عقد - چه حکمی دارد؟ ... 120

پرسش 193. مدال‌های طلا که ورزشکاران دریافت می‌کنند و به گردن‌شان، می‌آویزند چه حکمی دارد؟ ... 120

پرسش 194. ساخت و خرید و فروش جواهرات طلا که مخصوص مردان است (مانند انگشتر طلا)، چه حکمی دارد؟ ... 121

فصل دهم - دانستنی‌ها

پرسش 195. منظور از لباس شهرت چه نوع لباسی است؟ ... 123

پرسش 196. مفهوم زینت در زنان چیست و چه چیزهایی را شامل می‌شود؟ ... 124

پرسش 197. مقصود از «ریبه» و «تلذذ» در رساله‌های مراجع چیست؟ ... 125

پرسش 198. سن تمییز در پسر و دختر بچه در احکام نگاه و پوشش، چه سنی است؟ ... 126

پرسش 199. کلمه «ضرورت» به عنوان شرط جواز لمس زن و یا نگاه به او در کلمات فقیهان، به چه معنا است و حدود آن کدام است؟ ... 125

کلیدواژه‌ها ... 127

کتابنامه ... 131

مقدمه

«پرسش‌گری» از آغاز آفرینش انسان،
رخ‌نمایی کرده؛ بر بال سبز خود، فرشتگان
را فرانشانده؛ بر برگ زرد خود شیطان را
فرونشانده و در این میان، مقام آدمیت را
نشان داده است. آفتاب کوفه چه زیبا
فرموده است:

«مَنْ أَحْسَنَ السَّوَالِ عِلْمٌ» و «مَنْ عِلِمَ أَحْسَنَ السَّوَالِ».

هم سؤال از علم خیزد هم جواب

همچنانکه خار و گل از خاک و آب

آری! هر که سؤال‌هایش آسمانی است، دانش
و بینش پاسخ‌بخش خواهد بود. پویایی و
پایایی «جامعه» و «فرهنگ»، در گرو
پرسش‌های حقیقت‌طلبانه و پاسخ‌های
خردورزانه است.

از افتخارات ایران اسلامی، آن است که
از سویی، سرشار از جوانانی پاک دل،
کمال خواه و پرسش‌گر می‌باشد و از دیگر
سوی، از مکتبی غنی برخوردار است که
معارف بلند آن، گوارا نوش دل‌های عطشناک
پرسش‌گر و دانش‌جو است.

اداره مشاوره و پاسخ معاونت مطالعات
راهبردی نهاد، محفل انسی فراهم آورده

است، تا «ابر رحمت» پرسش‌ها را به «زمین اجابت» پذیرا باشد و نهال سبز دانش را بارور سازد. ما اگر بتوانیم سنگ صبور جوانان اندیشمند و بالنده ایران پرگهرمان باشیم، به خود خواهیم بالید.

شایان ذکر است در راستای ترویج فرهنگ دینی، اداره مشاوره و پاسخ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها با همکاری گروه‌های علمی، بیش از 80 هزار پرسش دانشجویی را در موضوعات مختلف اندیشه دینی، مشاوره، احکام و... پاسخ داده است.

این اداره دارای هشت گروه علمی و تخصصی، به شرح زیر است:

1. گروه قرآن و حدیث؛ 2. گروه تربیتی و روان شناسی؛
3. گروه احکام؛ 4. گروه اندیشه سیاسی؛
5. گروه فلسفه و کلام؛ 6. گروه فرهنگی و اجتماعی؛
7. گروه حقوق و فلسفه احکام؛ 8. گروه تاریخ و سیره.
9. گروه اخلاق و عرفان؛

آنچه پیش رو دارید، بخشی از سؤالات فقهی درباره احکام نگاه و پوشش و روابط است که توسط محقق ارجمند حجه الاسلام سیدمجتبی حسینی (زیدعزه) پاسخ داده شده است.

ویژگی‌های این مجموعه و شیوه تنظیم آن در چند نکته ذیل بیان می‌شود:

الف. پاسخ پرسش‌ها همراه با مأخذ و مستندات آن آورده شده است.

ب. پاسخ‌های هم‌مضمون با عبارت یکسان و روان تحریر شده است؛ از این رو بیشتر پاسخ‌ها به صورت اقتباس می‌باشد.

ج. جهت اتقان و اطمینان بیشتر علاوه بر مستندسازی پاسخ‌ها، از دفاتر مراجع بزرگوار نیز استفتا گردیده است.

د. در تنظیم کتاب، نظر حضرت امام خمینی قدس‌سره به عنوان اولین فتوا آمده و فتاوی دیگر مراجع بزرگوار که نامشان به ترتیب حروف الفبایی در ذیل می‌آید، سپس ذکر گردیده است:

1. حضرت آیه‌الله حاج شیخ محمدتقی بهجت (قدس سره)

2. حضرت آیه‌الله حاج شیخ میرزا جواد تبریزی (قدس سره)

3. حضرت آیه‌الله حاج سیدعلی حسینی‌خامنه‌ای (رهبر معظم انقلاب) (دام ظلّه العالی)

4. حضرت آیه‌الله حاج سید علی حسینی سیستانی (دام ظلّه العالی)

5. حضرت آیه‌الله حاج شیخ لطف‌الله صافی گلپایگانی (دام ظلّه العالی)

6. حضرت آیة الله حاج شیخ محمد فاضل
لنکرانی (قدس سره)

7. حضرت آیة الله حاج شیخ حسین نوری
همدانی (دام ظلّه العالی)

8. حضرت آیة الله حاج شیخ ناصر مکارم
شیرازی (دام ظلّه العالی)

9. حضرت آیة الله حاج شیخ حسین وحید
خراسانی (دام ظلّه العالی)

لازم به ذکر است که در متن کتاب تنها
به ذکر اسامی مراجع بزرگوار به اختصار
اکتفا شده است، لذا از ساحت آن
بزرگواران پوزش می‌طلبیم و از درگاه
خداوند متعال برای ایشان دوام عزت و
سلامتی مسئلت داریم.

ه. در این کتاب تنها به بیان احکام
تکلیفی «واجب و حرام» و احکام وضعی
«باطل و صحیح» بسنده شده و از بیان
احکام استحبابی خودداری شده است.

بر آنیم با توفیق خداوند، به تدریج
ادامه این مجموعه را تقدیم شما خوبان
کنیم. پیشنهادها و انتقادهای سازنده
شما، راهنمای ما در ارائه شایسته و
پربار مجموعه‌هایی از این دست خواهد بود.

در پایان از تلاش‌های مخلصانه مؤلف
محترم و مجموعه همکاران اداره مشاوره و
پاسخ، به خصوص حجج اسلام سید محمدتقی علوی
و صالح قنّادی که در بازخوانی و

آماده سازی این اثر تلاش کرده اند، تشکر و قدردانی می شود و دوام توفیقات این عزیزان را در جهت خدمت بیشتر به مکتب اهل بیت (علیهم السلام) و ارتقاء فرهنگ دینی جامعه - به ویژه دانشگاهیان - از خداوند متعال مسألت داریم.

فصل اول : نگاه به نامحرم قرآن و نگاه نامحرم

پرسش 1 . آیا درباره نگاه به نامحرم آیه ای در قرآن هست؟

«قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ»^[1]؛ «به مؤمنان بگو: چشم های خود را از نگاه به نامحرم فرو گیرند».

«وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ»^[2]؛ «و به زنان با ایمان بگو: چشم های خود را از نگاه هوس آلود فرو گیرند».

گفتنی است اگر انسان به خوبی بداند: «عالم محضر خداوند است» و باور کند هیچ يك از اعمال و حرکات ما از دید الهی پنهان نیست و این مطلب را بارها و بارها به خود تلقین کند تا به مرحله احساس و باور قلبی برسد. ترك عملی که موجب ناخشنودی خداوند است کاری ممکن و شدنی می باشد.

پیامبر بزرگ اسلام (صلی الله علیه و آله) در حدیثی می فرماید: «يَابْنَ آدَم... وَ إِنَّ نَازِعَكَ بِصُرْكَ إِلَى بَعْضِ مَا حَرَمْتُ عَلَيْكَ فَقَدْ أَعْنَتَكَ عَلَيْهِ بِطَبَقَتَيْنِ فَاطْبِقْ»^[3]؛ «فرزند

آدم!... اگر چشمت بخواهد تو را به نگاه حرام بکشاند من دو پلک در اختیار تو قرار داده‌ام، پس آنها را فرو بند».

و نیز پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) می‌فرماید: «هر چشمی در روز قیامت گریان است، مگر سه چشم؛ چشمی که از خوف خداوند بگرید و چشمی که از محارم الهی بسته گردد و چشمی که در راه خدا بیدار بماند».

حضرت صادق (علیه‌السلام) در حدیثی نورانی می‌فرماید: «النظر سهم مسموم من سهام ابلیس من تركها لله عزوجل لا لغيره اعقبه امانا و ايماناً يجد طعمه»^[4]؛ «نگاه ناروا تیری مسموم از تیرهای شیطان است. هر کس آن را تنها به خاطر خدا ترك کند، خداوند آرامش و ایمانی به او می‌دهد که طعم گوارای آن در خود می‌یابد».

امیر مؤمنان (علیه‌السلام) می‌فرماید: «هر کس چشمش را آزاد بگذارد، حسرتش زیاد می‌گردد»^[5].

با مراقبت درونی و دوری از زمینه‌های بیرونی و سپردن دل و روح خود به خداوند از دستبرد شیطان می‌توان محفوظ ماند و اگر انسان با وجود مواظبت و پاسداری از دل و چشمش گاهی فریب خورد و نگاهی نا به جا انداخت، می‌تواند با توبه فوری، این خطا را جبران کند و اثر سوء آن را از جان و روحش پاک کند.

مهم این است که نگاه حرام به صورت عادت در نیاید و قبح آن شکسته نگردد، یعنی باید هوشیار باشد و از دل و چشم

خود نگهبانی دهد و اگر گرفتار خطا شد با سلاح توبه دشمن را ناکارا کند. چون اگر چشم رها و آزاد گردد و به هر صورت و هر منظره‌ای نگاه کند، این کار عادت و ملکه انسان می‌شود و در روایتی از امام عسکری (علیه السلام) آمده است: برگرداندن صاحب عادت از عادتش مانند معجزه است.^[6]

اگر انسان به خوبی بفهمد که بسیاری از آلودگی‌ها و انحرافات از يك نگاه ناروا که نگاه‌های بعدی را به دنبال داشته و استغفار و توبه‌ای همراه آن نبوده، سرچشمه گرفته، همین فکر، عامل کنترل بسیار مهمی است که انسان بیدار و هوشیار را از خطا حفظ می‌کند.

نگاه‌های حرام

پرسش 2. نگاه‌های ممنوع و حرام کدام است؟

نگاه‌های حرام عبارت است از:

1. نگاه به چهره آرایش کرده زن،
2. نگاه به زیور آلات زن،
3. نگاه به عکس بی‌حجاب زن آشنا،
4. نگاه با ریه (ترس افتادن به حرام)،

5. نگاه به بدن مرد نامحرم (به جز صورت و دست‌ها)،

6. نگاه به تمام بدن زن نامحرم (به جز صورت و دست‌ها تا مچ)،

7. نگاه هوس‌آلود (هر چند به صورت و دست‌ها و یا به بدن هم‌جنس).

نگاه حرام

پرسش 3. آیا نگاه حرام جزء گناهان کبیره است؟

خیر، ولی اگر نگاه حرام به عمد تکرار و بر آن اصرار ورزیده شود، حکم گناه کبیره را پیدا می‌کند.^[7]

نگاه‌های حلال

پرسش 4. نگاه‌های جایز و حلال کدام است؟

نگاه‌های جایز (به شرط آن که بدون قصد لذت و ریه) عبارت است از:

1. نگاه به زن روستانشین که نوعاً خود را نمی‌پوشاند،^[8]

2. نگاه به عکس بی‌حجاب زن ناشناس،

3. نگاه همجنس به همجنس (به جز عورت)،
 4. نگاه به زن به منظور ازدواج (با شرایط خاص)،
 5. نگاه به زن که ^[9]کهنسال که هیچ گونه رغبتی به ازدواج با او نیست،
 6. نگاه به زن غیرمسلمان؛ خواه از اهل کتاب باشد یا نه. ^[10]
- تبصره. جواز نگاه‌های یاد شده در صورتی است که با قصد لذت و یا ترس افتادن به گناه همراه نشود.

پرسش 5. حکم نگاه کردن به صورت نامحرم چیست؟ اگر نگاه به طور «خیره» و نه از روی قصد و غرضی باشد، باز هم اشکالی دارد؟

همه مراجع (به جز صافی): نگاه به صورت نامحرم، اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد؛ ولی اگر با یکی از این دو مشخصه همراه باشد، جایز نیست. ^[11]

آیه الله صافی: نگاه به قصد لذت حرام است و بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز بنابر احتیاط واجب جایز نیست. ^[12]

تبصره. فرض مسأله در رساله‌های عملیه، در مورد نگاه عمدی و پیوسته است؛ وگرنه

نگاه اتفاقی به فتوای همه مراجع تقلید
اشکالی ندارد.

نگاه به پای نامحرم

پرسش 6. آیا نگاه کردن به پای زن
نامحرم، از مچ به پایین جایز است؟

همه مراجع (به جز مکارم): خیر، نگاه
به پای زن از مچ به پایین نیز – هر چند
بدون قصد لذت – حرام است.^[13]

آیه الله مکارم: آری، ولی بهتر آن است که
نگاه نکند.^[14]

نگاه از آینه

پرسش 7. آیا نگاه به موهای زن نامحرم،
از داخل آینه جایز است؟

همه مراجع: خیر، جایز نیست.^[15]

تبصره. حکم نگاه از آینه، شیشه، آب
صاف و مانند آن، با عکس و فیلم زن تفاوت
دارد. نگاه از داخل آینه به زن نامحرم
جایز نیست؛ ولی نگاه به عکس و فیلم او –
اگر ناآشنا باشد – بدون قصد لذت جایز
است.

نگاه به زیبایی‌ها

پرسش 8. اگر انسان همان طور که از دیدن باغ و گلستان لذت می‌برد، از نگاه کردن به چهره زن لذت ببرد؛ آیا این کار حرام است و مصداق قصد لذت به حساب می‌آید؟

همه مراجع: این گونه نگاه‌ها چون جنبه لذت جنسی دارد، جایز نیست.^[16]

نگاه به مانتویی

پرسش 9. آیا نگاه به برجستگی‌های بدن زن نامحرم (مانند سینه و پشت) از روی لباس و مانتو جایز است؟

همه مراجع: اگر با قصد لذت باشد و یا بترسد که به گناه بیفتد، نگاه به این مواضع جایز نیست.^[17]

نگاه به مرد

پرسش 10. آیا همان گونه که نگاه مرد به زن حرام است، نگاه زن به مرد نیز حرام است؟

همه مراجع (به جز بهجت و سیستانی): آری، نگاه زن به بدن مرد نامحرم [به جز سر، گردن و دست‌ها و جاهایی که معمولاً آن

را نمی‌پوشانند [حرام است؛ هر چند بدون قصد لذت باشد].^[18]

آیات عظام بهجت و سیستانی: نگاه زن به بدن مرد نامحرم با قصد لذت حرام است و بنابر احتیاط واجب بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام هم نیز [به جز قسمتی از بدن که معمولاً آن را نمی‌پوشانند مانند سر و دست‌ها] جایز نیست.^[19]

پرسش 11. حکم نگاه کردن زن به بازو و آرنج مرد نامحرم چیست؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، صافی: جایز نیست.^[20]

آیه‌الله بهجت: بنابر احتیاط واجب جایز نیست.^[21]

آیات عظام تبریزی، سیستانی، فاضل، مکارم، نوری و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکالی ندارد.^[22]

پرسش 12. آیا زنان می‌توانند به حجم بدن مرد نامحرم (مانند پشت و سینه) از روی لباس نگاه کنند؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد.^[23]

نگاه به استاد

پرسش 13. حکم نگاه پیوسته به صورت استاد زن، در هنگام درس چیست؟

همه مراجع (به جز صافی): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. [24]

آیه الله صافی: بدون قصد لذت نیز بنابر احتیاط واجب جایز نیست؛ ولی اگر نگاه اتفاقی باشد، اشکال ندارد. [25]

پرسش 14. استاد ما بد حجاب است و حجاب شرعی را رعایت نمی‌کند و در هنگام نوشتن مطالب روی تخته سیاه، دست و موه‌های سر او، بیش از اندازه ظاهر می‌شود، تکلیف ما چیست؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، صافی، فاضل و نوری: نگاه به او هر چند بدون قصد لذت، اشکال دارد. [26]

آیه الله بهجت: نگاه به او، هر چند بدون قصد لذت، جایز نیست. [27]

آیات عظام تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید: اگر از زنان بی‌باکی است که او را امر به حجاب کنند، اعتناء نمی‌کند؛ نگاه به او - بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام - اشکالی ندارد. [28]

پرسش 15. نگاه پیوسته دختران به چهره استاد نامحرم مرد، در کلاس درس چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد.^[29]

نگاه به شاگردان

پرسش 16. تکلیف استادی که به عده‌ای از دختران درس می‌دهد؛ ولی نمی‌تواند خود را از نگاه هوس‌آلود کنترل کند، چیست؟

همه مراجع: باید تدریس برای آنان را رها کند.^[30]

نگاه خواستگاری

پرسش 17. در چه صورت می‌توانم به چهره، گردن و موهای دختری که قصد ازدواج با او را دارم، نگاه کنم؟

همه مراجع (به جز صافی): نگاه به دختر مورد نظر با شرایط ذیل جایز است:

1. به قصد لذت و ریبه نباشد [هر چند بدانند با نگاه لذت‌قهری پیدا می‌شود].

2. برای آگاهی از وضع جسمانی دختر باشد (پس اگر از حال او آگاه است، نگاه او جایز نیست).

3. مانعی از ازدواج در میان نباشد (برای مثال دختر شوهر نداشته باشد).

4. احتمال بدهد دختر او را رد نمی‌کند. [31]

آیه‌الله صافی: با رعایت شرایط یاد شده، بنابر احتیاط واجب تنها به صورت و دست‌ها تا مچ اکتفا کند. [32]

پرسش 18. می‌خواهم با دختری ازدواج کنم آیا می‌توانم، به طور پنهانی به موها و گردن او نگاه کنم یا اینکه در این نگاه رضایت و اجازه او شرط است؟

همه مراجع: اگر شرایط نگاه جایز را داشته باشد، رضایت دختر در آن شرط نیست. [33]

نگاه های خیابانی

پرسش 19. شخصی قصد ازدواج دارد؛ آیا می‌تواند بدون قصد لذت به چهره و موهای خانم‌ها (مثلاً در خیابان) نگاه کند تا کسی را بپسندد و بعد از او خواستگاری کند؟

همه مراجع: این نوع نگاه‌ها جایز نیست. [34]

تبصره. نگاه به دختر به منظور ازدواج با او، شرایطی دارد که با رعایت آن جایز می‌شود. (ر.ک: پرسش 17).

نگاه به نامزد

پرسش 20. آیا نگاه به بدن نامزد خود که هنوز نامحرم است – ولی محرم شدن قطعی است – جایز است؟

همه مراجع: خیر، نامزد نامحرم با سایر زنان تفاوتی ندارد. [35]

نگاه ناخودآگاه

پرسش 21. با توجه به اینکه کلاس‌های دانشجویان دختر و پسر با هم برگزار می‌شود، طبعاً ناخودآگاه چشم انسان به دختران نامحرم می‌افتد؛ حکم آن در صورتی که بدون قصد لذت باشد چیست؟

همه مراجع: اگر ناخود آگاه و بدون قصد لذت باشد، اشکال ندارد. [36]

تبصره. طبق فتوای آیات عظام بهجت و صافی، اصل اختلاط دختر و پسر در يك کلاس با توجه به اینکه در معرض فساد است، جایز نیست (ر.ک: پرسش 92)

پرسش 22. با وضعی که زنان بیرون می‌آیند و ما نیز مجبوریم به کوچه و خیابان برویم و چشم‌مان به آنان می‌افتد، تکلیف چیست؟

همه مراجع: نگاه اتفاقی به بدن و موی آنان حرام نیست؛ ولی باید از نگاه عمدی [و پیوسته] اجتناب کرد. [37]

تبصره. نگاه به زنان بی‌بند و بار حکم خاصی دارد که در «نگاه به بی‌حجاب» آمده است.

نگاه به فامیل

پرسش 23. نگاه به زنان نامحرم - به ویژه فامیل و آشنا - بدون قصد لذت و تنها از روی علاقه و محبت (مثلاً به چشم خواهری) باشد، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز صافی): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، نگاه به صورت و دست‌ها تا مچ جایز است، ولی نگاه به جاهای دیگر [هر چند بدون قصد لذت] حرام است. [38]

آیه‌الله صافی: نگاه به بدن آنان [هر چند بدون قصد لذت] حرام است و بنابر احتیاط واجب، به صورت و دست‌ها تا مچ نیز بدون قصد لذت نگاه نشود. [39]

نگاه به محرم

پرسش 24. زن و مرد محرم تا چه اندازه می‌توانند به بدن یکدیگر نگاه کنند؟

همه مراجع (به جز مکارم): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، می‌توانند به تمام بدن یکدیگر [به جز عورت] نگاه کنند. [40]

آیه‌الله مکارم: اگر قصد لذت و ترس افتادن به حرام نباشد، می‌توانند تنها به آن مقداری که در میان محارم، نپوشاندنش معمول است، نگاه کنند و در غیر آن (مثلاً ما بین ناف تا زانو‌ها) بنابر احتیاط واجب، نگاه به آن جایز نیست. [41]

نگاه به همجنس

پرسش 25. نگاه مرد به بدن مرد و زن به بدن زن، تا چه حدودی جایز است؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، می‌توانند به تمام بدن یکدیگر [به جز عورت] نگاه کنند.^[42]

نگاه به بدحجاب

پرسش 26. نگاه کردن به موهای زنان بدحجاب - که هیچ گونه امر و نهی در آنان تأثیر ندارد - چگونه است؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، صافی، فاضل و نوری: بنابر احتیاط واجب، بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست.^[43]

آیه‌الله بهجت: بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست.^[44]

آیات عظام تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد.^[45]

نگاه به روستایی

پرسش 27. در بعضی از مناطق ایران، زنان روستانشینی هستند که نوعاً خود را نمی‌پوشانند؛ آیا می‌توان بدون قصد لذت به آنها نگاه کرد؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، صافی، فاضل و نوری: بنابر احتیاط واجب، بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست. [46]

آیات عظام بهجت و مکارم: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. [47]

آیات عظام تبریزی، سیستانی و وحید: چنانچه از زنان بی‌باکی است که اگر او را امر به حجاب کنند اعتنا نمی‌کنند نگاه به آنان بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام، اشکال ندارد. [48]

نگاه به زنان اهل تسنن

پرسش 28. آیا نگاه به مو و بدن زنان اهل تسنن جایز است؟

همه مراجع: خیر، نگاه به آنان نیز همان حکم نگاه به زنان شیعه را دارد. [49]

نگاه به مسلمانان خارجی

پرسش 29. حکم نگاه کردن به زنان مسلمان که در کشورهای خارجی فاقد حجاب و پوشش اسلامی‌اند، چگونه است؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، صافی، فاضل و نوری: بنابر احتیاط واجب، بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست.^[50]

آیه‌الله بهجت: نگاه به آنان جایز نیست؛ هر چند بدون قصد لذت باشد.^[51]

آیات عظام تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد (مگر اینکه از زنانی باشند که اگر آنان را نهی کنند بپذیرند).^[52]

نگاه به غیر مسلمان

پرسش 30. آیا نگاه کردن به زن غیر مسلمان که پوششی ندارد، جایز است؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد؛ تنها نگاه به جاهایی از بدنشان که معمولاً آن را نمی‌پوشانند، جایز است.^[53]

نگاه به کهنسال

پرسش 31. آیا نگاه کردن به مو، گردن و دست‌های زن کهنسال جایز است؟

همه مراجع: بدون قصد لذت، اشکال ندارد. ^[54]

پرسش 32. حکم نگاه به زنان کهنسالی که چهره و موهای خود را آرایش و تزئین کرده‌اند، چیست؟

همه مراجع: در فرض مذکور، نگاه به آنان جایز نیست. ^[55]

نگاه پسر بچه

پرسش 33. آیا پسر بچه ممیز، می‌تواند به مو و بدن نامحرم نگاه کند؟

همه مراجع (به جز مکارم و تبریزی): پسر بچه ممیز تکلیف ندارد و نگاهش به زن بی‌اشکال است؛ ولی بنابر احتیاط واجب، زن باید بدن و موی خود را از پسر بچه ممیزی که نگاهش به زن، باعث تحریک شهوت او می‌شود، بپوشاند. ^[56]

آیات عظام تبریزی و مکارم: پسر بچه ممیز تکلیف ندارد و نگاهش به زن بی‌اشکال

است؛ ولی بهتر است زن بدن و موی خود را از او بپوشاند.^[57]

تبصره. حکم «نگاه پسر بچه ممیز به زن بی‌اشکال است» در رساله‌های عملیه نیامده است؛ ولی از آنجا که فقیهان یکی از نشانه‌های تکلیف را بلوغ می‌دانند، پسر بچه ممیز مشمول آن قرار نمی‌گیرد.

نگاه به زیورآلات

پرسش 34. حکم نگاه به زیورآلات زن نامحرم از روی لباس چیست؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، فاضل و نوری: بنا بر احتیاط واجب نگاه به آنها جایز نیست.^[58]

آیات عظام بهجت، تبریزی، خامنه‌ای، صافی، مکارم و وحید: نگاه به آنها جایز نیست.^[59]

آیه‌الله سیستانی: نگاه به گردنبند و مانند آن جایز نیست؛ ولی نگاه به انگو و دستبند آنان - بدون قصد لذت - اشکال ندارد.^[60]

پرسش 35. نگاه کردن مردان به حلقه ازدواج یا انگشتر عقیق خانم‌ها چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، بهجت، خامنه‌ای، صافی و فاضل: نگاه به آن جایز نیست.^[61]

آیه‌الله تبریزی: نگاه به انگشتی که به طور معمول نزد زنان بزرگسال متعارف است اشکال ندارد؛ حتی اگر زنان جوان از آن انگشت استفاده کنند.^[62]

آیات عظام سیستانی، مکارم و نوری: بدون قصد لذت اشکال ندارد.^[63]

آیه‌الله وحید: بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.^[64]

نگاه به ورزشکاران

پرسش 36. آیا دیدن ورزش فوتبال، کشتی و مانند آن، که مردان با شورت و زیرپوش بازی می‌کنند، از نزدیک برای زنان جایز است؟

همه مراجع (به جز بهجت، تبریزی و سیستانی): خیر، نگاه زن به بدن مرد نامحرم، جایز نیست؛ هر چند بدون قصد لذت باشد.^[65]

آیه‌الله بهجت: بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.^[66]

آیه‌الله تبریزی: اگر به قصد لذت یا ترس افتادن به گناه باشد، نگاه به بدن آنان جایز نیست.^[67]

آیه الله سیستانی: در ورزش فوتبال اگر نگاه با قصد لذت یا ترس افتادن به گناه باشد، حرام است و در ورزش کشتی بنابر احتیاط واجب، بدون قصد لذت نیز جایز نیست. [68]

نگاه به فیلم ورزشی

پرسش 37. حکم تماشای کشتی‌گیران و سایر ورزشکاران با بدن نیمه برهنه از تلویزیون برای بانوان چگونه است؟

آیات عظام امام، سیستانی، فاضل، نوری و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده هم نشود، اشکال ندارد. [69]

آیات عظام بهجت، صافی و مکارم: با توجه به اینکه نگاه به این نوع برنامه‌ها باعث فساد و تهییج شهوت می‌شود، جایز نیست. [70]

آیات عظام تبریزی و خامنه‌ای: اگر به طور غیر زنده پخش شود و قصد لذت و ترس افتادن به حرام نباشد، اشکال ندارد. [71]

تبصره. پاسخ یاد شده در جایی است که مردان ورزشکار و کشتی‌گیر، ناشناس باشند و گرنه به فتوای مراجع تقلید، تماشای آن حرام است.

نگاه به دختر بچه

پرسش 38. آیا نگاه کردن به مو و بدن دختر نابالغ جایز است؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای و سیستانی: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد؛ ولی بنابر احتیاط [مستحب] به جاهایی [مانند ران، شکم و سینه] که معمولاً آنها را می‌پوشانند، نگاه نکند. [72]

آیه‌الله بهجت: اگر دختری است که خوب و بد را می‌فهمد، بنابر احتیاط واجب نگاه به او - خواه با قصد لذت باشد یا بدون آن - جایز نیست. [73]

آیات عظام تبریزی، صافی و وحید: اگر دختری است که خوب و بد را می‌فهمد نگاه به او [هر چند بدون قصد لذت] جایز نیست. [74]

آیات عظام فاضل، مکارم و نوری: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد، ولی بنابر احتیاط واجب به جاهایی [مانند ران، شکم و سینه] که معمولاً آنها را می‌پوشانند، نگاه نکند. [75]

پرسش 39. از دخترانی که كوچك و با چادر می‌باشند خوشم می‌آید، چون معنویت خاصی دارند؛ آیا نگاه کردن به آنها اشکال دارد؟

همه مراجع: اگر نگاه به آنان بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. [76]

نگاه به پسر بچه

پرسش 40. حکم نگاه زن به بدن پسر بچه ممیز (به جز عورت او) چیست؟

همه مراجع (به جز بهجت): بدون قصد لذت اشکال ندارد. [77]

آیه الله بهجت: اگر خوب و بد را می‌فهمد، بنابر احتیاط واجب نگاه به بدن او جایز نیست. [78]

نگاه به عورت بچه

پرسش 41. نگاه کردن به عورت بچه چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، سیستانی، فاضل، مکارم و نوری: نگاه کردن به عورت بچه ممیزی که خوب و بد را می‌فهمد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست؛ هر چند از پشت شیشه و مانند آن باشد. [79]

آیات عظام بهجت، تبریزی، خامنه‌ای، صافی و وحید: نگاه کردن به عورت بچه

ممیزی که خوب و بد را می‌فهمد، جایز نیست؛ هر چند از پشت شیشه و مانند آن باشد.^[80]

فصل دوم : عکس و فیلم نامحرم

عکس و فیلم ناشناس

پرسش 42. نگاه مرد به عکس و فیلم بی‌حجاب زن ناشناس، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد و مفسده‌ای در بین نباشد، اشکال ندارد.^[81]

تبصره. هر چند تعبیر «بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه» در برخی منابع ذکر نشده؛ ولی این مسأله مورد اتفاق تمامی فقیهان است.

نگاه خواستگاری به عکس

پرسش 43. آیا مرد می‌تواند برای آگاهی از خصوصیات جسمی و زیبایی دختری که می‌خواهد با او ازدواج کند، عکس یا فیلم او را مشاهده کند؟ در صورتی که دختر، فامیل و آشنا باشد، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت باشد، اشکال ندارد؛ هر چند آن دختر از فامیل و آشنایان باشد.^[82]

عکس و فیلم آشنا

پرسش 44. نگاه کردن به عکس و فیلم‌های زنان فامیل و آشنا که در آن بدون حجاب مشاهده می‌شوند، چگونه است؟

آیات عظام امام، تبریزی و نوری: اگر از زنانی‌اند که به حفظ حجاب شرعی پایبند هستند، نگاه کردن به عکس و فیلم آنان حرام است.^[83]

آیات عظام بهجت و فاضل: بنابر احتیاط واجب نگاه کردن به عکس و فیلم آنان، جایز نیست.^[84]

آیات عظام سیستانی، مکارم و وحید: اگر از زنانی‌اند که به حفظ حجاب شرعی پایبند هستند، بنابر احتیاط واجب نگاه کردن به عکس و فیلم آنان جایز نیست.^[85]

آیات عظام خامنه‌ای و صافی: نگاه کردن به عکس و فیلم آنان (به ویژه در مواردی که در معرض هتك و فساد باشند)، حرام است.^[86]

پرسش 45. نگاه به عکس و فیلم برخی از فامیل‌ها و آشنایان که از نظر حجاب بی‌بند و بار و بی‌باك هستند، حکمش چیست؟

آیات عظام امام، تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید: اگر باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. [87]

آیات عظام بهجت، فاضل و صافی: بنابر احتیاط واجب نگاه به عکس و فیلم آنان، جایز نیست. [88]

آیه‌الله خامنه‌ای: نگاه کردن به عکس و فیلم آنان جایز نیست. [89]

عکس از دنیا رفته

پرسش 46. حکم مشاهده و فیلم زنان فامیل که از دنیا رفته‌اند، چیست؟

همه مراجع: حکم نگاه به عکس و فیلم دوران حیات آنان را دارد و هیچ تفاوتی نمی‌کند. [90]

عکس بازیگران

پرسش 47. اخیراً از بازیگران زن پوسترهایی تهیه شده است. برخی از آنان موهای خود را بیرون انداخته‌اند و بعضی دیگر لباس‌های تنگ و اندام‌نما پوشیده و عکس انداخته‌اند، در این مورد حکم چگونه است؟

همه مراجع: اگر نشر و نگاه به آنان باعث مفسده گردد، جایز نیست.^[91]

نگاه به عکس دختر

پرسش 48. نگاه کردن به عکس بدون حجاب دختر بچه‌های ممیز، چگونه است؟

همه مراجع: اگر با قصد لذت نباشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد.^[92]

عکس دوران کودکی

پرسش 49. دیدن عکس دوران کودکی زنان نامحرم، در صورتی که پوشش کافی نداشته باشند، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز سیستانی): اگر نگاه به آن باعث هتك آنان و تحريك شهوت نشود، اشکال ندارد.^[93]

آیه‌الله سیستانی: اگر عکس یاد شده از وضع کنونی زن حکایت کند و او را نیز بشناسد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست.^[94]

فیلم‌های صدا و سیما

پرسش 50. نگاه به فیلم‌های ایرانی و خارجی که در آنها حجاب رعایت نمی‌شود و از صدا و سیما پخش می‌شوند، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد و باعث مفاسد و انحرافات اخلاقی نشود، اشکال ندارد.^[95]

فیلم‌های وزارت ارشاد

پرسش 51. نگاه به فیلم‌های مجاز داخلی و خارجی که به وسیله وزارت ارشاد اجازه داده شده است، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر [در حد ابتذال نبوده] و بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد و باعث مفاسد و انحرافات اخلاقی نشود، اشکالی ندارد [خواه فیلم داخلی باشد یا خارجی].^[96]

پخش زنده و غیر زنده

پرسش 52. حکم تماشای زن بی‌حجاب در رسانه‌های تصویری به صورت زنده و غیر زنده چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی و خامنه‌ای): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد و تفاوتی بین پخش زنده و غیر زنده نمی‌کند. [97]

آیه‌الله تبریزی: بین پخش زنده و غیر زنده تفاوت است. اگر به طور غیر زنده پخش شود و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد و اگر به طور زنده باشد، نگاه به آن [هر چند باعث مفسده نیز نشود] جایز نیست. [98]

آیه‌الله خامنه‌ای: بین پخش زنده و غیر زنده تفاوت است. اگر به طور غیر زنده پخش شود و بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد و اگر به طور زنده باشد، بنابر احتیاط واجب، نگاه به آن [هر چند باعث مفسده نیز نشود] جایز نیست. [99]

تفاوت فیلم و عکس

پرسش 53. آیا نگاه به فیلم با نگاه به عکس زن نامحرم بی‌حجاب، تفاوت دارد؟

همه مراجع (به جز تبریزی و خامنه‌ای):
بین فیلم و عکس تفاوتی در حکم نیست و فیلم همان عکس متحرک است.

آیه‌الله تبریزی: بین فیلمی که به طور غیرمستقیم و غیر زنده پخش می‌شود و عکس تفاوتی در حکم نیست؛ ولی نگاه به فیلم زنده، حکم نگاه به شخص را دارد و با عکس فرق می‌کند.

آیه‌الله خامنه‌ای: بین فیلمی که به طور غیرمستقیم و غیرزنده پخش می‌شود و عکس تفاوتی در حکم نیست؛ ولی نگاه به فیلم زنده بنابر احتیاط واجب حکم نگاه به شخص را دارد و با عکس فرق می‌کند. [100]

مشاهده نامحرم در چت

پرسش 54. آیا در چت با نامحرم در اینترنت، می‌توان به چهره بی‌حجاب او که از دوربین کامپیوتری مشاهده می‌شود، نگاه کرد؟

همه مراجع (به جز تبریزی و خامنه‌ای):
اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد.

آیه‌الله تبریزی: نگاه به آن [هر چند باعث مفسده نیز نشود] جایز نیست.

آیه‌الله خامنه‌ای: بنابر احتیاط واجب، نگاه به آن [هر چند باعث مفسده نیز نشود] جایز نیست.

عکس و فیلم مبتذل

پرسش 55. نگاه به فیلم‌های مبتذل که بیشتر زنان غیر مسلمان در آن بازی می‌کنند - در صورتی که موجب تحریک انسان نشود - چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): با توجه به اینکه دیدن این گونه فیلم‌ها به طور معمول شهوت برانگیز و مقدمه ارتکاب گناه می‌باشد، نگاه به آنها حرام است. [101]

آیه‌الله تبریزی: نگاه به فیلم‌هایی که موجب تحریک شهوت بر حرام یا ترویج فساد در جامعه باشد، جایز نیست. [102]

آیه‌الله سیستانی: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه نیز باشد، بنابر احتیاط واجب نگاه به زنان جایز نیست. [103]

عکس مبتذل غیرمسلمانان

پرسش 56. نگاه کردن به عکس‌های عریان و برهنه زنان و مردان غیرمسلمان چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، تبریزی، خامنه‌ای، سیستانی، فاضل و وحید: اگر با قصد لذت باشد، حرام است و بنابر احتیاط واجب بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست. [104]

آیات عظام بهجت، صافی، مکارم و نوری: نگاه به آن جایز نیست؛ هر چند بدون قصد لذت باشد. [105]

دفع افسد به فاسد

پرسش 57. آیا به منظور جذب جوانان و نرفتن آنان به سمت برنامه‌های مبتذل ماهواره‌ای، جایز است کمی در پخش فیلم‌های رسانه‌های داخلی تساهل ورزید؟

همه مراجع: خیر، این کار جایز نیست. [106]

عکس و فیلم آموزشی

پرسش 58. نگاه کردن به عکس‌های عریان موجود در کتاب‌های پزشکی که آموزش آن برای دانشجویان ضروری است، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. [107]

تبصره. فرض مسأله جایی است که نگاه به عکس‌های یاد شده، جهت آموزش برای دانشجویان ضروری باشد.

پرسش 59. دیدن فیلم‌های آموزشی (غیر ضروری) یا جست‌وجوی اینترنتی که شامل برخی صحنه‌های مهیج است، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): نگاه به این فیلم‌ها و صحنه‌ها - که مهیج و شهوت برانگیز است - جایز نیست. [108]

آیه‌الله تبریزی: نگاه به این فیلم‌ها که باعث تحریک شهوت بر حرام و یا ترویج فساد در جامعه می‌شود، جایز نیست.

آیه‌الله سیستانی: نگاه به این فیلم‌ها و صحنه‌ها با قصد لذت، حرام است و بنا بر احتیاط واجب بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست.

فیلم آموزش جنسی

پرسش 60. حکم نگاه به فیلم های روش آموزش جنسی چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): نگاه به این گونه فیلم ها که به طور معمول با نگاه شهوت برانگیز همراه است، جایز نیست. [109]

آیه الله تبریزی: نگاه به این نوع فیلم ها که باعث تحریک شهوت بر حرام و یا ترویج فساد در جامعه می شود، جایز نیست. [110]

آیه الله سیستانی: اگر به قصد لذت و شهوت باشد، حرام است و بدون آن نیز بنابر احتیاط واجب جایز نیست. [111]

فیلم تحریک زناشویی

پرسش 61. آیا زن و شوهر برای تحریک جنسی، می توانند به فیلم های سکس و مبتذل نگاه کنند؟

همه مراجع (به جز تبریزی): خیر، تحریک شهوت به وسیله فیلم های مبتذل و جنسی، جایز نیست. [112]

آیه الله تبریزی: نگاه به فیلم‌هایی که باعث تحریک شهوت بر حرام و یا ترویج فساد در جامعه می‌شود، جایز نیست. [113]

پرسش 62. اگر شوهر اصرار زیاد کند بر اینکه با او فیلم مبتذل نگاه کنم، تکلیف چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): اطاعت از شوهر در این زمینه واجب نیست و نگاه به این نوع فیلم‌ها - که به طور معمول با نگاه شهوت برانگیز همراه است - جایز نیست. [114]

آیه الله تبریزی: اطاعت از شوهر در این زمینه واجب نیست و نگاه به فیلم‌هایی که باعث تحریک شهوت بر حرام یا ترویج فساد در جامعه می‌شود، جایز نیست. [115]

آیه الله سیستانی: اطاعت از شوهر در این زمینه واجب نیست و نگاه به این نوع فیلم‌ها اگر با قصد لذت باشد، حرام است و چنانچه بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز باشد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست. [116]

تبصره. اطاعت از شوهر، جایگاه خاصی دارد و مورد یاد شده از این قبیل نیست.

نگاه متأهل به فیلم

پرسش 63. آیا در مشاهده فیلم‌های شهوت‌انگیز، بین فرد متأهل و مجرد تفاوتی دارد؟

همه مراجع: نگاه به فیلم‌های محرک و شهوت‌انگیز، جایز نیست و بین مجرد و متأهل تفاوتی ندارد.^[117]

سانسور فیلم مبتذل

پرسش 64. دیدن فیلم‌های مبتذل به منظور سانسور کردن آن، چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، فاضل و مکارم: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، برای مأموران نظارت در مقام انجام دادن وظیفه قانونی، به مقدار ضرورت اشکال ندارد؛ ولی باید از قصد لذت اجتناب کنند و واجب است افرادی که برای نظارت و بررسی گمارده می‌شوند از جهت فکری و روحی زیر نظر راهنمایی مسئولین باشند.^[118]

آیات عظام بهجت، صافی و وحید: فیلم‌ها که همیشه با نگاه شهوت‌برانگیز همراه است، جایز نیست.^[119]

آیه‌الله سیستانی: اگر با قصد لذت باشد، حرام است و اگر بدون قصد لذت و ترس

افتادن به گناه باشد، بنابر احتیاط واجب، نگاه کردن به آن جایز نیست.^[120]

ارضای شهوت با فیلم

پرسش 65. اگر با مشاهده فیلم‌های شهوت‌انگیز، مقداری از شهوت انسان فروکش کند و در جلوگیری از ارتکاب حرام مؤثر باشد، چه حکمی دارد؟ آیا مشاهده آن به این منظور جایز است؟

همه مراجع: نگاه به این فیلم‌های شهوت برانگیز، جایز نیست و توجیه یاد شده، مجوز ارتکاب حرام دیگر نمی‌شود.^[121]

برنامه‌های ماهواره‌ای

پرسش 66. نظر مراجع بزرگوار تقلید را درباره مشاهده برنامه‌های ماهواره بیان کنید؟

آیات عظام بهجت و صافی: استفاده از برنامه‌های مشتمل بر فساد و مخرب جایز نیست.^[122]

آیه‌الله تبریزی: چنانچه نگاه کردن آنها باعث تهییج شهوت بر حرام یا ترویج فساد در جامعه باشد، جایز نیست و در غیر این صورت باید مراعات مقررات و قوانین شود.^[123]

آیات عظام خامنه‌ای و مکارم: استفاده از برنامه‌های مفید و مشروع (مانند برنامه‌های علمی و قرآنی) هر چند فی نفسه مانعی ندارد؛ ولی با توجه به اینکه برنامه‌هایی که از طریق این دستگاه پخش می‌شود غالباً در بردارنده آموزش افکار گمراه کننده و تحریف حقایق و برنامه‌های لهو و فساد هستند، استفاده از ماهواره جایز نیست. [124]

آیه‌الله سیستانی: استفاده از ماهواره اگر مفسده نداشته باشد، جایز است و دیدن فیلم‌های مستهجن جایز نیست و تهیه آن در صورتی که اطمینان پیدا شود دیگران از آن استفاده بدی نمی‌کنند، اشکال ندارد [125].

آیه‌الله فاضل: استفاده از برنامه‌های مفید و مشروع آن اشکال ندارد؛ ولی مشاهده برنامه‌های مشتمل بر فساد و مخرب جایز نیست و اگر در این زمینه مقرراتی وجود دارد، باید رعایت شود. [126]

آنتن ماهواره

پرسش 67. حکم خرید و فروش آنتن ماهواره چیست؟

آیات عظام امام و وحید: اگر منافع حرام و نامشروع آن بیش از منافع حلال آن باشد - به گونه ای که منافع حلال بسیار نادر گردد - خرید و فروش آن جایز نیست و اگر قانونی در این زمینه وجود دارد باید مراعات گردد.

آیه الله بهجت: با توجه به اینکه استفاده از منافع حرام و نامشروع آن، بیش از منافع حلال است - به گونه ای که استفاده منافع مشروع آن بسیار نادر است - خرید و فروش آن جایز نیست.^[127]

آیات عظام تبریزی و فاضل: خرید و فروش آن در صورتی که به منظور استفاده حرام نباشد، اشکال ندارد. [و اگر قانونی در این زمینه وجود دارد] باید بر طبق آن عمل شود.^[128]

آیات عظام خامنه ای و مکارم: دستگاه مذکور، هر چند از آلات مشترک است که قابلیت استفاده حلال را دارد؛ ولی چون غالباً از آن بهره برداری حرام می شود و افزون بر این بهره گیری از آن در خانه، مفسد دیگری را هم در بر دارد، بنابراین خرید و استفاده از آن در خانه جایز نیست، مگر برای کسی که اطمینان دارد از آن استفاده حرام نمی کند و نصب آن در خانه نیز مفسده دیگری در بر ندارد و اگر قانونی در این زمینه وجود دارد، باید رعایت شود.^[129]

آیه‌الله سیستانی: خرید و فروش آن جایز نیست؛ مگر در صورتی که اطمینان پیدا کند که خود و یا دیگران از آن استفاده حرام نمی‌کنند. [130]

آیه‌الله صافی: خرید و فروش و استفاده مشروع از آن، در صورتی که مجتهد جامع شرایط به ملاحظه مصالح مهمه‌ای آن را ممنوع نکرده باشد، اشکال ندارد. [131]

تبصره 1. مراجع تقلید در اصل جواز خرید و فروش آلات مشترکی که دارای منافع حلال و حرام بوده و نیز در حرمت آلاتی که منافع مقصود و غالبی آن نامشروع بوده و یا استفاده از منافع حلال و مشروع آن در بین مردم بسیار نادر بوده، اختلاف نظر ندارند؛ بلکه اختلاف نظر تنها در مورد و مصداق آن است؛ یعنی، آیا استفاده از برنامه‌های علمی و قرآنی دستگاه ماهواره، در بین مردم در حد وفور است یا اینکه این دستگاه منافع حرام و نامشروعش بسیار بوده و به گونه‌ای است که زمینه دریافت برنامه‌های فاسد و مخرب را کاملاً فراهم می‌سازد؟ هر يك از مراجع تقلید در این زمینه (مصادق) برداشت و نظری داشته و در قالب فتوا ارائه داده‌اند و عده‌ای از آنان به فتوای کلی اکتفا نموده و تشخیص آن را به عرف واگذار کرده‌اند.

تبصره 2. با توجه به اینکه مسأله ترویج دستگاه ماهواره در کشور ایران بعد از رحلت امام خمینی مطرح گردید؛ از این رو نظر ایشان در خصوص ماهوار در دست نیست؛ ولی با توجه به مسأله 2 از کتاب تحریرالوسیله (در باب مسائل مستحدثه)،

می‌توان نظر ایشان را به دست آورد که در متن به آن اشاره شده است.

پرسش 68. در صورتی که فروشنده آنتن ماهواره، بداند که خریدار آن را به منظور استفاده حرام تهیه می‌کند، حکم این معامله چیست؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای و مکارم: فروش آن به خریدار یاد شده، جایز نیست. [132]

آیه‌الله بهجت: با توجه به اینکه منافع مشروع و حلال ماهوار بسیار نادر است، خرید و فروش آن جایز نیست.

آیات عظام تبریزی و فاضل: تنها دانستن باعث نمی‌شود که فروش آن حرام گردد؛ ولی [اگر در این زمینه قانونی وجود داشته باشد] باید بر طبق آن عمل کند. [133]

آیه‌الله سیستانی: خرید و فروش آنتن ماهواره جایز نیست؛ مگر در صورتی که اطمینان پیدا شود که او و یا دیگران، از آن استفاده حرام نمی‌کنند. [134]

آیه‌الله صافی: تنها دانستن باعث نمی‌شود که فروش آن حرام گردد؛ ولی اگر مجتهد جامع شرایط با ملاحظه مصالح مهمه‌ای، آن را ممنوع کرده باشد باید به آن عمل کند. [135]

آیه الله وحید: اگر منافع مشروع و حلال آن بسیار نادر باشد، خرید و فروش آن جایز نیست و در غیر این صورت تنها دانستن باعث نمی‌شود که فروش آن حرام گردد و اگر در این زمینه قانونی وجود دارد، باید مراعات گردد.

ظهور عکس توسط مرد

پرسش 69. ظهور فیلم‌های عکاسی و میکس به وسیله مرد، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر زن را نشناسد و برهنه و عریان نباشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. ^[136]

پرسش 70. حکم گرفتن عکس بدون حجاب که ظاهر کننده آن مرد نامحرم می‌باشد، چگونه است؟

همه مراجع: اگر ظاهر کننده او را نشناسد و باعث مفسده نیز نشود، اشکال ندارد. ^[137]

فیلم برداری مجالس

پرسش 71. در حالی که می‌دانیم مردان فامیل و آشنا فیلم ما را مشاهده می‌کنند، آیا بر ما (زنان) جایز است، بدون حجاب در مقابل فیلم بردار ظاهر شویم؟

همه مراجع: خیر، باید حجاب خود را رعایت کنید. ^[138]

پرسش 72. آیا جایز است زن در جشن‌های عروسی، بدون اجازه شوهرش عکس بیندازد؟

همه مراجع: اگر عکس گیرنده زن و یا محرم باشد و ظاهر کننده او را نشناسد و باعث مفسده نیز نباشد، عکس انداختن اشکال ندارد و اجازه شوهر در اینجا لازم نیست. [139]

استفاده از اینترنت

پرسش 73. حکم استفاده از اینترنت را بیان کنید.

همه مراجع: اینترنت از آلات مشترك است؛ از این رو استفاده از سایت‌های مشروع و حلال اشکال ندارد. ^[140]

پرسش 74. در مراجعه به سایتهای اینترنتی خارجی، با موارد خلاف شرع زیاد مواجه می‌شویم. با اینکه در مسیر تحقیقات و ارتباط با تکنولوژی روز به استفاده از امکانات اینترنتی ناچار هستیم و با توجه به اینکه اینگونه سایتهای نهایتاً اثر سوء خود را بر روی انسان می‌گذارد، تکلیف چیست؟

همه مراجع: استفاده از سایتهای اینترنت در اموری که شرعاً حلال است، اشکال ندارد. ^[141]

شغل کافی نت

پرسش 75. حکم شغل کافی نت چیست؛ با توجه به اینکه اینترنت کاربردهای مختلف اعم از حلال و حرام دارد و به رغم کنترل، ممکن است عده‌ای به طور پنهانی بر روی برخی سایتهای غیر مجاز بروند؟

همه مراجع: با توجه به اینکه اینترنت از آلات مشترك است، فروش آن جایز است، مگر طوری باشد که اشاعه منکرات و فحشا صدق کند که در این صورت حرام می‌شود.

فصل سوم : گفت و گوی نامحرم

گفت و گوی علمی با نامحرم

پرسش 76. آیا صحبت کردن زن با مرد نامحرم که به نیت خیر و یا برای درس باشد، اشکال دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد. [142]

تبصره. گفت و گو با جنس مخالف اگر ادامه یابد، به طور معمول زمینه علاقه را ایجاد می‌کند. از این رو لازم است کنترل شود.

گفت و گو به قصد ازدواج

پرسش 77. آیا صحبت کردن با کسی که قصد داریم در آینده با او ازدواج کنیم، گناه است؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. [143]

چت در اینترنت

پرسش 78. چت (Chat) در اینترنت به صورت گفتاری و یا نوشتاری با جنس مخالف – با این شرط که از حدود شرعی خارج نشویم (مثلاً برای تبادل نظر) – چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. ^[144]

تبصره. اگر جنس مخالف زن جوان باشد، بهتر است گفتوگو با او [هر چند بدون قصد لذت هم باشد] ترك شود.

چت با جنس مخالف

پرسش 79. چت کردن با جنس مخالف و رد و بدل کردن صحبت‌های معمولی، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: در صورتی که خوف فتنه و کشیده شدن به گناه وجود داشته باشد، جایز نیست. ^[145]

پرسش 80. حکم چت کردن با شخصی را که از جنسیت او بی‌اطلاعی، بفرمایید؟

همه مراجع: اگر ترس افتادن به حرام باشد، جایز نیست. ^[146]

پرسش 81. چت کردن با اشخاص مختلف، به انگیزه پیدا کردن فرد مورد نظر برای ازدواج با او، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. [147]

تبصره. فرض مسئله جایی است که شخص برای ازدواج آمادگی داشته باشد.

چت با غیر مسلمان

پرسش 82. چت کردن با زنان غیر مسلمان و انجام صحبت‌های تحریک‌آمیز با آنان، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: حرام است. [148]

داستان‌های شهوانی

پرسش 83. آیا خواندن داستان‌های تحریک‌کننده جنسی اشکال دارد؟

همه مراجع: اگر باعث تحریک شهوت گردد، خواندن آن جایز نیست. [149]

گفت و گو با نامحرم

پرسش 84. برخی از زنان هنگام صحبت کردن، با آب و تاب و صدای نازک سخن می‌گویند؛ آیا مرد نامحرم می‌تواند به سخنان او گوش دهد و با او صحبت کند؟

همه مراجع: اگر تَلَذُّذ و یا ترس افتادن به گناه در میان باشد، گوش دادن به سخنان آنان جایز نیست. [150]

پرسش 85. آیا زن در هنگام صحبت کردن با مرد نامحرم، حتماً باید صدای خود را تغییر دهد و مردانه صحبت کند؟

همه مراجع (به جز فاضل): خیر، این کار لازم نیست؛ ولی نباید لحن صدای خود را نیز نازک نماید، به طوری که مرد را تحریک کند. [151]

آیه الله فاضل: خیر، این کار لازم نیست؛ ولی بنابر احتیاط واجب نباید صدای خود را نیز نازک نماید، به طوری که مرد را تحریک کند. [152]

سلام کردن به نامحرم

پرسش 86. آیا سلام کردن مرد به زن نامحرم و زن به مرد نامحرم، جایز است؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد.^[153]

تبصره. اگر جنس مخالف دختر جوان باشد، بهتر است به او سلام نکند تا از لغزش در گناه در امان باشد.

نامه نگاری با نامحرم

پرسش 87. نامه نگاری با نامحرم و طرح مسائل شهوانی از طریق ایمیل و یا چت، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: طرح مسایلی که باعث ایجاد فتنه و فراهم آمدن زمینه فساد است، اشکال دارد.^[154]

گفت و گوی تلفنی

پرسش 88. آیا در گفت‌وگوی زن و مرد نامحرم، فرقی بین گفت‌وگوی مستقیم و از راه دور (مانند اینترنت و تلفن) هست؟

همه مراجع: خیر، هیچ تفاوتی در حکم نمی‌کند و در هر دو مورد، اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. [155]

شوخی با نامحرم

پرسش 89. شوخی کردن با نامحرم چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر با قصد لذت [جنسی] باشد یا بترسد که به گناه بیفتد، جایز نیست. [156]

شوخی با محارم

پرسش 90. آیا شوخی کردن با محارم خود جایز است؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت جنسی و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد. [157]

تقلید صدا

پرسش 91. آیا تقلید صدای مردان به وسیله زن و برعکس جایز است؟

همه مراجع: اگر باعث استهزا و هتک دیگری نباشد، اشکال ندارد. ^[158]

فصل چهارم : ارتباط دختر و پسر

اختلاط دانشجویان

پرسش 92. آیا در محیط دانشگاهی اختلاط بین پسران و دختران، اشکالی دارد؟

همه مراجع (به جز بهجت و صافی): اگر نگاه گناه آلود انجام نشود و ترس افتادن به حرام نباشد، اشکال ندارد؛ ولی با وجود آن سزاوار است که مسؤولان کشورهای اسلامی، برنامه‌ای برای جدا ساختن مراکز تحصیلی پسران و دختران تنظیم کنند. ^[159]

آیات عظام بهجت و صافی: با توجه به اینکه اختلاط دختر و پسر، در معرض فساد است، جایز نیست.^[160]

جشن مختلط

پرسش 93. برگزاری جشن‌ها و مراسم در دانشگاه که در آن دختر و پسرها مختلط‌اند، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز بهجت و صافی): اصل اجتماع دختر و پسرها در يك محیط فی نفسه اشکال ندارد؛ ولی اگر بانوان حجاب کامل را رعایت نکنند و آقایان نگاه گناه‌آلود داشته باشند و محرمات دیگری از قبیل موسیقی حرام و مانند آن انجام گیرد، اجتماع آنان در آن محل جایز نیست.^[161]

آیات عظام بهجت و صافی: با توجه به اینکه اختلاط دختر و پسر، در این گونه اجتماعات در معرض فساد است، جایز نیست.^[162]

شرکت در تشکل مذهبی

پرسش 94. در يك تشکل مذهبی فعالیت دارم که دختران و پسران در آن مختلط هستند! در بعضی مواقع احساس می‌کنم که ممکن است به گناه بیفتم، تکلیف چیست؟

همه مراجع: اگر ترس افتادن به گناه و مفسده در بین باشد، حضور در این تشکلهای جایز نیست. ^[163]

اردوی دختر و پسر

پرسش 95. آیا دانشجویان دختر و پسر می‌توانند به طور مشترک، به اردوهای تفریحی و سیاحتی مسافرت کنند؟

همه مراجع: با توجه به اینکه اختلاط دختران و پسران باعث مفسده است، باید از آن اجتناب شود. ^[164]

نشستن بر سر يك سفره

پرسش 96. آیا نشستن بر سر سفره ای که نامحرم وجود دارد، حرام است؟

همه مراجع: اگر کلمات مفسده انگیز رد و بدل نشود و از نگاه‌های حرام خودداری

گردد و نیز ترس افتادن به گناه در کار نباشد، اشکال ندارد.^[165]

حضور بانوان در ادارات

پرسش 97. آیا کار خانم‌ها در ادارات که با نامحرم روبه‌رو می‌شوند و گفت‌وگو می‌کنند، اشکال دارد؟

همه مراجع: اگر حجاب شرعی رعایت شود و قصد لذت و یا ترس افتادن به گناه نباشد، اشکال ندارد.^[166]

تبصره. اگر زنان بخواهند در این گونه اجتماعات فعالیت و خدمت کنند، باید علاوه بر حفظ حجاب، از آرایش چهره خود بپرهیزند.

خلوت زن و مرد

پرسش 98. آیا خلوت کردن دو نفر نامحرم در يك مكان جایز است؟ به طور مثال آیا دختر و پسر که می‌خواهند با یکدیگر ازدواج کنند، می‌توانند در اتاق در بسته و خلوت با یکدیگر در مورد مسائل آینده صحبت کنند؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای و نوری: اگر کسی نمی‌تواند وارد آن مکان شود و آنان

بترسند که به حرام بیفتند، ماندنشان در آنجا حرام است.^[167]

آیات عظام بهجت، سیستانی و وحید: اگر احتمال فساد برود، ماندن آنها در آنجا حرام است؛ هر چند طوری باشد که کس دیگر بتواند وارد شود.^[168]

آیات عظام تبریزی و فاضل: اگر کسی نمیتواند وارد آن مکان شود؛ در صورتی که احتمال فساد برود، ماندنشان در آنجا حرام است.^[169]

آیه الله صافی: اگر کسی نمیتواند وارد آن مکان شود، ماندن آنان در آنجا حرام است؛ هر چند احتمال فساد ندهند و به گفتوگوهای علمی و ضروری مانند آن بپردازند.^[170]

آیه الله مکارم: اگر کسی نمیتواند وارد آن مکان شود، بنابر احتیاط واجب ماندن آنان در آنجا حرام است؛ هر چند احتمال فساد ندهند و به گفتوگوهای علمی و ضروری و مانند آن بپردازند.^[171]

پرسش 99. تنها بودن زن و مرد نامحرم در برخی مکانهای عمومی (مانند کتابخانه ها و وسایل نقلیه) چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر احتمال فساد ندهند، ماندنشان در آنجا اشکال ندارد.^[172]

تبصره. در مکانهای یاد شده، نوعا تردد انجام میگیرد.

ارتباط شغلی

پرسش 100. آیا ارتباط صمیمی بین دختر و پسر در هنگام همکاری و یا میهمانی، اشکال دارد؟

همه مراجع (به جز بهجت و صافی): دوستی بین دختر و پسر جایز نیست؛ چون ترس افتادن به گناه در میان است. اما ارتباط شغلی اگر باعث مفسده نشود و موازین شرع در آن رعایت گردد، اشکال ندارد. [173]

آیات عظام بهجت و صافی: آری، جایز نیست. [174]

پرسش 101. کار کردن در محیطی که يك مرد و زن وجود دارد و گاهی در بسته و باز می‌شود، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر به هیچ وجه احتمال فساد ندهند، اشکال ندارد. [175]

تبصره. میان فقیهان اختلاف نظر است که آیا صرف اجتماع زن و مرد نامحرم، در مکان خلوت - به طوری که کس دیگری وارد نشود - حرام است یا آنکه در کنار آن شرط دیگری (احتمال ارتکاب فساد) نیز لازم است؟ بسیاری از آنان قید دوم را لازم شمرده‌اند؛ ولی همگی در این اتفاق دارند که اگر در آن محیط تردد و رفت و آمد

است؛ ولی باز احتمال فساد وجود دارد؛ در این صورت ماندنشان در آنجا جایز نیست. البته به طور معمول اگر در باز و بسته می‌شود و رفت و آمد انجام می‌شود، احتمال فساد کم می‌باشد.

تدریس خصوصی

پرسش 102. آیا برای تدریس خصوصی در منزل، می‌توان برای دانش‌آموزان دختر، معلم مرد و برای پسر معلم زن استخدام کرد؛ در حالی که هر دو در اتاق بسر می‌برند و کس دیگری در آنجا نیست؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای و نوری: اگر کسی نمی‌تواند وارد اتاق شود و آنان بترسند که به حرام بیفتند، ماندنشان در آنجا حرام است.

آیات عظام بهجت، سیستانی و وحید: اگر احتمال فساد برود، ماندن آنان در آنجا حرام است؛ هر چند طوری باشد که کسی دیگر بتواند وارد شود.

آیات عظام تبریزی و فاضل: اگر کسی نمی‌تواند وارد آن مکان شود؛ در صورتی که احتمال فساد برود، ماندنشان در آنجا حرام است. [176]

آیه‌الله صافی: اگر کسی نمی‌تواند وارد اتاق شود، ماندن آنان در آنجا حرام است؛ هر چند احتمال فساد ندهند.

آیه‌الله مکارم: اگر کسی نمی‌تواند وارد
اتاق شود، بنابر احتیاط واجب ماندن آن‌ان
در آنجا جایز نیست.

پرسش 103. معاشرت با دختر عمو در حد
استادی و تقویت درس، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز بهجت و صافی): دختر
عمو مانند سایر زنان بر شما نامحرم است.
پس اگر ترس افتادن به گناه و مفسده در
بین باشد، ارتباط و معاشرت با او جایز
نیست؛ (هر چند برای تقویت درسی
باشد). [177]

آیات عظام بهجت و صافی: جایز
نیست. [178]

نمایش و بازیگری

پرسش 104. آیا اختلاط زن و مرد نامحرم
به منظور نمایش تئاتر و بازیگری - که
گاهی با مکالمات عاشقانه و مهیج شهوت
همراه می‌باشد - جایز است؟

همه مراجع: اصل بازیگری در تئاتر و
سینما اشکال ندارد؛ ولی باید از کارهای
خلاف شرع و مکالمات شهوت‌انگیز خودداری
کرد. [179]

پرسش 105. آیا بازی افراد در نمایش و فیلم‌ها در نقش زن و شوهر و یا خواهر و برادر ... جایز است؟

همه مراجع (به جز صافی): اگر باعث فساد (از قبیل مکالمات شهوت‌انگیز، خلوت با اجنبی و...) نشود، اشکال ندارد. [180]

آیه‌الله صافی: جایز نیست. [181]

دوست داشتن جنس مخالف

پرسش 106. اظهار دوستی به جنس مخالف در این حد که بگوید من تو را دوست دارم، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: این کار جایز نیست؛ چون ترس افتادن به گناه در میان است. [182]

دوست داشتن شخصیت‌های معنوی

پرسش 107. عشق ورزیدن به شخصیت‌های معنوی و دینی جنس مخالف و دوست داشتن آنها از روی محبت الهی چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. [183]

تماس در تاکسی و بازار

پرسش 108. گاهی در بازار، نمایشگاه و وسایل نقلیه، زن و مرد به یکدیگر برخورد می‌کند، در اینجا تکلیف چیست؟

همه مراجع: اصل تردد در مکان‌های یاد شده و یا تماس بدن زن و مرد با یکدیگر از روی لباس حرام نیست؛ ولی اگر ترس افتادن به گناه باشد و یا باعث تحریک شهوت و فساد گردد، جایز نیست. ^[184]

تبصره. اگر در تماس بدنی، فشار و اتکا پیدا شود، باید از آن پرهیز شود.

تماس جنسی با نامحرم

پرسش 109. آیا تماس‌های جنسی با نامحرم – غیر از دخول – حکم زنا را دارد؟

همه مراجع: خیر، زنا محسوب نمی‌شود؛ ولی حرام است. ^[185]

دست دادن با نامحرم

پرسش 110. حکم دقیق مصافحه و دست دادن با زن نامحرم – به ویژه فامیل مثل دختر خاله، دختر عمو و... – چیست؟

همه مراجع: دست دادن با زن نامحرم حرام است؛ خواه فامیل باشد و یا فامیل و خواه با قصد لذت باشد و یا بدون آن.^[186]

پرسش 111. اگر در منطقه ای رسم بر این باشد که هنگام برخورد با یکدیگر مصافحه می‌کنند (حتی زنان با مردان) و ترك این کار، اهانت و اسائه ادب نسبت به طرف مقابل محسوب می‌شود؛ حکم دست دادن زن و مرد با این فرض چیست؟

همه مراجع: دست دادن با زن نامحرم جایز نیست و شعائر دینی باید حفظ شود و با تفهیم حکم شرعی، حمل بر اسائه ادب از بین می‌رود.^[187]

پرسش 112. دست دادن با زن نامحرم به وسیله دستکش و مانند آن، چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام و خامنه‌ای: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد؛ ولی بنابر احتیاط واجب، نباید دست را بر دست فشار دهند.^[188]

آیات عظام بهجت، تبریزی، سیستانی، صافی، مکارم و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد.^[189]

آیه‌الله فاضل: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد؛ ولی

بهتر است دست را به دست فشار
ندهند. [190]

آیه الله نوری: اگر بدون قصد لذت و ترس
افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد؛ ولی
نباید دست را به دست فشار دهند. [191]

دست دادن با پیرزن

پرسش 113. آیا دست دادن با زنان کهنسال
نامحرم - که دست خود را برای مصافحه
دراز می‌کنند - گناه است؟

همه مراجع (به جز بهجت): آری، دست
دادن با آنان جایز نیست. [192]

آیه الله بهجت: بدون قصد لذت، اشکال
ندارد. [193]

دست دادن با محارم

پرسش 114. آیا می‌توان با زنان محرم دست
داد؟

همه مراجع: آری، اگر بدون قصد لذت و
ترس افتادن به حرام باشد، اشکال
ندارد. [194]

دست دادن با غیر مسلمان

پرسش 115. دست دادن با زنان غیر مسلمان چه حکمی دارد؟

همه مراجع: دست دادن با زنان غیر مسلمان هم جایز نیست؛ خواه کافر حربی باشد یا کتابی (مانند یهود و نصارا).^[195]

دست دادن با دختر

پرسش 116. آیا دست دادن با دختران نابالغ جایز است؟

همه مراجع (به جز تبریزی، سیستانی و مکارم): اگر خوب و بد را می‌فهمند، دست دادن با آنان جایز نیست.^[196]

آیات عظام تبریزی، سیستانی: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد.^[197]

آیه الله مکارم: اگر خوب و بد را می‌فهمند، دست دادن با آنان بنابر احتیاط واجب جایز نیست.^[198]

بوسیدن دختر ممیز

پرسش 117. آیا بوسیدن و بغل کردن دختر بچه جایز است؟

همه مراجع (به جز سیستانی): اگر به شش سالگی رسیده باشد، بنابر احتیاط واجب بوسیدن او - هر چند بدون قصد لذت - جایز نیست. [199]

آیه الله سیستانی: بدون قصد لذت اشکال ندارد؛ ولی احتیاط مستحب آن است که از بوسیدن او خودداری شود. [200]

بوسیدن محارم

پرسش 118. آیا بوسیدن محارم خود جایز است؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد. [201]

پرستار نامحرم

پرسش 119. پرستار برای گرفتن نبض و فشار خون و... باید به بدن زن نامحرم نگاه کند و به بدن او دست بزند، تکلیف چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی):
با وجود زن پرستار، این کار برای مرد
پرستار جایز نیست؛ ولی اگر ضرورت باشد،
اشکال ندارد. [202]

آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر برای
انجام این امور پرستار زن در دسترس
نباشد و یا مهارت مرد در این زمینه
بیشتر باشد، اشکال ندارد. [203]

تبصره 1. پرستار در نگاه و لمس، تنها
باید به همان قسمت از بدن که معاینه به
آن ارتباط دارد، اکتفا کند.

تبصره 2. اگر معاینه با نگاه یا لمس
محقق می‌شود، باید به همان اکتفا کند.

تزریقات

پرسش 120. آمپول زدن زن به وسیله
نامحرم چگونه است؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی):
اگر آمپول زدن توسط هم جنس در دسترس
نباشد و ضرورت اقتضا کند، اشکال
ندارد. [204]

آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر
آمپول زدن هم جنس در دسترس نباشد، یا
غیر هم جنس مهارتش در تزریق بیشتر باشد،
اشکال ندارد. [205]

دندان پزشك نامحرم

پرسش 121. رجوع بیمار به دندان پزشك نامحرم، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): در صورتی که دندان پزشك هم جنس در دسترس نباشد و مراجعه ضرورت داشته باشد، اشکال ندارد. [206]

آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر دندان پزشك همجنس در دسترس نباشد، یا دندان پزشك نامحرم مهارتش بیشتر باشد، اشکال ندارد. [207]

متخصص نامحرم

پرسش 122. در صورتی که پزشك زن هم وجود دارد؛ ولی احتمال می‌رود که متخصص مرد بیماری را بهتر تشخیص دهد، تکلیف چیست؟

همه مراجع (به جز سیستانی و تبریزی): تخصص بیشتر باعث نمی‌شود که زن به پزشك مرد مراجعه کند؛ مگر آنکه ضرورت و احتمال خطر در میان باشد. [208]

آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر تخصص پزشك مرد در آن بیماری بیشتر باشد، مراجعه به او اشکال ندارد. [209]

نجات نامحرم

پرسش 123. تماس با بدن نامحرم، برای نجات او چه حکمی دارد؟

همه مراجع: به مقدار ضرورت اشکال ندارد. [210]

مربی نامحرم

پرسش 124. در هنگام آموزش، دست مربی به دست و بدن من می‌خورد، این چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر به طور اتفاقی باشد، اشکال ندارد؛ ولی اگر از روی عمد باشد و یا می‌دانید هنگام آموزش دست مربی با بدن شما تماس می‌یابد، باید دستکش به دست کنید. [211]

فصل پنجم : پوشش و حجاب

اهمیت حجاب

پرسش 125. درباره حجاب و دلیل وجوب آن توضیح دهید.

«وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ»^[212]؛ «و زینت خود را جز آن مقدار که نمایان است، آشکار نکنند و [اطراف] روسری‌های خود را بر سینه خود افکنند [تا گردن و سینه با آن پوشانده شود]».

«حجاب»، در لغت به معنای پرده، حاجب و پنهان کردن است و در اصطلاح «پنهان کردن زن خود را از دید مرد بیگانه است». آنچه دین اسلام بر زنان لازم دانسته، همان پوشش است که در متون دینی و در کلام فقیهان، از آن به ستر، پوشش، ساتر و پوشاننده تعبیر شده است.

حجاب و پوشش پیش از اسلام، در میان برخی از ملّتها - از جمله ایران باستان و قوم یهود و شاید در هند - مطرح و از آنچه که در قانون اسلام آمده، سخت‌تر بوده است.^[213] این دستور در دین اسلام، حدود سال‌های چهارم و پنجم تشریع گردیده است.^[214]

حجاب، یکی از احکام ضروری اسلام به شمار می‌آید و شیعه و سنی بر آن، اتفاق نظر دارند. خداوند متعال در این باره سه

آیه [215] در شهر مدینه، نازل کرده و در دو مورد آن [216]، به مسأله پوشش بانوان اشاره کرده است. [217] علاوه بر این، احادیث بسیاری درباره اهمیت و چگونگی حجاب نقل شده است.

حضرت علی (علیه السلام) می‌فرماید:
«پوشیدگی زن به حالش، بهتر است و زیبایی‌اش را پایدارتر می‌سازد». [218]

فلسفه حجاب

پرسش 126. در مورد فلسفه حجاب، حدود، کیفیت و رنگ پوشش بانوان توضیح دهید.

تردیدی نیست که حجاب و پوشش زن یکی از احکام ضروری اسلام به شمار می‌رود.

قرآن مجید درباره این امر مهم می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً» [219]؛ «ای پیامبر! به همسران و دخترانت و زنان مؤمنان بگو: جلباب‌ها (روسی‌های بلند) خود را بر خویش فرو افکنند. این کار برای اینکه [از کنیزان و آلودگان] شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند، بهتر است و خداوند همواره غفور و رحیم است».

پوشش سابقه‌ای به اندازه حیات بشریت دارد و غیر از پیروان یکی از مکاتب که بر لزوم برهنه زیستی پای می‌فشارد همه جامعه بشریت به نوعی رعایت می‌کنند. [220]

درباره اهمیت و فلسفه «حجاب»، اشاره به چند نکته بسیار حائز اهمیت است:

1. کاهش خطا و خطر؛ مصونیت زن در برابر طمع ورزی هوس بازان از ثمرات آشکار رعایت حجاب است.

2. حفظ احترام؛ اگر چه رعایت حجاب، از يك سو به مردان كمك می‌کند که به طور ناخواسته، و خارج از چارچوب‌ها، عواطف و احساسات خود را هزینه نکنند. اما بیش از آن به خانم‌ها كمك می‌کند که به طور ناخواسته و خارج از چارچوب‌ها، وسیله لذت‌انگاری قرار نگیرند و شخصیت و احترام آنان خدشه دار نگردد.

3. نشاط و رغبت؛ احکام الهی بیش از آنکه به محدودیت لذتها بیانجامد به ماندگاری لذتها و پایداری نشاط و خوشی‌ها می‌انجامد از این رو اگر چه حجاب از يك سو برای خانم‌ها محدودیت است و موجب خستگی و زحمت می‌باشد اما از سوی دیگر اوج احساسات را سالم نگه می‌دارد و عاطفه‌ها و محبت‌ها را در کانون گرم خانواده متمرکز می‌سازد و زن و مرد را از بی‌تفاوتی نسبت به همدیگر در نظام خانواده نجات می‌دهد و این بحرانی است که هم اکنون دامنگیر جوامع غربی شده است، به طوری که در هنگامه برپایی کانون خانواده که بر اساس عشق و محبت باید تحکیم شود و مهم‌ترین ابزار آن میل جنسی نسبت به یکدیگر است این میل رو به افول گذاشته و بنیان خانواده‌ها را متزلزل ساخته است، بلکه عشق و عاطفه آن دو، در

سال‌های قبل از ازدواج و بعد از ازدواج در میان افراد متعدد پخش شده است و تمرکز خود را از دست داده است.

از این رو «حجاب و پوشش زن»، دارای مشخصه‌ها و ویژگی‌هایی است که بعضی از آنها اشاره می‌شود:

يك. حدود و میزان پوشش: هر اندازه بدن زن پوشیده‌تر باشد، نقش نیرومندتری در دورسازی دیدگان نظاره‌گر ایفا می‌کند. اگر نگاه‌های آلوده را «تیرهای زهرآلود شیطان»^[221] همچنانکه در روایات آمده است بدانیم پوشش زن همانند قوسی است که تیرها را کمانه می‌کند و از اصابت آنها به هدف بازمی‌دارد. هر اندازه حجاب کمتر رعایت شود، تیرهای شیطانی بیشتر متوجه او می‌گردد و از آن آسیب می‌بیند. با توجه به این امر، چادر حجاب برتر است؛ زیرا با وجود شرایط دیگر، بیشترین پوشش و مطمئن‌ترین مصونیت را به همراه دارد.

دو. کیفیت پوشش: پوشندگی لباس و کیفیت دوخت، بخش مهمی از حجاب را تشکیل می‌دهد. لباس‌های نازک و تنگ و بدن نما، آماج پیکان مسموم شیطان و موجب خیره شدن چشم‌های هرزه و آلوده است!! در مقابل لباس‌های مناسب و کاملاً پوشیده، مانع این نگاه‌های هوس‌آلود است.

سه. رنگ‌ها: برخی از رنگ‌ها دیدگان را خیره می‌سازد و باعث جلب توجه می‌شود و علمای دین هر چند نسبت به اصل رنگ لباس‌ها، تأکید چندانی ندارند؛ ولی بر این مسأله پای می‌فشارند که لباس نباید

موجب جلب توجه شود و عواقب سوئی داشته باشد. از این رو در طول تاریخ، زنان مسلمان به میل خود، لباس مشکی را برای حجاب برگزیدند و بدین وسیله احساس امنیت و مصونیت بیشتری می‌کردند. این سنت حسنه، مورد نظر و پذیرش پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) و امامان (علیهم‌السلام) نیز قرار گرفت. گفتنی است که عبا و چادر مشکی جزء لباس‌های مکروه به شمار نمی‌رود و از آن مستثنا شده است.

چهار. شیوه گفت‌وگو و حرکت: حفظ وقار و متانت، همان نقشی را دارد که پوشش زن ایفا می‌کند و عدم رعایت آن، عواقب شومی در پی دارد. قرآن مجید یکی از صفات خوب زنان مؤمن را - که در رفتار دختران شعیب جلوه‌گر است - حیا و وقار می‌داند. [222]

باید دانست که پیدایش فحشا و فرزندان نامشروع، افزایش طلاق و از هم گسیختگی زندگی زناشویی و نا آرامی درونی و هیجان جنسی مستمر برخاسته از برهنگی و عشوه‌گری زنان، همه آثار شوم بی‌حجابی و بی‌بندوباری است و این حجاب است که می‌تواند به خوبی مصونیت‌بخش باشد.

برخی به نادرستی ادّعا می‌کنند: حجاب به معنای مقابله با برهنگی را قبول داریم؛ ولی در هیچ جای قرآن از پوشش مو سخن به میان نیامده است!! در پاسخ گفتنی است که زنان حتّی قبل از نزول آیه حجاب موه‌های خود را می‌پوشاندند و مشکل تنها آشکار بودن گردن، گوش، زیر گلو و گردن آنان بود.

همان‌طور که مفسران بزرگ (مانند شیخ طوسی و طبرسی) فرموده‌اند، در گذشته دو نوع روسری برای زنان معمول بود: روسری‌های کوچک که آنها را «خِمار» یا «مقنعه» می‌نامیدند و معمولاً در خانه از آن استفاده می‌کردند و روسری‌های بزرگ که مخصوص بیرون خانه به شمار می‌آمد. زنان با این روسری بزرگ – که جلباب خوانده می‌شد و از «مقنعه» بزرگ‌تر و از «ردا» کوچک‌تر است و به چادر امروزی شباهت داشت – مو و تمام بدن خود را می‌پوشاندند. [223]

نزدیک ساختن جلباب «يُذْنِيْنَ عَلَيْنَهِنَّ مِنْ جَلَابِيْهِنَّ» کنایه از پوشیدن سر و روی خود با آن است؛ [224] یعنی، چنان نباشد که چادر یا روپوش‌های بزرگ (مانتو) تنها جنبه تشریفاتی و رسمی داشته باشد و همه پیکرشان را نپوشاند و از مصادیق «کاسیات عاریات» [225] شمرده شوند! قرآن فرمان می‌دهد: بانوان با مراقبت، جامه را بر خود گیرند و آن را رها نکنند، تا نشان دهند اهل عفاف و وقار به شمار می‌آیند. از پایان آیه بر می‌آید که پوشش مطلوب آن است که خود به خود دورباش ایجاد می‌کند و هوس‌بازان را ناامید می‌سازد.

بنابراین، وظیفه پوشش اسلامی بانوان به معنای حبس و زندانی کردن و قرار دادن آنان پشت پرده و در نتیجه عدم مشارکت این گروه، در فعالیت‌های اجتماعی نیست. این وظیفه بدان معنا است که زن در معاشرت با مردان، بدنش را بپوشاند و به جلوه‌گری و خودنمایی نپردازد و مشارکتش

در فعالیت‌ها، بر اصول انسانی و اسلامی استوار باشد.

پوشش زن

پرسش 127. پوشش بدن برای زنان باید چگونه باشد؟

همه مراجع (به جز صافی): زن باید تمام بدن و موی خود را [به جز گردی صورت و دست‌ها تا مچ] در برابر مرد نامحرم بپوشاند. [226]

آیه‌الله صافی: زن باید تمام بدن و موی خود را در برابر نامحرم بپوشاند و بنابر احتیاط واجب، باید دست و صورت را نیز بپوشاند. [227]

پوشش صورت

پرسش 128. آیا زیر چانه نیز باید از نامحرم پوشانده شود؟

همه مراجع (به جز سیستانی): آری، زیر چانه جزء گردی چهره نیست و باید در برابر نامحرم پوشانده شود. [228]

آیه‌الله سیستانی: آن قسمت از چانه و زیر چانه که در هنگام پوشیدن مقنعه به طور

معمول پوشانده نمی‌شود، حکم گردی صورت را دارد. [229]

حجاب و نابالغ

پرسش 129. آیا بر زن لازم است در مقابل بچه نابالغ خود را بپوشاند؟

همه مراجع (به جز بهجت، تبریزی و مکارم): اگر خوب و بد را می‌فهمد و احتمال می‌دهد که نگاهش به بدن زن، موجب تحریک شهوتش شود؛ بنابر احتیاط واجب باید بدن و موی خود را از او بپوشاند. [230]

آیه‌الله بهجت: اگر خوب و بد را می‌فهمد، بنابر احتیاط واجب باید بدن و موی خود را از او بپوشاند. [231]

آیات عظام تبریزی و مکارم: خیر، لازم نیست؛ ولی بهتر است، بدن و موی خود را از پسری هم که خوب و بد را می‌فهمد، بپوشاند. [232]

وجوب حجاب دختران

پرسش 130. از چه زمانی بر دختر رعایت حجاب واجب می‌شود؟

همه مراجع: زمانی که یکی از نشانه‌های بلوغ در دختر آشکار شود، رعایت حجاب بر او واجب می‌گردد. [233]

تبصره. نشانه بلوغ در دختر سه چیز است: 1. روییدن موی درشت و خشن زیر شکم (بالای آلت تناسلی)، 2. بیرون آمدن منی، 3. تمام شدن نه سال قمری. البته به نظر آیه‌الله سیستانی، نشانه بلوغ در دختر تنها تمام شدن نه سال قمری است.

اجبار در پوشش

پرسش 131. پدرم اصرار دارد که من بیش از حد معمول حجابم را رعایت کنم، چه کنم؟

آیات عظام امام، بهجت، تبریزی، فاضل، مکارم، نوری و وحید: حجاب کامل زن در برابر مرد نامحرم، پوشاندن تمام بدن – جز گردی صورت و کف دست‌ها – است. اگر شما کمتر از این مقدار بدن خود را می‌پوشانید، اطاعت از پدرتان در این مورد واجب است؛ ولی اگر بیش از این از شما حجاب می‌خواهند اطاعت از او واجب نیست؛

مگر آنکه نافرمانی شما باعث آزار و اذیت او شود. پس سعی کنید به گونه ای رفتار کنید که پدرتان از شما آزرده خاطر نشود. [234]

آیه الله سیستانی: حجاب کامل زن در برابر مرد نامحرم، پوشاندن تمام بدن - جز گردی صورت و کف دستها - است. اگر شما خود را کمتر از این مقدار می پوشانید، اطاعت پدرتان در این مورد واجب است. اما اگر بیش از این از شما حجاب می خواهد، اطاعت او واجب نیست؛ مگر آنکه امر پدر ناشی از دو عامل باشد:

1. شفقت و دلسوزی نسبت به شما باشد 2. نافرمانی شما باعث آزار و اذیت او شود. بگویید به گونه ای رفتار کنید که پدرتان از شما آزرده خاطر نشود. [235]

آیه الله صافی: حجاب کامل زن در برابر مرد نامحرم، پوشاندن تمام بدن است. نسبت به گردی صورت و دستها احتیاط واجب در پوشاندن آن است؛ بنابراین اطاعت پدرتان در این مورد واجب است. [236]

تبصره. اطاعت پدر و مادر در انجام دادن واجبات و ترك محرمات، در حقیقت اطاعت خداوند محسوب می شود و رعایت آن واجب است.

پوشش روی پا

پرسش 132. آیا پوشاندن پشت و روی پا در مقابل نامحرم واجب است؟

همه مراجع (به جز تبریزی و مکارم): آری، باید آن را از نامحرم بپوشاند.^[237]

آیه الله تبریزی: پوشاندن زیر چانه واجب است؛ ولی پوشاندن روی پا تا مچ بنابر احتیاط واجب است.^[238]

آیه الله مکارم: خیر، واجب نیست؛ ولی بهتر آن است که بپوشاند.^[239]

تبصره. لازم نیست پشت و روی پا به وسیله جوراب پوشانده شود؛ بلکه اگر به وسیله چادر و مانند آن نیز پوشانده شود، کافی است.

پوشش زیبا رویان

پرسش 133. زنی که می‌داند به جهت چهره زیبایش، مردان نامحرم به او نگاه می‌کنند، چه وظیفه‌ای دارد؟ آیا پوشاندن آن واجب است؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، سیستانی، فاضل، مکارم و نوری: اگر باعث مفسده نشود، پوشاندن چهره بر آنان واجب نیست؛

ولی مردان وظیفه دارند به او نگاه نکنند. [240]

آیات عظام بهجت، تبریزی و وحید: اگر باعث جلب توجه مرد نامحرم شود، بنابر احتیاط واجب باید چهره خود را بپوشاند. [241]

آیه الله صافی: باید چهره خود را در برابر نامحرم بپوشاند. [242]

پوشش مشکی

پرسش 134. چرا پوشش بانوان مشکی است؛ با اینکه پوشیدن لباس مشکی در اسلام مکروه است؟

آیات عظام امام، بهجت، تبریزی، صافی، فاضل، نوری و وحید: پوشیدن لباس سیاه، هر چند مکروه است؛ ولی عبا از آن استثنا شده و چادر مشکی نیز داخل عنوان عبا است و مکروه نیست. [243]

آیات عظام سیستانی و مکارم: به طور کلی پوشیدن لباس سیاه مکروه نیست؛ افزون بر آنکه چادر مشکی داخل عنوان عبا است و عبا استثنا شده است. [244]

برتری چادر

پرسش 135. چادر بهتر است یا مانتو؟

همه مراجع: برای زن کافی است که حجاب کامل [شرعی] را با هر لباس مناسبی، در برابر مرد نامحرم رعایت کند، ولی بی‌شک چادر به عنوان حجاب برتر [به ویژه در اماکن مذهبی] از ارزش والایی برخوردار است. [245]

پوشش نزد فامیل

پرسش 136. آیا عدم پوشش دختر دایی، دختر عمه، دختر خاله و دختر عمو - که تأثیری در من ندارد - گناه است؟

همه مراجع: آری، گناه است و باید خود را بپوشانند و با سایر نامحرمان تفاوتی ندارند و نگاه شما بر مو و بدن آنان جایز نیست. [246]

پوشش نزد محارم

پرسش 137. آیا دختران می‌توانند با لباس آستین حلقه‌ای، در برابر پدر و یا برادرشان ظاهر شوند؟

همه مراجع: اگر باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. [247]

تبصره. پدر یا برادر در حکم خصوصیتی ندارند؛ بلکه به طور کلی زن می‌تواند در برابر تمامی محارم خود، با لباس آستین حلقه‌ای ظاهر شود؛ مشروط بر آنکه مفسده‌ای در بین نباشد.

حجاب توریست‌ها

پرسش 138. آیا لازم است حجاب را برای توریست‌ها الزامی کنیم؟

همه مراجع: افراد توریست از جهت حکم فقهی حجاب، تابع دین خود هستند؛ لکن همان گونه که ملزم به رعایت دیگر قوانین کشور هستند، نباید اجازه داده شود خلاف ارزش‌های دینی و فرهنگی کشور اقدام کنند و باعث اشاعه فساد و ابتذال اخلاقی شوند. [248]

حجاب در کشور غیر مسلمان

پرسش 139. آیا حفظ حجاب در سفر به کشورهای غیر مسلمان واجب است؟

همه مراجع: آری، حفظ حجاب کامل [شرعی] بر زن در برابر مرد نامحرم، واجب است؛

خواه مسلمان باشد یا کافر و یا در کشور اسلامی باشد یا غیراسلامی.^[249]

غفلت از حجاب

پرسش 140. اگر موی زنی به طور غیر عمد بیرون باشد و یا به طور سهوی چادر کنار برود، آیا گناه کرده است؟

همه مراجع: اگر بدون توجه و به طور غیر عمد باشد، گناه نکرده است، و از زمانی که متوجه شد، باید تمام آن را در برابر نامحرم بپوشاند.^[250]

محل دید نامحرم

پرسش 141. رفتن بدون حجاب به حیاط منزلی که ساختمان‌های بلند بر آن مشرف است، چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، بهجت، صافی، فاضل، مکارم، نوری و وحید: اگر احتمال بدهد که مرد نامحرم او را می‌بیند، بنابر احتیاط واجب باید حجاب خود را در این گونه محل‌ها حفظ نماید.^[251]

آیه‌الله سیستانی: اگر احتمال بدهد که مرد نامحرم او را می‌بیند، بهتر است خود را بپوشاند.^[252]

تبصره. اگر بدانند که مرد نامحرم او را می‌بیند، به فتوای همه باید حجاب خود را در این گونه محل‌ها حفظ کند.

لباس روشن و نازک

پرسش 142. آیا پوشیدن چادر و لباس‌هایی با رنگ روشن در میهمانی‌ها و در برابر نامحرم - نه به قصد جذب نگاه مرد نامحرم - حرام است؟

همه مراجع: اگر باعث جلب توجه نامحرم و مفسده نشود، اشکال ندارد. [253]

تبصره. اگر لباس به گونه‌ای بدن‌نما باشد و یا زینت محسوب شود، پوشاندن آن واجب است.

جوراب نازک

پرسش 143. پوشیدن جوراب نازک چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر ظاهر پا در آن پیدا باشد، پوشیدن آن جایز نیست. [254]

تبصره. به فتوای آیه‌الله مکارم پوشاندن روی پا واجب نیست.

لباس‌های تنگ

پرسش 144. پوشیدن مانتوهای کمی که برجستگی‌های بدن (مانند سینه و پشت) را نمایان می‌کند، چگونه است؟

همه مراجع: اگر باعث تهییج شهوت باشد، جایز نیست. [255]

پرسش 145. پوشیدن لباس‌های تنگ و تحریک‌کننده – که برجستگی‌های بدن زن در آن پیدا است – چه حکمی دارد؟

همه مراجع: پوشیدن این نوع لباس‌ها [در فرض مذکور] جایز نیست و باید آنان را با چادر یا مانتوی مناسب و گشاد بپوشاند. [256]

پوشش حجم مو

پرسش 146. مشخص شدن حجم موی زن از زیر چادر چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر باعث تهییج شهوت دیگران نشود، اشکال ندارد. [257]

کلاه گیس

پرسش 147. آیا استفاده از کلاه گیس به جای روسری کفایت می‌کند؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای و فاضل: بنابر احتیاط واجب، باید کلاه گیس را از نامحرم پوشاند. [258]

آیات عظام بهجت و وحید: اگر باعث مفسده شود، جایز نیست. [259]

آیات عظام تبریزی، سیستانی، صافی، مکارم و نوری: خیر، کلاه گیس خود یک نوع زینت است و باید از نامحرم پوشانده شود. [260]

کلاه گیس در خارج کشور

پرسش 148. آیا برای رفتن به خارج از کشور، می‌توانیم با کلاه گیس نزد مرد نامحرم عکس بیندازیم؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای و فاضل: بنابر احتیاط واجب، باید کلاه گیس را از نامحرم پوشاند.

آیات عظام بهجت و وحید: اگر باعث مفسده شود، جایز نیست. [261]

آیات عظام تبریزی، سیستانی، صافی، مکارم و نوری: خیر، کلاه گیس خود يك نوع زینت است و باید از نامحرم پوشانده شود.

کلاه گیس بازیگران

پرسش 149. آیا در بازیگری و تئاتر خانم‌ها می‌توانند به جای روسری از کلاه گیس استفاده کرد؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای و فاضل: بنابر احتیاط واجب، باید کلاه گیس را از نامحرم پوشانند.

آیات عظام بهجت و وحید: اگر باعث مفسده شود، جایز نیست.^[262]

آیات عظام تبریزی، سیستانی، صافی، مکارم و نوری: خیر، کلاه گیس خود يك نوع زینت است و باید از نامحرم پوشانده شود.

پرسش 150. آیا نگاه شوهر به کلاه گیس همسرش که از موی زنان نامحرم درست شده، جایز است؟

همه مراجع (به جز امام، خامنه‌ای و فاضل): نگاه به آن اشکال ندارد.^[263]

آیات عظام امام، خامنه‌ای و فاضل: بنابر احتیاط واجب نگاه به آن جایز نیست.^[264]

کفش صدادار

پرسش 151. آیا پوشیدن کفش‌های صدادار برای بانوان اشکال دارد؟

همه مراجع: اگر باعث جلب توجه مرد نامحرم و مفسده شود، پوشیدن آن اشکال دارد. [265]

لباس ابریشم

پرسش 152. حکم پوشیدن لباس ابریشم برای زن و مرد چیست؟

همه مراجع: اگر ابریشم خالص باشد، پوشیدن آن برای مرد حرام است؛ ولی برای زن اشکال ندارد. [266]

پرسش 153. آیا پوشیدن لباسی که آستر آن ابریشم است، برای مرد جایز است؟

همه مراجع (به جز بهجت): خیر، جایز نیست. [267]

آیه‌الله بهجت: بنابر احتیاط واجب، جایز نیست. [268]

کروات

پرسش 154. حکم خریدن و پوشیدن کروات برای داماد چیست؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، مکارم و نوری: اگر باعث ترویج فرهنگ غرب شود، جایز نیست. [269]

آیات عظام بهجت و صافی: بنابر احتیاط، استفاده نکنند. [270]

آیات عظام تبریزی، سیستانی و فاضل: برای مسلمان بهتر است، از لباسی که باعث تشبه به غیرمسلمانان شود، اجتناب کند. [271]

آیه‌الله وحید: آنچه که باعث تشبه به غیر مسلمانان شود، جایز نیست. [272]

تبصره. اگر در موردی بر پوشیدن کروات مفسده‌ای مترتب شود، پوشیدن آن حرام می‌شود.

آستین کوتاه

پرسش 155. پوشیدن پیراهن آستین کوتاه توسط مردان در مقابل زن نامحرم، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز بهجت، صافی و نوری):
اگر باعث مفسده نشود اشکال ندارد. [273]

آیات عظام بهجت و صافی: بنابر احتیاط واجب، باید لباس آستیندار بر تن کند. [274]

آیه الله نوری: اگر مخالف عفت عمومی نباشد و در نظر افراد متشرع منکر محسوب نشود، اشکال ندارد. [275]

لباس رنگارنگ مردان

پرسش 156. آیا پوشیدن لباسهای جذاب و رنگارنگ در برابر نامحرم، برای مردان جایز است؟

همه مراجع: اگر منشأ فسادی خاص نشود، اشکال ندارد. [276]

فصل ششم : آرایش و زیورآلات

عطر زن

پرسش 157. آیا برای زن جایز است که عطر بزند و از منزل بیرون رود؟

همه مراجع: اگر باعث جلب توجه نامحرم شود، جایز نیست. [277]

بوی خوش نرم کننده ها

پرسش 158. استفاده از مواد نرم کننده که لباس را کمی خوشبو و لطیف می‌کند، برای بانوان چه حکمی دارد؟ آیا بیرون می‌توانند بروند؟

همه مراجع: اگر باعث جلب مرد نامحرم بشود جایز نیست. [278]

پرسش 159. استفاده از کرم‌های چرب کننده و ضد آفتاب، بر روی دست و صورت چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، تبریزی، خامنه‌ای، فاضل و وحید: اگر آرایش و زینت محسوب نشود و بوی خوش آن باعث تحریک نامحرم نگردد، اشکال ندارد. [279]

آیات عظام بهجت و صافی: اگر آرایش و زینت محسوب نشود و بوی خوش آن باعث تحریک نامحرم نگردد، اشکال ندارد؛ ولی بنابر احتیاط واجب باید صورت را از نامحرم بپوشاند. [280]

آیات عظام سیستانی، مکارم و نوری: اگر به مقدار کم ومتعارف باشد، اشکال ندارد. [281]

آرایش چهره

پرسش 160. آیا زن باید چهره آرایش کرده خود را از نامحرم بپوشاند؟

همه مراجع (به جز مکارم): آری، باید از نامحرم بپوشاند. [282]

آیه الله مکارم: بنابر احتیاط واجب، باید از نامحرم بپوشاند. [283]

آرایش دختران

پرسش 161. آرایش برای دختران چه حکمی دارد؟

همه مراجع: این کار فی نفسه برای آنان اشکال ندارد (هر چند زیبنده نیست)؛ ولی باید صورت را از نامحرم بپوشانند. [284]

پرسش 162. آرایش کردن برای محارم، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. [285]

برداشتن ابرو

پرسش 163. اگر برداشتن ابروها زینت به حساب آید، باید تمام صورت را پوشانند؟

آیات عظام امام، سیستانی، مکارم و نوری: به این مقدار اشکال ندارد و پوشاندن آن از نامحرم واجب نیست. [286]

آیات عظام بهجت و صافی: زینت محسوب می‌شود و باید آن را از نامحرم بپوشانند. [287]

آیه‌الله تبریزی: اگر به گونه‌ای است که نزد زنان کهنسال و یا نزدیک به آنان متعارف است، پوشاندن آن واجب نیست. [288]

آیات عظام خامنه‌ای، فاضل و وحید: اگر زینت محسوب می‌شود، باید آن را از نامحرم بپوشانند. [289]

تبصره. اگر اصلاح ابرو و صورت توجه مرد نامحرم را جلب می‌کند و باعث مفسده می‌شود، پوشاندن آن واجب است.

رنگ ابرو

پرسش 164. آیا رنگ کردن ابرو زینت بوده و پوشاندن آن از نامحرم واجب است؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، فاضل و وحید: اگر زینت محسوب شود، پوشاندن آن از نامحرم واجب است. [290]

آیات عظام بهجت، تبریزی، صافی: پوشاندن آن از نامحرم واجب است. [291]

آیات عظام سیستانی، مکارم، نوری: جزء زینت ممنوع محسوب نمی‌شود و پوشاندن آن از نامحرم واجب نیست. [292]

سرمه چشم

پرسش 165. آیا سرمه چشم از زینت‌هایی است که باید پوشیده شود؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، فاضل و وحید: اگر عرفاً زینت محسوب شود، پوشاندن آن واجب است. [293]

آیات عظام بهجت و صافی: زینت محسوب می‌شود و باید پوشانده شود. [294]

آیه‌الله تبریزی: اگر نزد زنان کهنسال و یا نزدیک به آنان متعارف است، پوشاندن آن واجب نیست و در غیر این صورت باید پوشانده شود. [295]

آیات عظام سیستانی، مکارم و نوری: پوشاندن آن واجب نیست. [296]

گریم

پرسش 166. آیا گریم زن جزء آرایش محسوب می‌شود و باید از نامحرم پوشاند؟

همه مراجع (به جز مکارم، بهجت و صافی): اگر گریم به عنوان آرایش، یا آرایش و تغییر چهره برای خانم‌ها باشد، باید از نامحرم پوشانده شود و اگر تنها به عنوان تغییر چهره باشد، پوشاندن آن واجب نیست. [297]

آیات عظام بهجت و صافی: اگر گریم به عنوان آرایش، یا آرایش و تغییر چهره برای خانم‌ها باشد، باید از نامحرم پوشانده شود و اگر تنها به عنوان تغییر چهره باشد، احتیاط واجب پوشاندن آن است. [298]

آیه‌الله مکارم: اگر گریم به عنوان آرایش و تغییر چهره برای خانم‌ها باشد، بنا بر احتیاط واجب باید از نامحرم پوشانده شود

و اگر تنها به عنوان تغییر چهره باشد، پوشاندن آن واجب نیست.^[299]

تبصره. باید توجه داشت که گریم کردن زن به وسیله نامحرم جایز نیست.

پرسش 167. آیا گریم زن توسط نامحرم جهت فیلم سازی و بازیگری جایز است؟

همه مراجع: خیر، گریم زن توسط نامحرم جایز نیست؛ هر چند برای فیلم سازی و بازیگری باشد^[300]

شك در زینت

پرسش 168. اگر در جایی شك پیدا شود که چیزی از موارد زینت است یا نه، تکلیف چیست؟ آیا باید آن را پوشاند؟

همه مراجع: خیر، پوشاندن آن واجب نیست.^[301]

حلقه ازدواج

پرسش 169. حکم پوشش انگشتر طلا و حلقه ازدواج بانوان، در صورتی که در معرض دید نامحرم باشد، چگونه است؟

امام، بهجت، صافی و فاضل: باید از نامحرم پوشانده شود. [302]

آیه‌الله تبریزی: پوشاندن انگشتی که پیش زنان بزرگسال و یا کمی پایین‌تر متعارف است، واجب نیست. [303]

آیات عظام سیستانی، مکارم و نوری: پوشاندن آن لازم نیست. [304]

آیه‌الله وحید: بنابر احتیاط واجب، باید از نامحرم پوشانده شود. [305]

لنز آرایشی

پرسش 170. گذاشتن لنز آرایشی برای بانوان چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز مکارم و نوری): اگر عرفاً زینت محسوب نشود، اشکال ندارد. [306]

آیات عظام مکارم و نوری: اشکال ندارد. [307]

فصل هفتم : پوشش در نماز

نماز و نامحرم

پرسش 171. اگر در اتاق، مرد نامحرم باشد؛ آیا پوشاندن روی پا هنگام نماز واجب است؟

همه مراجع (به جز تبریزی و مکارم): آری، باید آن را از نامحرم بپوشاند. [308]

آیه الله تبریزی: پوشاندن زیر چانه واجب است؛ ولی پوشاندن روی پا تا مچ بنابر احتیاط واجب است. [309]

آیه الله مکارم: خیر، واجب نیست؛ ولی بهتر آن است که بپوشاند. [310]

تبصره. لازم نیست پشت و روی پا به وسیله جوراب پوشانده شود؛ بلکه اگر به وسیله چادر و مانند آن نیز پوشانده شود، کافی است.

نماز با چادر بدن نما

پرسش 172. آیا نماز خواندن با چادر بدن نما، صحیح است؟

همه مراجع: اگر چادر نازک و بدن نما باشد، نماز با آن باطل است؛ مگر آنکه زیر چادر پوشش کامل داشته باشد.^[311]

نماز با مانتو

پرسش 173. نماز خواندن با مانتو و روسری چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر مقدار واجب پوشش و شرایط لباس نمازگزار در آن رعایت شود، اشکال ندارد؛ هر چند نماز با چادر برای رعایت پوشش در نماز، آسان‌تر و بهتر است.^[312]

تبصره. مقدار واجب پوشش برای زن در حال نماز، پوشاندن تمام بدن حتی موی سر به جز صورت (به مقداری که در وضو شسته می‌شود) و دست‌ها تا مچ و پاها تا مچ است. اما برای آنکه یقین کند مقدار واجب را پوشانده است، باید^[313] مقداری از اطراف صورت و قدری پایین‌تر از مچ را هم بپوشاند.

پرسش 174. نماز خواندن زن با بلوز و شلوار چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر جاهایی از بدن که باید پوشیده شود، بپوشاند اشکال ندارد.^[314]

پرسش 175. آیا پوشاندن برجستگی‌های بدن هنگام نماز در برابر نامحرم واجب است؟ اگر نپوشاند؛ آیا نمازش باطل می‌شود؟

همه مراجع: اگر باعث جلب توجه مرد نامحرم شود، باید بپوشاند و اگر نپوشاند، گناه کرده است؛ ولی نماز او صحیح است. [315]

زیور آلات و نماز

پرسش 176. زنی که آرایش کرده و زیورآلات دارد؛ آیا باید در هنگام نماز چهره خود را بپوشاند؟

همه مراجع: اگر مرد نامحرم او را نمی‌بیند، پوشاندن چهره آرایش کرده و زیورآلات در نماز واجب نیست. [316]

پرده در نمازخانه

پرسش 177. آیا باید در مساجد و نمازخانه‌ها، در حال نماز و یا روضه‌خوانی و سخنرانی، پرده‌ای بین زن و مرد باشد؟

همه مراجع: اگر مفسده‌ای در بین نباشد، ایجاد حایل لازم نیست. [هر چند وجود آن بهتر است]. [317]

تبصره. البته هنگام خواندن نماز، زن واجب - یا بهتر - است که کمی عقبتر از مرد بایستد. [318]

فصل هشتم : لباس جنس مخالف

لباس زنانه و مردانه

پرسش 178. پوشیدن لباس زنانه برای مردان و بالعکس چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام و بهجت: بنابر احتیاط واجب، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف جایز نیست. [319]

آیات عظام تبریزی، خامنه‌ای، صافی، فاضل و وحید: بنابر احتیاط واجب پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف، در صورتی که آن را زن و پوشش خود قرار دهد، جایز نیست. [320]

آیه‌الله سیستانی: بنابر احتیاط واجب، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف، اگر او را به صورت جنس مخالف در بیاورد، جایز نیست. [321]

آیه‌الله مکارم: پوشیدن لباس جنس مخالف، اگر مفسده خاصی بر آن مترتب نشود، اشکال ندارد. [322]

آیه‌الله نوری: بنابر احتیاط واجب، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف جایز نیست؛ مگر

آنکه انگیزه عقلایی و مصلحت مهم‌تری در
بین باشد. [323]

لباس مشترك زن و مرد

پرسش 179. لباس مشترك بین زن و مرد،
چگونه مشخص می‌شود؟

همه مراجع: تشخیص آن به نظر عرف است؛
مانند شلوارهای و برخی اقسام بلوز و
کفش‌های مشترك. [324]

لباس تئاتر

پرسش 180. پوشیدن لباس زنانه به وسیله
مردان و بر عکس، برای بازی در تئاتر و
سینما چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، بهجت و فاضل: بنابر
احتیاط واجب جایز نیست. [325]

آیات عظام خامنه‌ای، سیستانی، صافی،
مکارم و وحید: پوشیدن لباس جنس مخالف،
هنگام بازیگری و بیان خصوصیات يك شخص
حقیقی [اگر باعث فساد نشود] اشکال
ندارد. [326]

آیه‌الله نوری: پوشیدن لباس جنس مخالف،
تنها در موقع ضرورت؛ یعنی، زمانی که
مصلحت اهم و انگیزه عقلایی در کار باشد،

جایز می‌شود و اگر پوشیدن لباس جنس مخالف در بازی تئاتر و سینما، تا این حد از ضرورت و مصلحت رسیده، ارتکاب به آن اشکال ندارد. [327]

تبصره. طبق فتوای آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی، تبریزی، وحید و صافی، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف، در صورتی حرام است که آن را زیّ خود جهت زندگی روزمره پوشش خود قرار دهند و تردیدی نیست که زنان و مردان بازیگر، لباس جنس مخالف را به عنوان زیّ خود قرار نمی‌دهند؛ بلکه به طور موقت و برای بازیگری آن را به تن می‌کنند.

لباس شهرت

پرسش 181. حکم پوشیدن لباس شهرت را بیان کنید؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، فاضل و نوری: پوشیدن لباسی که موجب شهرت و انگشت نما شود، بنابر احتیاط واجب حرام است. [328]

آیات عظام بهجت، صافی و وحید: پوشیدن لباسی که موجب شهرت و انگشت نما شود، حرام است. [329]

آیات عظام تبریزی و سیستانی: پوشیدن آن حرام نیست؛ مگر آنکه موجب هتك حرمت و خواری شخص شود. [330]

آیه‌الله مکارم: پوشیدن لباسی که جنبه ریاکاری دارد و شخص می‌خواهد به وسیله آن مثلاً به زهد و ترك دنیا مشهور شود، بنابر احتیاط واجب حرام است؛ خواه از جهت پارچه یا رنگ آن باشد و یا دخت آن اما اگر واقعا قصدش ساده پوشیدن است و جنبه ریاکاری ندارد، نه تنها جایز است؛ بلکه عملی شایسته است. [331]

تبصره. پوشیدن هر لباسی که موجب هتك حرمت و خواری شخصی شود، به فتوای همه مراجع حرام است.

لباس زیر

پرسش 182. آیا در حرمت پوشیدن لباس جنس مخالف، بین لباس زیر و غیر آن فرقی وجود دارد؟

آیات عظام امام، بهجت و فاضل: تفاوتی بین لباس زیر و غیر آن در حکم نمی‌کند. [332]

آیات عظام تبریزی، خامنه‌ای، صافی و وحید: که اگر آن را زی و پوشش خود قرار دهد، بنابر احتیاط واجب پوشیدن آن جایز نیست. [333]

آیه‌الله سیستانی: اگر او را به صورت جنس مخالف در بیاورد، بنابر احتیاط واجب پوشیدن آن جایز نیست. [334]

آیه‌الله مکارم: اگر مفسده خاصی بر آن مترتب نشود، پوشیدن آن اشکال ندارد. [335]

آیه‌الله نوری: اگر از پوشیدن آن انگیزه عقلایی دارد و مصلحت مهم‌تری در بین است، اشکال ندارد. [336]

لباس موقت

پرسش 183. گاهی به مدت کوتاهی و به طور موقت لباس شوهر را در منزل می‌پوشم، آیا این کار جایز است؟

همه مراجع (به جز امام و بهجت): خیر، اشکالی ندارد. [337]

آیات عظام امام و بهجت: بنابر احتیاط واجب جایز نیست. [338]

فروش لباس زنانه

پرسش 184. فروش لباس‌های زیر زنانه به وسیله مردان، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر ترس افتادن به گناه و یا مفسده اجتماعی به دنبال داشته باشد، جایز نیست. [339]

فصل نهم : طلا و پلاتین

طلای مردان

پرسش 185. آیا استفاده از طلا برای مردان بدون قصد زینت به طوری که دیگران نبینند، اشکال دارد؟

همه مراجع (به جز مکارم): پوشیدن طلا برای مرد حرام است؛ هر چند به قصد زینت نباشد و از نگاه دیگران پنهان بماند. [340]

آیه الله مکارم: اگر پنهان باشد، اشکال ندارد. [341]

طلای زرد

پرسش 186. زینت مردان با طلای زرد چه حکمی دارد؟

همه مراجع: پوشیدن طلا - مانند آویختن زنجیر طلا به سینه و به دست کردن انگشتر و ساعت مچی طلا - برای مرد حرام است. [342]

طلای سفید

پرسش 187. طلای سفید برای مردان چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز مکارم و فاضل): اگر از جنس طلا باشد، جایز نیست؛ هر چند به رنگ سفید باشد. [343]

آیات عظام مکارم و فاضل: استفاده از طلای سفید، برای مردان جایز نیست. [344]

تبصره. هیچ گونه اختلافی بین فقیهان در مسأله یاد شده نیست و همگی معتقدند: اگر طلای سفید از جنس همان طلای متعارف بین مردم باشد (ذهب) استفاده از آن جایز نیست؛ ولی برخی مانند آیات عظام مکارم و فاضل با بررسی موضوع و کسب آگاهی از اهل خبره به این نتیجه دست یافته‌اند که طلای سفید، همان طلای متعارف است که تنها رنگ آن را تغییر داده‌اند.

پلاتین

پرسش 188. آیا به دست کردن و استفاده از پلاتین برای مرد اشکال دارد؟

همه مراجع: استفاده از پلاتین اشکال ندارد. [345]

تبصره. پلاتین طلا نیست و فلز دیگری است.

طلای مشکوک

پرسش 189. اگر شك داشته باشیم طلای سفیدی که در بازار فروخته می‌شود، از جنس طلای متعارف (حرام) است یا خیر، تکلیف چیست؟

همه مراجع: اگر واقعا شك پیدا شد، استفاده از آن اشکال ندارد.^[346]

طلای مخلوط

پرسش 190. اگر از طلا و فلز دیگری آلیاژی درست کنیم که نسبت طلا به آن فلز کم باشد، آیا استعمال چنین آلیاژی به صورت انگشتر و یا ساعت برای مردان اشکال دارد؟

همه مراجع (به جز فاضل): اگر به آن صدق طلا نمی‌کند، اشکال ندارد.^[347]

آیه‌الله فاضل: استعمال آن، جایز نیست.^[348]

دندان طلا

پرسش 191. آیا گرفتن روکش طلا برای دندان بر مرد جایز است؟

آیات عظام امام و خامنه‌ای: اگر برای اصلاح دندان باشد - نه برای زینت - اشکال ندارد. [349]

آیات عظام بهجت، تبریزی، سیستانی و نوری: آری، جایز است. [350]

آیه‌الله صافی: اگر برای اصلاح دندان باشد - نه برای زینت - اشکال ندارد و اگر برای دندان‌های جلو باشد، در هر حال بنابر احتیاط واجب باید از آن اجتناب کرد؛ هر چند به قصد زینت هم نباشد. [351]

حلقه طلا

پرسش 192. استفاده از طلا برای مردان به مدت کوتاه - مانند لحظه عقد - چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز مکارم): پوشیدن طلا برای مرد حرام است و بین مدت کم و زیاد تفاوتی نمی‌کند. [352]

آیه‌الله مکارم: اگر به جهت امتحان و یا به قصد نگه‌داری موقت و کوتاه مدت باشد، مانعی ندارد. [353]

مدال طلا

پرسش 193. مدال‌های طلا که ورزشکاران دریافت می‌کنند و به گردن‌شان، می‌آویزند چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز مکارم): دریافت مدال طلا اشکال ندارد؛ ولی به گردن انداختن آن برای مردان جایز نیست. [354]

آیه‌الله مکارم: دریافت مدال طلا اشکال ندارد؛ ولی به گردن انداختن آن برای مردان جایز نیست، مگر در موارد ضرورت. [355]

تبصره. چنانچه مدال‌های یاد شده از آب طلا باشد، اشکال ندارد.

فروش طلای مردانه

پرسش 194. ساخت و خرید و فروش جواهرات طلا که مخصوص مردان است (مانند انگشتر طلا)، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: ساخت و خرید و فروش انگشتر طلای مخصوص مردان، جایز نیست. [356]

فصل دهم : دانستنی‌ها

تعریف لباس شهرت

پرسش 195. منظور از لباس شهرت چه نوع لباسی است؟

همه مراجع (به جز سیستانی و مکارم):
لباس شهرت، لباسی است که پوشیدن آن برای
شخص، به جهت جنس پارچه یا رنگ یا کیفیت
دوخت یا مندرس بودنش و مانند آن، معمول
نبوده و خلاف شأن او به حساب آید؛ به
طوری که اگر آن را در برابر مردم بپوشد،
توجه آنان را به خود جلب کرده و
انگشتنما می‌شود. [357]

آیه‌الله سیستانی: منظور لباسی است که
مؤمن را به صورتی زشت و نامناسب در
آورد. [358]

آیه‌الله مکارم: لباس شهرت، لباسی است که
جنبه ریاکاری دارد و شخص می‌خواهد به
وسیله آن مثلاً به زهد و ترك دنیا مشهور
شود، خواه از جهت پارچه یا رنگ آن باشد
و یا دوخت آن. اما اگر واقعا قصدش ساده
پوشیدن است و جنبه ریاکاری ندارد، نه
تنها جایز است؛ بلکه عملی شایسته
است. [359]

زینت زن

پرسش 196. مفهوم زینت در زنان چیست و چه چیزهایی را شامل می‌شود؟

«زینت» در زبان عربی معنایی گسترده‌تر از لفظ «زیور» دارد. زیور، فقط به زینت‌هایی گفته می‌شود که جزء بدن شخص به شمار نمی‌رود، (مانند انواع زیورهای طلا و جواهر)، ولی کلمه «زینت» هم در چنین زیورهایی به کار می‌رود و هم به آرایش‌هایی گفته می‌شود که به بدن شخص متصل بوده و گویی جزئی از اوست؛ (همانند سرمه و خضاب). علاوه بر این، خود زیبایی‌های طبیعی هم زینت به شمار می‌رود، بنابراین شامل اندام زیبای او نیز می‌گردد.

حال از دیدگاه شرع آشکار کردن کدام يك از اقسام زینت برای زنان حرام شمرده شده است؟ از آیه 31 سوره «نور» به دست می‌آید که زینت دو نوع هست: زینت پنهان و زینت نمایان که آشکار کردن اولی برای بانوان ممنوع و دیگری جایز شمرده شده است. تمامی فقیهان اتفاق دارند که زینت به معنای اندام و زیبایی‌های بدن، جزء زینت پنهان محسوب می‌شود و بانوان باید آنها را در برابر مرد نامحرم بپوشانند. در زینت به معنای زیور آلات و آرایش میان آنان اختلاف نظر وجود دارد که آیا جزء زینت پنهان محسوب می‌شود یا از زینت نمایان به حساب می‌آید؛ برای مثال در مورد حلقه ازدواج و انگو، برخی

معتقدند: پوشاندن آن واجب است، ولی عده ای بر این باورند که لازم نیست.

ریبه و تلذذ

پرسش 197. مقصود از «ریبه» و «تلذذ» در رساله های مراجع چیست؟

منظور از «ریبه»، ترس افتادن به گناه و حرام است و منظور از «تلذذ» همان لذت جنسی است. اگر نگاه به دیگری با یکی از این دو مشخصه همراه باشد، از نظر شرع مقدس حرام می‌گردد. گاهی انسان تنها به جهت لذت بردن به زن نگاه می‌کند؛ بی‌آنکه بترسد به گناه کشیده شود و گاهی نگاه از روی لذت نیست؛ بلکه ترس آن است که به دنبال آن گناهی انجام گیرد و مقدمه ارتکاب حرام گردد. این دو نوع نگاه حرام است. گاهی ممکن است که نگاه به زن توأم با دو عنوان یاد شده باشد؛ در این صورت گناه آن شدیدتر است. [360]

مفهوم ضرورت

پرسش 198. کلمه «ضرورت» به عنوان شرط جواز لمس زن و یا نگاه به او در کلمات فقیهان، به چه معنا است و حدود آن کدام است؟

معیار شناخته شده برای «ضرورت» مسأله اهم و مهم است. هر جا عنوانی تحقق یابد

که اهمیت آن از عنوان نگاه به زن نامحرم و لمس او، بیشتر باشد، بر آن تقدم پیدا می‌کند و آن را تحت پوشش خود قرار می‌دهد. به عنوان مثال جایی که سلامت و جان زن نامحرمی در خطر باشد، تردیدی نیست که مصلحت و اهمیت آن به مراتب بیشتر از مصلحت ترك لمس و نگاه به او است. در این صورت باید جانب اهم مراعات گردد و بر جواز نگاه و لمس فتوا داده شود مسأله معالجه و درمان مریض نیز یکی از مصادیق بارز آن شمرده می‌شود.

سن تمییز

پرسش 199. سن تمییز در پسر و دختر بچه در احکام نگاه و پوشش، چه سنی است؟

زمانی که بچه (دختر یا پسر) خوب و بد را در نگاه جنس مخالف فهمیده و احتمال تحریک شهوت در او برود، سن تمییز است. [361]

کتابنامه

1. قرآن کریم .
2. اصفهانی، راغب، المفردات فی غرائب القرآن، مرتضوی، دوم، 1362 هـ . ش.
3. بنی‌هاشمی خمینی، سید محمدحسن، توضیح المسائل مراجع، دفتر انتشارات اسلامی، قم، اول، 1377.
4. بهجت، محمدتقی، توضیح المسائل، شفق، قم، بیست و چهارم، 1379.
5. تبریزی، میرزاجواد، استفتائات جدید، سرور، قم، اول، 1378.
6. _____، التعليقة على منهاج الصالحين، مهر، قم، اول، 1415ق.
7. _____، توضیح المسائل، سرور، قم، هفتم، 1379.
8. _____، منهاج الصالحين، دارالصدیقه، قم، دوم، 1382 هـ . ش.
9. حرعاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، مکتبه الاسلامیه، طهران، پنجم، 1401ق.
10. حسینی خامنه‌ای، سید علی، اجوبه الاستفتائات، الهدی، تهران، اول، 1381.
11. حسینی سیستانی، سید علی، المسائل المنتخبه، ستاره، قم، 1416ق.
12. _____، توضیح المسائل، دفتر آیة‌الله سیستانی، مشهد، شانزدهم، 1419ق .
13. _____، منهاج الصالحين.

14. خمینی، روح الله، استفتاءات، دفتر انتشارات اسلامی، قم، اول، 1372.
15. _____، تحریر الوسیله، پیام، تهران، پندجم، 1365.
16. _____، توضیح المسائل، دفتر انتشارات اسلامی، قم، نهم، 1379.
17. خویی، سید ابوالقاسم، صراط النجاة مع تعلیقات التبریزی، دارالاعتصام، قم، اول، 1417ق.
18. صافی گلپایگانی، لطف الله، توضیح المسائل، قم، دوازدهم، 1418ق.
19. _____، جامع الاحکام، حضرت معصومه، قم، دوم، 1378.
20. طباطبائی یزدی، سید محمد کاظم، العروه الوثقی، اسماعیلیان، قم، چاپ پنجم، 1377.
21. طباطبائی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، انتشارات اسلامی.
22. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، بیروت، دارالمعرفة.
23. طوسی، ابوجعفر، التبیان فی تفسیر القرآن، تهران، علمیه اسلامیة.
24. فاضل لنکرانی، محمد، العروة الوثقی مع تعلیقات...، اعتماد، قم، اول، 1422ق.
25. _____، توضیح المسائل، مهر، هشتاد و یکم، 1381.
26. _____، جامع المسائل، مهر، قم، دوم، 1379.
27. مطهری، مرتضی، مسأله حجاب، تهران، صدرا.
28. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم، دارالحديث.

29. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار.
30. مکارم شیرازی، ناصر، استفتائات جدید، مدرسه علی بن ابیطالب، قم، اول، 1379.
31. _____، تعلیقات علی العروة الوثقی، مدرسه علی بن ابیطالب، قم، دوم، 1413ق.
32. _____، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، تهران، دوازدهم، 1374.
33. _____، توضیح المسائل، هاتف، مشهد، هفدهم، 1376.
34. نوری همدانی، حسین، التعلیقات علی کتاب العروة الوثقی.
35. _____، توضیح المسائل، مؤسسه مهدی موعود، پانزدهم، 1378.
36. _____، هزار و یک مسئله فقهی، مؤسسه مهدی موعود، اول، 1380.
37. وحید خراسانی، حسین، توضیح المسائل، مدرسه الامام باقر العلوم، قم، اول، 1419ق.
38. _____، منهاج الصالحین.

پی نوشت ها :

- [1]. نور 24، آیه 30.
- [2]. همان، آیه 31.
- [3]. اصول کافی، ج 8، ص 219، نشر دارالکتب الاسلامیه.
- [4]. محمد، محمدی ری شهری، میزان الحکمة، ج 4، ص 3292، نشر دارالحديث.

[5]. بحار الانوار، ج 14، ص 38.

[6]. بحار الانوار، ج 14، ص 38.

[7]. امام، تحریر الوسيله، ج 1 شرائط امام الجماعة، و م 1؛ فاضل، نوری، مکارم، تعلیقات علی العروة (شرائط امام الجماعة)، م 13؛ تبریزی، التعلیقہ علی منہاج الصالحین (التقلید)، م 29؛ صافی، ہدایۃ العباد، ج 2، م 1244 و 1245؛ سیستانی، منہاج الصالحین، ج 1، م 29؛ بہجت، وسیلۃ النجاة، ج 1، م 1061، 1062؛ دفتر: وحید، خامنہ ای.

[8]. از نظر برخی مراجع آیات عظام بہجت و مکارم شیرازی.

[9]. جاہایی کہ بہ طور معمول نمی پوشانند مانند موہا، گردن و دستہا.

[10]. بہ جز جاہایی کہ بہ طور معمول می پوشانند.

[11]. توضیح المسائل مراجع، م 2433؛ نوری، توضیح المسائل، م 2429؛ تبریزی، استفتائات، س 1597؛ وحید، توضیح المسائل، م 2442 و خامنہ ای، استفتاء، س 509.

[12]. صافی، توضیح المسائل مراجع، م 2433 و ہدایۃ العباد، ج 2 النکاح م 18.

[13]. توضیح المسائل مراجع، م 2433؛ نوری، توضیح المسائل، م 2429؛ العروة الوثقی، ج 1 الستر؛ وحید، توضیح المسائل، م 2442؛ خامنہ ای، اجوبہ الاستفتائات، س 438.

[14]. دفتر: مکارم.

[15]. توضیح المسائل مراجع، م 2433، 2436؛ نوری، توضیح المسائل، م 2429 و 2432؛ العروة الوثقی، ج 1 الستر، م 2 و (احکام التخلی) م 8؛ وحید، توضیح المسائل، م 2442 و 2445؛ دفتر: خامنہ ای.

[16]. مکارم، استفتائات، ج 1، س 799 و تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1274 و دفتر: ہمہ مراجع.

[17]. با استفاده از منابع عنوان «پوشیدن مانتو...» و العروة الوثقى، ج1، م16.

[18]. توضیح المسائل مراجع، م2433؛ وحید، توضیح المسائل، م2442؛ نوری، توضیح المسائل، م2429 و خامنه‌ای، استفتاء، س487.

[19]. توضیح المسائل مراجع، م2433.

[20]. خامنه‌ای، استفتاء، س487؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1712، امام، استفتائات، ج3، نظر، س6 و 39.

[21]. بهجت، توضیح المسائل، م1933.

[22]. مکارم، استفتائات، ج2، م1043؛ تبریزی، استفتائات، س1591؛ وحید، توضیح المسائل، م2442 و دفتر: فاضل و سیستانی.

[23]. العروة الوثقى، ج2، الستر م3 و 16، و (احکام التخلی) م1؛ دفتر: خامنه‌ای.

[24]. توضیح المسائل مراجع، م2433؛ العروه الوثقى ج2 النکاح، م31؛ نوری، توضیح المسائل، م2429؛ وحید، توضیح المسائل، م2442 و خامنه‌ای، استفتاء، س509.

[25]. صافی، توضیح المسائل مراجع، م2433، جامع الاحکام، ج2، س1700 و هداية العباد، ج2 النکاح م18 و دفتر: خامنه‌ای.

[26]. امام، فاضل و نوری، تعلیقات علی العروة الوثقى، النکاح، م27؛ خامنه‌ای، استفتاء، س516 و 582؛ صافی، هداية العباد، ج2، (النکاح)، م27.

[27]. دفتر: بهجت.

[28]. سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م2434؛ تبریزی، التعلیقه علی منهاج الصالحین، النکاح م1232؛ مکارم، استفتائات ج2، س1029، 1039 و

تعليقات على العروة الوثقى، (النكاح)، م 27؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2443.

[29]. بهجت، سيستاني و مكارم، توضيح المسائل مراجع، م 2433؛ تبریزی، استفتاءات، س 1591؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2442؛ صافي، هداية العباد، ج 2 النكاح م 19؛ نوري، توضيح المسائل، م 2429؛ امام، تحرير الوسيله، ج 2، (النكاح) م 19؛ دفتر: خامنه اي.

[30]. امام، استفتاءات ج 3، نظر، س 28، تبریزی، استفتاءات س 1581؛ مكارم، استفتاءات ج 1، س 813 و ج 2 س 1035؛ دفتر: بهجت، صافي، نوري، وحيد، سيستاني و خامنه اي.

[31]. سيستاني، منهاج الصالحين، ج 2، النكاح، م 28؛ امام، فاضل، نوري، مكارم، تعليقات على العروة، النكاح، م 26؛ بهجت، توضيح المسائل، م 1944؛ خامنه اي، استفتاء، س 525؛ دفتر: تبریزی.

[32]. صافي، جامع الاحكام، ج 2، س 1709.

[33]. امام، فاضل، مكارم، نوري، تعليقات على العروة، النكاح، م 26؛ بهجت، توضيح المسائل، م 1944؛ دفتر: صافي، وحيد، تبریزی و خامنه اي.

[34]. مكارم، تعليقات على العروة، م 26، و استفتاءات، ج 1، س 816؛ فاضل، تعليقات على العروة، ج 2، النكاح، م 26؛ صافي، هداية العباد، ج 2، النكاح، م 28؛ امام، تحرير الوسيله، ج 2، النكاح م 28؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 2، النكاح، م 28؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 6، م 948؛ دفتر: وحيد و خامنه اي.

[35]. توضيح المسائل مراجع، م 2433؛ العروة، ج 2، النكاح، م 26؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2442؛ نوري، توضيح المسائل، م 2429 و خامنه اي، استفتاء، س 525.

[36]. مكارم، استفتاءات ج 2، س 1036؛ فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 1324؛ العروة الوثقى، ج 2، النكاح 27؛ امام، تحرير الوسيله ج 2، (النكاح)، م 27؛ نوري، استفتاءات، ج 1، س 484؛ توضيح المسائل،

م 2429 ؛ توضيح المسائل مراجع، م 2433؛ صافى،
جامع الاحكام، ج 2، س 1700 و 1702 و 1703؛ وحيد،
توضيح المسائل، م 2442؛ دفتر: خامنه اى.

[37]. مكارم، استفتائات، ج 2، س 1036؛ فاضل،
جامع المسائل، ج 2، س 1324؛ صافى، جامع الاحكام، ج 2،
س 1702 و 1703؛ العروة الوثقى، ج 2، النكاح، م 27؛
امام، تحرير الوسيلة، ج 2، (النكاح)، م 27؛ نورى،
استفتائات، ج 1، س 484؛ سيستاني، منهاج الصالحين،
ج 3، م 26؛ دفتر: وحيد، بهجت و خامنه اى.

[38]. توضيح المسائل مراجع، م 2433؛ نورى،
توضيح المسائل، م 2429؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2442
و خامنه اى، استفتاء، س 496 و 509.

[39]. صافى، توضيح المسائل مراجع، م 2433،
جامع الاحكام، ج 2، س 1700 و هداية العباد، ج 2،
النكاح م 18.

[40]. توضيح المسائل مراجع، م 2437؛ العروة
الوثقى، ج 2، النكاح، م 32؛ نورى، توضيح المسائل،
م 2433؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2446؛ صافى،
هداie العباد، ج 2 (النكاح)، م 17؛ دفتر: خامنه اى.

[41]. مكارم، توضيح المسائل مراجع، م 2437 و
تعليقات على العروة، النكاح، م 32.

[42]. توضيح المسائل مراجع، م 2436 و 2438؛
العروة الوثقى، ج 2، النكاح م 28؛ نورى،
توضيح المسائل، م 2432 و 2434؛ وحيد،
توضيح المسائل، م 2445 و 2447 و خامنه اى، استفتاء،
س 487.

[43]. امام، تحرير الوسيلة، ج 2، النكاح م 27؛ فاضل
و نورى، التعليقات على العروة الوثقى، (النكاح)،
م 27؛ صافى، هداية العباد، ج 2، (النكاح)، م 272 و
خامنه اى، استفتاء، س 582 و 516.

[44]. دفتر: بهجت.

[45]. سيستاني، توضيح المسائل مراجع، 2434؛
تبريزى، التعليقه على منهاج الصالحين، النكاح،

م 1232؛ مكارم، استفتاءات، ج 2، س 1029 و 1039 و تعليقات على العروة الوثقى، (النكاح) م 27؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2443.

[46]. امام، تحرير الوسيله، ج 2 النكاح م 27؛ فاضل و نوري، تعليقات على العروة، (النكاح)، م 27، صافى، هداية العباد، ج 2، (النكاح)، م 27.

[47]. بهجت، توضيح المسائل مراجع، م 2434؛ مكارم، استفتاءات، ج 1، س 812.

[48]. سيستاني، توضيح المسائل مراجع، م 2434؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2443؛ تبريزي، منهاج الصالحين، م 1232.

[49]. العروة الوثقى، ج 2، النكاح، م 27 و 31.

[50]. امام، تحرير الوسيله، ج 2، النكاح، م 27؛ فاضل و نوري، تعليقات على العروة، (النكاح)، م 27؛ صافى، هداية العباد، ج 2، (النكاح)، م 27 و خامنه اي، استفتاء، س 582 و 516 و 515.

[51]. دفتر: بهجت.

[52]. وحيد، توضيح المسائل، م 2443؛ سيستاني، توضيح المسائل مراجع، م 2434 و sistani.org، س 2؛ تبريزي، التعليقه على منهاج الصالحين، (النكاح)، م 1232؛ مكارم، استفتاءات، ج 1، س 812.

[53]. توضيح المسائل مراجع، م 2434؛ امام، تحرير الوسيله، ج 2، النكاح، م 27؛ نوري، توضيح المسائل، م 2430؛ مكارم، تعليقات على العروة، (النكاح)، م 27؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2443؛ دفتر: خامنه اي.

[54]. سيستاني، منهاج الصالحين ج 3، النكاح، م 18؛ تبريزي، صراط النجاة، ج 1، س 890؛ بهجت، توضيح المسائل، م 1943؛ امام، نوري، فاضل و مكارم، تعليقات على العروة، (النكاح)، م 35، دفتر: صافى.

[55]. سيستاني، منهاج الصالحين، ج 3، م 18؛ دفتر: همه مراجع.

[56]. نوری، توضیح المسائل، م 2431؛ توضیح المسائل مراجع، م 2435؛ وحید، توضیح المسائل، م 2444.

[57]. توضیح المسائل مراجع، م 2435.

[58]. امام، نوری و فاضل، تعلیقات علی العروة، الستر م 1 و خامنه ای، سایت، نگاه.

[59]. مکارم، تعلیقات علی العروة، الستر، م 1؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 1، س 884؛ خامنه ای، استفتاء، س 477 و دفتر: بهجت، صافی و وحید.

[60]. سیستانی، تعلیقات علی العروة، الستر، م 1.

[61]. امام، استفتائات، ج 3، احکام حجاب، س 36؛ خامنه ای، استفتاء، س 477 و دفتر: بهجت، فاضل و صافی.

[62]. تبریزی، صراط النجاة، ج 1، س 882 و 883.

[63]. نوری، استفتائات، ج 2، س 669؛ سیستانی، تعلیقات علی العروة، الستر م 1؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 801.

[64]. دفتر: وحید.

[65]. خامنه ای، استفتاء، س 487؛ امام، استفتائات، ج 3، نظر، س 6 و 39؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1652 و 1712؛ وحید، توضیح المسائل، م 2442؛ نوری، توضیح المسائل، م 2442؛ مکارم، تعلیقات علی العروة، (النکاح) م 51؛ دفتر: فاضل.

[66]. بهجت، توضیح المسائل، م 1933.

[67]. تبریزی، صراط النجاة، ج 1، س 1487.

[68]. دفتر: سیستانی.

[69]. نوری، استفتائات، ج 1، س 458؛ امام، استفتائات، ج 3، نظر، س 12؛ تبریزی، صراط النجاة،

ج 2، س 897 و ج 1، س 1487؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 1030؛ دفتر: سيستاني، وحيد.

[70]. بهجت، توضيح المسائل، متفرقه، م 2؛ صافي، جامع الاحكام، ج 2، س 1607 و 1622 و دفتر: مكارم.

[71]. خامنه اي، اجوبه الاستفتائات، س 1189.

[72]. امام، توضيح المسائل مراجع، م 2433 و تحرير الوسييله، ج 2، النكاح، م 25؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 3، (النكاح)، م 23 و خامنه اي، استفتاء، س 620.

[73]. توضيح المسائل مراجع، م 2433.

[74]. توضيح المسائل مراجع، م 2433؛ تبريزي، التعليقه على منهاج الصالحين، م 1232، و صراط النجاة، ج 1، س 892؛ دفتر: وحيد.

[75]. توضيح المسائل مراجع، م 2433؛ نوري، توضيح المسائل، م 2429.

[76]. توضيح المسائل مراجع، م 2433؛ نوري، توضيح المسائل، م 2429؛ دفتر: وحيد، خامنه اي.

[77]. امام، تحرير الوسييله، ج 2، النكاح، م 26؛ صافي، هداية العباد، ج 2، النكاح، م 26؛ تبريزي، التعليقه على منهاج الصالحين، م 1232؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج 3، م 24 و دفتر: وحيد، خامنه اي، فاضل، نوري و مكارم.

[78]. بهجت، توضيح المسائل، م 1933.

[79]. توضيح المسائل مراجع، م 2436؛ نوري، توضيح المسائل، م 2432.

[80]. توضيح المسائل مراجع، م 2436؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2445 و خامنه اي، استفتاء، س 515 و 535.

[81]. امام، استفتائات، ج 3، نظر، س 25؛ خامنه اي، اجوبه الاستفتائات، س 1182؛ وحيد، توضيح المسائل، م 2448؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1732؛ نوري،

استفتائات، ج1، س458؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1719 و توضیح المسائل مراجع، م2439؛ تبریزی، استفتائات، س1588؛ مکارم، استفتائات، ج2، س1044؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج2، (النکاح)، م27؛ بهجت، توضیح المسائل، (متفرقه) م2.

[82]. با استفاده از منابعی که در عنوان «نگاه خواستگاری» آمده است.

[83]. امام، توضیح المسائل، م2439؛ نوری، توضیح المسائل، م2435؛ تبریزی، صراط النجاة، ج2، س1158.

[84]. فاضل، جامع المسائل، ج1، س1728 و 1732؛ دفتر: بهجت.

[85]. توضیح المسائل مراجع، م2439؛ وحید، توضیح المسائل، م2448.

[86]. صافی، توضیح المسائل، م2448؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س1182.

[87]. نوری، توضیح المسائل، م2435؛ امام، سیستانی، وحید، مکارم، توضیح المسائل مراجع، م2439؛ وحید، توضیح المسائل، م2448؛ تبریزی؛ صراط النجاة، ج2، س1158.

[88]. فاضل، جامع المسائل، ج1، س1728 و 1732 و دفتر: صافی و بهجت.

[89]. خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س1182.

[90]. تبریزی، صراط النجاة، ج5، س1271 و دفتر: همه مراجع.

[91]. دفتر: همه مراجع.

[92]. دفتر: همه مراجع.

[93]. تبریزی، صراط النجاة، ج1، س889؛ دفتر: همه مراجع.

[94]. دفتر: سیستانی.

[95]. خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س 1194 و 1206؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 775 و 772؛ فاضل، جامع‌المسائل، ج 1، س 1726 و 1727؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 450 و 452؛ بهجت، توضیح‌المسائل، متفرقه، م 2؛ امام، استفتائات، ج 3، (نظر)، س 15 و 19؛ تبریزی، استفتائات، س 1081 و 1603؛ صافی، جامع‌الاحکام، ج 2، س 1708 و 1719؛ سیستانی، sistani.org، فیلم، س 8؛ دفتر: وحید.

[96]. خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س 1194 و 1206؛ فاضل، جامع‌المسائل، ج 1، س 1726 و 1727؛ بهجت، توضیح‌المسائل، متفرقه، م 2، مکارم، استفتائات، ج 1، س 775 و 772؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 450 و 452؛ امام، استفتائات، ج 3، (نظر)، س 15 و 19؛ سیستانی، sistani.org، فیلم، س 8؛ تبریزی، استفتائات، س 1081 و 1603؛ صافی، جامع‌الاحکام، ج 2، س 1708 و 1719؛ دفتر: وحید.

[97]. بهجت، توضیح‌المسائل، متفرقه، م 2؛ فاضل، جامع‌المسائل، ج 1، س 1726 و 1728؛ صافی، جامع‌الاحکام، ج 2، س 1719، امام، استفتائات، ج 3، (نظر)، س 15؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 458 و 452؛ سیستانی، sistani.org، تصویر، ش 13؛ دفتر: وحید.

[98]. تبریزی، صراط‌النجاة، ج 5، س 1130.

[99]. خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س 1182.

[100]. با استفاده از منابعی که در عنوان «پخش زنده و غیر زنده» آمده است.

[101]. خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س 1187؛ صافی، جامع‌الاحکام، ج 2، س 1717 و 1605؛ فاضل، جامع‌المسائل، ج 1، س 1729 و 1731؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 778 و 782؛ دفتر: نوری و امام، بهجت، وحید.

[102]. تبریزی، استفتائات، س 1603 و 1605 و صراط‌النجاة، ج 5، س 1129.

[103]. سیستانی، sistani.org، فیلم، س 4؛

[104]. سیستانی، تعلیقات علی العروة، احکام التخلی، م 2 و sistani.org، تصویر، س 1 و 2؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 3، س 778؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 1314؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1731، و تعلیقات علی العروة، ج 1، (احکام التخلی)، م 2؛ امام، تعلیقات علی العروة، (احکام التخلی)، م 2؛ دفتر: وحید.

[105]. مکارم، استفتائات، ج 2، س 1033، تعلیقات علی العروة، احکام التخلی، م 2؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1707؛ نوری، تعلیقات علی العروة، (احکام التخلی)، م 2؛ دفتر: بهجت.

[106]. دفتر: همه مراجع.

[107]. خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 1313؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 789؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2093؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 931؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1707؛ بهجت، احکام و استفتائات پزشکی، ص 31، س 12؛ امام، استفتائات، ج 3، نظر، س 49 و 50؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1022، دفتر: سیستانی و وحید.

[108]. با استفاده از منابعی که در عنوان «فیلم آموزش جنسی» آمده است.

[109]. خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 1200؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1329؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 554؛ دفتر: بهجت، وحید، امام، فاضل و مکارم.

[110]. تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1129.

[111]. سیستانی، sistani.org، تصویر، س 19.

[112]. خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 1203؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1329؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 554؛ سیستانی، sistani.org، فیلم، س 3؛ دفتر: وحید، بهجت، امام، فاضل، مکارم.

[113]. تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1129 و ج 1، س 894 و 895.

[114]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1187؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، ص1717 و 1605؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1729 و 1731؛ مکارم، استفتاءات، ج1، س778 و 782؛ دفتر: نوری و امام، وحید، بهجت.

[115]. تبریزی، استفتاءات، س1603 و 1605 و صراط النجاة، ج5، س1129.

[116]. سیستانی، sistani.org، فیلم، س4.

[117]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1199؛ سیستانی، sistani.org، فیلم، س7؛ تبریزی، صراط النجاة، ج6، س1422؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1329؛ نوری، استفتاءات، ج2، س554؛ دفتر: امام، مکارم، وحید، بهجت، فاضل.

[118]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1201؛ دفتر: امام، فاضل و مکارم.

[119]. دفتر: بهجت، صافی، وحید.

[120]. دفتر: سیستانی.

[121]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1192؛ تبریزی، صراط النجاة، ج5، س1129؛ سیستانی، sistani.org، تصویر، س4؛ دفتر: همه مراجع.

[122]. صافی، جامع الاحکام، ج1، 976؛ دفتر: بهجت.

[123]. تبریزی، استفتاءات، س1605.

[124]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1183 و 1215؛ مکارم، استفتاءات، ج1، س1609 و 829.

[125]. سیستانی، سایت، س2.

[126]. دفتر: فاضل.

[127]. دفتر: بهجت.

[128]. تبریزی، توضیح المسائل، م 2076 و استفتاءات، س 1605 و 1198؛ دفتر: فاضل.

[129]. امام، تحریر الوسیله، ج 2، مسائل مستحدثه، رادیو و تلویزیون، م 2 و استفتاءات، ج 3، مقررات دولتی، س 9؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س 1213؛ دفتر: مکارم.

[130]. سیستانی، سایت ماهواره، س 3.

[131]. صافی، جامع الاحکام، ج 1، س 967.

[132]. امام، تحریر الوسیله، ج 1، م 10؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س 1212.

[133]. تبریزی، توضیح المسائل، م 2076 و استفتاءات، س 1605 و 1198؛ دفتر: فاضل.

[134]. سیستانی، سایت ماهواره، س 3.

[135]. صافی، جامع الاحکام، ج 1، س 976.

[136]. امام، استفتاءات، ج 3، نظر، س 25؛ وحید، توضیح المسائل، م 2448؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س 1182؛ نوری، استفتاءات، ج 1، س 458؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1732؛ تبریزی، استفتاءات، س 1588، صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1719، و توضیح المسائل مراجع، م 2439؛ بهجت، توضیح المسائل، (متفرقه)، م 2؛ مکارم، استفتاءات، ج 2، س 1044؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج 2، (النکاح)، م 23.

[137]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س 1188؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1730 و 1732؛ امام، استفتاءات، ج 3، احکام حجاب، س 15؛ مکارم، استفتاءات، ج 1، س 798 و 838؛ دفتر: نوری، وحید، سیستانی، تبریزی، صافی و بهجت.

[138]. مکارم، استفتاءات، ج 1 س 798 و 838؛ امام، استفتاءات، ج 3، احکام حجاب، س 15؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1732 و 1730؛ دفتر: بهجت، وحید، خامنه ای، صافی، سیستانی، تبریزی و نوری.

[139]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1188؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1732 و 1730؛ مکارم، استفتاءات، ج1، س798 و 838؛ امام، استفتاءات، ج3، احکام حجاب، س15؛ دفتر: نوری، بهجت، سیستانی، تبریزی، وحید و صافی.

[140]. تبریزی، سایت اینترنت؛ سیستانی، سایت اینترنت؛ دفتر: همه مراجع.

[141]. تبریزی، سایت اینترنت؛ دفتر: همه مراجع.

[142]. امام، استفتاءات، ج3، نظر، س52؛ بهجت، توضیح المسائل، م1936؛ مکارم، استفتاءات، ج1، س819؛ تبریزی، استفتاءات، 1622؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، ص1673؛ نوری، استفتاءات، ج2، س656؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، 1718؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1145؛ العروة الوثقی، ج2، (النکاح) م3؛ سیستانی، sistani.org، اینترنت، س20 و 19؛ دفتر: وحید.

[143]. با استفاده از منابعی که در عنوان «گفتگو با نامحرم» آمده است.

[144]. امام، استفتاءات، ج3، نظر، س52؛ بهجت، توضیح المسائل، م1936؛ مکارم، استفتاءات، ج1، س819؛ تبریزی، استفتاءات، 1622؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، ص1673؛ نوری، استفتاءات، ج2، س656؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، 1718؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1145؛ العروة الوثقی، ج2، (النکاح) م3؛ سیستانی، sistani.org، اینترنت، س20 و 19؛ دفتر: وحید.

[145]. سیستانی، سایت اینترنت؛ تبریزی، سایت اینترنت؛ دفتر: همه مراجع.

[146]. دفتر: همه مراجع.

[147]. دفتر: همه مراجع.

[148]. دفتر: همه مراجع.

[149]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1196؛ سیستانی، سایت، متفرقات، س7؛ دفتر: همه مراجع.

[150]. خامنه ای، استفتاء، س 678 و 684؛ صافی، هدايه العباد، ج2، النكاح، م29؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج3، (النكاح)، م29؛ نوری، مكارم و امام، تعليقات على العروة، ج2، (النكاح)، م39؛ دفتر: بهجت، تبریزی، وحید و فاضل.

[151]. صافی، هدايه العباد، ج2، النكاح، م29؛ سيستاني، منهاج الصالحين، ج3، (النكاح)، م29؛ نوری، مكارم و امام، تعليقات على العروة، ج2، (النكاح)، م39؛ دفتر: وحید، تبریزی، بهجت و خامنه ای.

[152]. فاضل، تعليقات على العروة، ج2، النكاح، م39.

[153]. العروة الوثقى، ج2، النكاح، م39 و 41.

[154]. امام، استفتائات، ج3، سوالات متفرقه، س127؛ دفتر: همه مراجع.

[155]. امام، استفتائات، ج3، نظر، س52؛ بهجت، توضيح المسائل، م1936؛ مكارم، استفتائات، ج1، س819؛ تبریزی، استفتائات، 1622؛ صافی، جامع الاحكام، ج2، ص1673؛ نوری، استفتائات، ج2، س656؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، 1718؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س1145؛ العروة الوثقى، ج2، (النكاح) م3؛ سيستاني، sistani.org، اينترنت، س20 و 19؛ دفتر: وحید.

[156]. العروة الوثقى، ج2، النكاح، م31 و 39؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1720.

[157]. العروة الوثقى، ج2، النكاح م32.

[158]. خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س1219؛ نوری، استفتائات، ج1، س461؛ دفتر: همه مراجع.

[159]. خامنه ای، استفتاء، س 646 و 638؛ تبریزی، استفتائات، س 1592 و 1623؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 813؛ امام، استفتائات، ج 3، وظيف اجتماعي زنان، س 19؛ دفتر: نوری، وحید، فاضل و سيستاني.

[160]. صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1656 و 1657 و 1658 و دفتر: بهجت.

[161]. العروة الوثقی، ج 2، النکاح، م 49؛ خامنه‌ای، استفتاء، س 646 و 638 و 626؛ تبریزی، استفتائات، س 1592 و 1594؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 813 و 805؛ امام، استفتائات، ج 3، (وظایف اجتماعی زنان)، س 19؛ دفتر: سیستانی، وحید، فاضل و نوری.

[162]. صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1656 و 1657 و 1658 و دفتر: بهجت.

[163]. خامنه‌ای، استفتاء، س 627؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 805 و 813؛ امام، استفتائات، ج 3، وظایف اجتماعی زنان، س 19؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1664؛ تبریزی، استفتائات، س 1592 و 1594؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1755؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 674 و 656؛ سیستانی، sistani.org، عشق، س 5؛ دفتر: وحید و بهجت.

[164]. دفتر: همه مراجع.

[165]. خامنه‌ای، استفتاء، س 806؛ تبریزی، استفتائات، س 1592 و 1595 و 1622؛ امام، استفتائات، ج 3، وظایف اجتماعی زنان، س 13 و 19؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 805؛ العروة الوثقی، ج 2، (النکاح)، م 49؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1668؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1720 و دفتر: وحید، سیستانی، بهجت و نوری.

[166]. صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1664؛ تبریزی، استفتائات، س 1595؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 776؛ امام، استفتائات، ج 3، وظایف اجتماعی زنان، س 13؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1715؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 656 و 674؛ العروة الوثقی، ج 2، النکاح، م 49؛ دفتر: سیستانی، وحید و بهجت.

[167]. توضیح المسائل مراجع، م 2445؛ نوری، توضیح المسائل، م 2441 و خامنه‌ای، استفتاء، س 627.

[168]. توضیح المسائل مراجع، م 2445؛ وحید، توضیح المسائل، م 2454؛ دفتر: بهجت.

- [169]. توضیح المسائل مراجع، م 2445.
- [170]. توضیح المسائل مراجع، م 2445.
- [171]. توضیح المسائل مراجع، م 2445.
- [172]. توضیح المسائل مراجع، م 2445؛ نوری، توضیح المسائل، م 2441؛ وحید، توضیح المسائل، م 2454 و خامنه‌ای، استفتاء، س 639 و 627.
- [173]. با استفاده از منابعی که در عنوان «دوست داشتن جنس مخالف» آمده است.
- [174]. دفتر: بهجت و صافی.
- [175]. توضیح المسائل مراجع، م 2445؛ نوری، توضیح المسائل، م 2441؛ وحید، توضیح المسائل، م 2454 و خامنه‌ای، استفتاء، س 639 و 627.
- [176]. با استفاده از منابعی که در عنوان «خلوت زن و مرد» آمده است.
- [177]. با استفاده از منابعی که در عنوان «خلوت زن و مرد» آمده است.
- [178]. دفتر: بهجت و صافی.
- [179]. خامنه‌ای، استفتاء، س 502؛ مکارم، استفتائات، ج 1 س 822؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 451 و ج 2، س 569؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1611؛ سیستانی، سایت، بازیگری، س 1؛ دفتر: امام، وحید، تبریزی، بهجت و فاضل.
- [180]. مکارم، استفتائات، ج 1، س 1764؛ سیستانی، سایت، فیلم، س 6؛ دفتر: همه مراجع.
- [181]. جامع الاحکام، ج 2، 1616.
- [182]. سیستانی، sistani.org، عشق، س 1 و 5 و محبت، س 1؛ خامنه‌ای، استفتاء، س 779، 640 و 651؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1661؛ دفتر: همه مراجع.
- [183]. دفتر: همه مراجع.

[184]. خامنه ای، استفتاء، س 645 و 491؛ مكارم، استفتائات، ج1، س1665؛ نوری، استفتائات، ج1، س1031؛ تبریزی، صراط النجاة، ج2، س1152؛ العروة الوثقی، ج2، النكاح، م47؛ دفتر: وحید، بهجت، فاضل، سیستانی و صافی.

[185]. العروة الوثقی، ج2، المحرمات بالمصاهرة، م33.

[186]. خامنه ای، استفتاء، س 493؛ تبریزی، استفتائات، س1606؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1660؛ مكارم، امام، نوری و فاضل، تعلیقات علی العروة، النكاح، م40؛ بهجت، توضیح المسائل، م1934؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج2، (النكاح)، م16؛ دفتر: وحید.

[187]. خامنه ای، استفتاء، س 515؛ تبریزی، استفتائات، س1606؛ نوری، استفتائات، ج2، س655؛ مكارم، استفتائات، ج1، س818؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1660؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1717؛ بهجت، توضیح المسائل، م1934؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج2، النكاح، م16؛ امام، تحریر الوسيلة، ج2، (النكاح)، م20؛ دفتر: وحید.

[188]. امام، تحریر الوسيلة، ج2، النكاح، م20 و خامنه ای؛ استفتاء، س 479.

[189]. تبریزی، استفتائات، س1606؛ مكارم، تعلیقات علی العروة، النكاح، م40؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج3، (النكاح)، م16؛ صافی، هدایه العباد، ج2، (النكاح)، م20؛ دفتر: وحید و بهجت.

[190]. فاضل، تعلیقات علی العروة، ج2، النكاح، م40.

[191]. نوری، تعلیقات علی العروة، النكاح، م40.

[192]. تبریزی، صراط النجاة، ج2، س1695 و 1173؛ امام، نوری، فاضل و مكارم، العروة الوثقی، ج2،

النكاح، م35؛ دفتر: وحيد، صافي، سيستاني و
خامنه اي.

[193]. بهجت، توضيح المسائل، م1943.

[194]. العروة الوثقى، ج1، السستر و ج2،
(النكاح)، م40.

[195]. خامنه اي، استفتاء، س515؛ تبريزي،
استفتاءات، س1606؛ مكارم، استفتاءات، ج2، س1024؛
سيستاني، sistani.org، دسست دادن، س4؛ صافي،
جامع الاحكام، ج2، س1660؛ بهجت، توضيح المسائل،
م1934؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1717؛ امام و
نوري، تعليقات على العروة، (النكاح)، م40؛ دفتر:
وحيد.

[196]. امام، تحرير الوسيطة، ج2، النكاح، م24؛
صافي، هداية العباد، ج2، (النكاح)، م24؛ نوري،
فاضل، تعليقات على العروة، (النكاح)، م35؛ بهجت،
توضيح المسائل، م1943؛ دفتر: وحيد و خامنه اي.

[197]. سيستاني، منهاج الصالحين، ج3، النكاح،
م23؛ تبريزي، التعلقه على منهاج الصالحين، ج2،
م1232.

[198]. دفتر: مكارم.

[199]. صافي، هداية العباد، ج2، النكاح، م25؛
امام، تحرير الوسيطة، ج2، (النكاح)، م25؛ تبريزي،
صراط النجاة، ج5، س1247؛ دفتر: فاضل، نوري، مكارم،
وحيد، بهجت و خامنه اي.

[200]. سيستاني، منهاج الصالحين، ج3، النكاح،
م23.

[201]. العروة الوثقى، ج1، السستر و ج2،
(النكاح)، م41.

[202]. بهجت، احكام و استفتاءات، ص29، س3 و 4؛
مكارم، نوري، فاضل و امام، تعليقات على العروة
النكاح، م35؛ صافي، هداية العباد، ج2، (النكاح)،
م22؛ وحيد، توضيح المسائل، م2450؛ توضيح المسائل

مراجع، م 2441 و خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 1315.

[203]. تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1023 و 1024 و استفتائات، س 1545؛ سیستمی، sistani.org، پزشکی، س 1 و منهاج الصالحین، ج 2، (النکاح)، م 20 و 21.

[204]. خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 1303؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 803 و 1567؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2091 و 2087؛ بهجت، احکام و استفتائات پزشکی، ص 30، س 4 و 8؛ امام، استفتائات، ج 3، نظر، س 42؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 933 و 966؛ صافی، هداية العباد، ج 2، (النکاح)، م 22 و دفتر: وحید.

[205]. تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1023 و 1024 و استفتائات، س 1545؛ سیستمی، منهاج الصالحین، ج 3، النکاح، م 21 و sistani.org پزشکی، س 1 و 5.

[206]. بهجت، احکام و استفتائات پزشکی، ص 30، س 4 و 8، ص 33، س 18؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 943 و 933 و 956؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 1303؛ امام، استفتائات، ج 3، نظر، س 42 و 43؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2091 و 2087؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 803 و 1567؛ صافی، هداية العباد، ج 2، (النکاح)، م 22؛ دفتر: وحید.

[207]. سیستمی، sistani.org، پزشکی، س 1 و منهاج الصالحین، ج 2، (النکاح)، م 21؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1023 و 1024 و استفتائات، س 1545.

[208]. صافی، هداية العباد، ج 2، النکاح، م 22، نوری، استفتائات، ج 1، س 933؛ امام، استفتائات، ج 3، (نظر)، س 42 و 43 و 84؛ بهجت، احکام و استفتائات پزشکی، ص 30، س 5 و 6؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2089؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 1303؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 1572؛ دفتر: وحید.

[209]. سیستمی، منهاج الصالحین، ج 2، النکاح، م 21 و sistani.org، پزشکی، س 1؛ تبریزی، استفتائات، س 1545 و صراط النجاة، ج 5، س 1024 و 1023.

[210]. العروه الوثقی، ج2، النکاح، م35 و 48.

[211]. دفتر: همه مراجع.

[212]. نور 24، آیه 31.

[213]. مطهری، مرتضی، مسأله حجاب، ص 21.

[214]. باید توجه داشت که هر چند سال نزول آیات حجاب و پوشش، در کتب تفسیر و تاریخ ثبت نشده است؛ ولی باتوجه به اینکه از يك سو این آیات در سوره‌های احزاب و نور آمده و سوره احزاب از نظر ترتیب نزول پیش از سوره نور و بعد از سوره آل عمران قرار دارد و از سوی دیگر طبق نقل تفسیر نمونه سوره آل عمران در بین سالهای دوم و سوم نازل گردیده است، می‌توان به خوبی حدس زد که سوره احزاب در سال‌های چهارم و پنجم نازل گردیده است. بنابر این آیه حجاب در این سال‌ها تشریع گردیده است. محتوای این سوره نیز مؤید این مسأله می‌باشد.

[215]. نور 24، آیه 31 و احزاب (33)، آیه 59 و 33.

[216]. نور 24، آیه 31 و احزاب (33)، آیه 59.

[217]. دو آیه در پاورقی ذکر شود.

[218]. «صَيَانَةُ الْمَرْأَةِ أَنْعَمَ لِحَالِهَا وَ أَدْوَمُ لِحَمَالِهَا»: مستدرک الوسائل، ج 14، باب 70.

[219]. احزاب 33، آیه 59.

[220]. ر.ک: مصطفوی، انسانیت از دیدگاه اسلامی، ص 129.

[221]. قال النبی (صلی‌الله‌علیه‌وآله): «النَّظَرُ سَهْمٌ مَسْمُومٌ مِنْ سَهَامِ إِبْلِيسَ فَمَنْ تَرَكَهَا خَوْفًا مِنْ اللَّهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ إِيْمَانًا يَجِدُ حَلَاوَتَهُ فِي قَلْبِهِ»؛ بحارالانوار، ج 101، ص 38.

[222]. قصص 28، آیه 25.

[223]. درباره جلباب گفته اند: آن روسری خاصی که بانوان هنگامی که برای کاری به خارج از منزل می‌روند، سر و روی خود را با آن می‌پوشند؛ «الجلباب خمار المرأة الذي يغطي رأسها و وجهها إذا خرجت لحاجة»؛ التبيان في تفسير القرآن، ج 8، ص 361؛ مجمع البيان، ج 8 - 7، ص 578).

[224]. مجمع البيان، ص 580؛ الميزان، ج 16، ص 361.

[225]. زنانی که ظاهراً پوشیده هستند، ولی در واقع برهنه اند، از رسول خدا (صلی الله علیه وآله) روایت شده است: «صنفان من اهل النار لم أرهما قوم معهم سياط كأذناب البقر يضربون بها الناس و نساء كاسيات عاريات، مميلات مائلات، رؤسهن كأسنمة البخت المائلة ...».؛ میزان الحکمة، ج 2، ص 259.

[226]. فاضل، امام، سیستانی، نوری و مکارم، تعلیقات علی العروة، الستر؛ خامنه ای، استفتاء، س 568؛ تبریزی، استفتائات، س 1611 و توضیح المسائل مراجع، م 2435؛ دفتر: بهجت و وحید.

[227]. صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1696.

[228]. نوری، استفتائات، ج 2، س 678؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 439؛ توضیح المسائل مراجع، م 789؛ وحید، توضیح المسائل، م 795؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1275.

[229]. دفتر: سیستانی.

[230]. توضیح المسائل مراجع، م 2435، وحید، توضیح المسائل، م 2444؛ نوری، توضیح المسائل، م 2431 و خامنه ای، سایت، نگاه.

[231]. بهجت، توضیح المسائل، م 1937.

[232]. توضیح المسائل مراجع، م 2435.

[233]. تبریزی، صراط النجاة، ج 6، س 1610؛ نوری، توضیح المسائل، م 2246؛ وحید، توضیح المسائل، م 2260؛ توضیح المسائل مراجع، م 2252 و دفتر: خامنه ای.

[234]. امام، توضیح المسائل مراجع، م 1406 و استفتائات، ج 3، متفرقه، س 78 و 81؛ وحید، توضیح المسائل، م 1414؛ تبریزی، توضیح المسائل مراجع، م 1406 و استفتائات، س 2240؛ مکارم، استفتائات، ج 1، س 1604 و 1709 و 1711؛ فاضل، توضیح المسائل مراجع، م 1406؛ نوری، توضیح المسائل، م 1403 و استفتائات، ج 1، س 1054؛ دفتر: بهجت و خامنه ای.

[235]. سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م 1406.

[236]. صافی، توضیح المسائل مراجع، م 1406.

[237]. سیستانی، sistani.org، حجاب، س 3؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 1، س 878؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1706؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1696؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 438؛ دفتر: نوری، وحید، بهجت و امام.

[238]. تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1275 و استفتائات، س 1614.

[239]. دفتر: مکارم.

[240]. خامنه ای، استفتاء، س 619؛ مکارم، استفتائات، ج 2، س 1019؛ امام، تعلیقات علی العروة، النکاح، م 51 و استفتائات، ج 3، (احکام حجاب)، س 30 و 29؛ فاضل و نوری، تعلیقات علی العروة، (النکاح)، م 51؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج 3، (النکاح)، م 18.

[241]. تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1262؛ وحید، توضیح المسائل، م 2444؛ دفتر: بهجت.

[242]. دفتر: صافی.

[243]. امام، فاضل و صافی، توضیح المسائل مراجع، م 865؛ نوری، توضیح المسائل، م 866؛ وحید، توضیح المسائل، م 872؛ تبریزی، استفتائات، س 1617؛ دفتر: بهجت.

[244]. مکارم، استفتائات، ج 1، س 119 و ج 2، س 152؛ سیستانی، sistani.org، لباس، س 2 و دفتر.

[245]. خامنه‌ای، استفتاء، س 580؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1701؛ مکارم، استفتائات، ج 2، س 1022؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 485؛ سیستانی، sistani.org، حجاب، س 7؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1669؛ امام، استفتائات، ج 3، (احکام حجاب)، س 7؛ دفتر: وحید، بهجت و تبریزی.

[246]. العروة الوثقی، ج 1، الستر و ج 2، (النکاح)، م 31.

[247]. العروة الوثقی، ج 1، الستر.

[248]. دفتر: همه مراجع.

[249]. العروة الوثقی، ج 1، الستر.

[250]. توضیح المسائل مراجع، م 2435؛ نوری، توضیح المسائل، م 2431؛ وحید، توضیح المسائل، م 2444 و خامنه‌ای، استفتاء، س 622.

[251]. نوری، امام، فاضل و مکارم، تعلیقات علی العروة، احکام التخلی، م 10؛ دفتر: بهجت، وحید، صافی و خامنه‌ای.

[252]. سیستانی، تعلیقات علی العروة، احکام التخلی، م 10.

[253]. نوری، استفتائات، ج 1، س 485؛ امام، استفتائات، ج 3، احکام حجاب، س 27؛ مکارم، استفتائات، ج 2، س 152؛ فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 1329؛ صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1729 و 1730؛ خامنه‌ای اجوبه الاستفتائات، س 1363 و 1366؛ تبریزی، استفتائات، س 1590؛ سیستانی، sistani.org، حجاب، س 5؛ دفتر: وحید و بهجت.

[254]. امام، استفتائات، ج 1، لباس نمازگزار، س 34؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1248؛ مکارم، استفتائات، ج 2، س 154؛ سیستانی، sistani.org، (حجاب)، س 2؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1712؛ همه مراجع، العروة الوثقی، ج 1، (الستر)، الثانی و 16؛ صافی،

جامع الاحكام، ج 2، س 1692؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 682.

[255]. امام، استفتائات، ج 3، احكام حجاب، س 27؛ سيستاني، sistani.org، حجاب، س 5؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1708؛ مكارم، استفتائات، ج 2، س 153 و 1023؛ نوری، استفتائات، ج 2، س 679؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 1، س 907؛ صافی، جامع الاحكام، ج 2، س 1694 و 1729؛ خامنه ای، استفتاء، س 618 و دفتر: وحید و بهجت.

[256]. مكارم، استفتائات، ج 2، س 153 و 156؛ صافی، جامع الاحكام، ج 2، س 1729؛ سيستاني، sistani.org، حجاب، س 5؛ امام، استفتائات، ج 3، (احكام حجاب)، س 27؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 485؛ فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 1708؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س 1364 و 1367؛ تبریزی، استفتائات، س 1590؛ دفتر: وحید و بهجت.

[257]. العروة الوثقی، ج 1، الستر، الثاني.

[258]. فاضل و امام، تعليقات على العروة، الستر، م 1 و دفتر: خامنه ای.

[259]. دفتر: وحید و بهجت.

[260]. نوری، استفتائات، ج 2، س 670؛ سيستاني، sistani.org، زینت، س 14؛ مكارم، استفتائات، ج 1، س 137؛ تبریزی، صراط النجاة، ج 5، س 1276 و دفتر: تبریزی و صافی.

[261]. با استفاده از منابعی که در عنوان «کلاه گیس» آمده است.

[262]. با استفاده از منابعی که در عنوان «کلاه گیس» آمده است.

[263]. مكارم و نوری، تعليقات على العروة، النكاح، م 46 و 45؛ دفتر: بهجت، وحید، سيستاني، تبریزی، صافی.

[264]. فاضل، جامع المسائل، ج 2، س 1326؛ امام، تعليقات على العروة، الستر م 1 و (النكاح) م 46 و 45 و خامنه ای، استفتاء، س 486.

[265]. امام، استفتائات، ج3، نظر، س66؛ خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س1362؛ مکارم، استفتائات، ج2، س1023 و دفتر: همه مراجع.

[266]. توضیح المسائل مراجع، م 834 و 836؛ وحید، توضیح المسائل، م 840 و 844 و دفتر: خامنه‌ای.

[267]. توضیح المسائل مراجع، م 835؛ وحید، توضیح المسائل، م 841 و دفتر: خامنه‌ای.

[268]. بهجت، توضیح المسائل مراجع، م 835.

[269]. خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س 1379؛ نوری، استفتائات، ج 1، س 469 و دفتر: امام و مکارم.

[270]. صافی، جامع الاحکام، ج 2، س 1731 و دفتر: بهجت.

[271]. فاضل، جامع المسائل، ج 1، س 2238؛ تبریزی، استفتائات، س 2225 و 2228 و 2229.

[272]. دفتر: وحید.

[273]. مکارم، استفتائات، ج1، س834 و تعلیقات علی‌العروة، النکاح، م51؛ امام، استفتائات، ج3، (احکام حجاب)، س14؛ فاضل، تعلیقات علی‌العروة، ج2، (النکاح)، م51؛ تبریزی، استفتائات، س1591 و صراط‌النجاه، ج1، س1487؛ خامنه‌ای، سایت، نگاه و دفتر: سیستانی و وحید.

[274]. صافی، جامع الاحکام، ج2، س1722؛ بهجت، توضیح المسائل، م1933 و 1937.

[275]. نوری، استفتائات، ج1، س483.

[276]. دفتر: همه مراجع.

[277]. خامنه‌ای، استفتاء، س 667؛ مکارم، استفتائات، ج1، س797؛ تبریزی، استفتائات، س1616؛ نوری، استفتائات، ج1، س1033؛ دفتر: وحید، صافی، بهجت، امام و فاضل.

[278]. همان.

[279]. فاضل، جامع المسائل، ج1، س1707 و ج2، س1328؛ خامنه ای، استفتاء، س662؛ تبریزی، صراط النجاة، ج5، س1253؛ دفتر: امام، وحید.

[280]. دفتر: بهجت و صافی.

[281]. مکارم، استفتائات، ج2، س151 و 1034؛ نوری، استفتائات، ج1، س491 و سیستانی، سایت، زینت.

[282]. نوری، استفتائات، ج1، س490؛ فاضل، جامع المسائل، ج2، س1328؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1682؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س1220؛ تبریزی، استفتائات، س1590 و 1586؛ سیستانی، sistani.org، زینت، س28؛ امام، استفتائات، ج2، (احکام حجاب)، س32؛ دفتر: بهجت.

[283]. استفتائات، ج1، س801.

[284]. با استفاده از منابعی که در عنوان «آرایش چهره» آمده است.

[285]. العروة الوثقی، ج1، الستر.

[286]. سیستانی، sistani.org، زینت، س17؛ مکارم، استفتائات، ج2، س1034 و 151؛ نوری، استفتائات، ج1، س491 و 542 و 500؛ امام، استفتائات، ج3، (احکام حجاب)، س34؛ دفتر: وحید.

[287]. صافی، جامع الاحکام، ج2، س1683 و دفتر: بهجت.

[288]. تبریزی، صراط النجاة، ج5، س1238.

[289]. خامنه ای، سایت، نگاه؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1707 و دفتر: وحید.

[290]. خامنه ای، سایت، نگاه؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1707؛ دفتر: امام.

[291]. صافی، جامع الاحکام، ج2، س1683؛ دفتر: بهجت و تبریزی.

[292]. سیستانی، sistani.org، زینت، س1 و 17 و 18؛ مکارم، استفتائات، ج1، س802؛ نوری، استفتائات، ج1، س542 و 491.

[293]. خامنه‌ای، استفتاء، س562؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1707 و دفتر: امام و وحید.

[294]. دفتر: بهجت و صافی.

[295]. تبریزی، صراط‌النجاة، ج1، س882 و 883.

[296]. نوری، استفتائات، ج1، س542 و 500؛ مکارم، استفتائات، ج1، س802؛ سیستانی، sistani.org، زینت، س18.

[297]. دفتر: همه مراجع.

[298]. دفتر: بهجت و صافی.

[299]. دفتر: مکارم.

[300]. دفتر: همه مراجع.

[301]. دفتر: همه مراجع.

[302]. امام، استفتائات، ج3، احکام حجاب، س36؛ دفتر: بهجت، فاضل و صافی.

[303]. تبریزی، صراط‌النجاة، ج1، س882 و 883.

[304]. نوری، استفتائات، ج2، س669؛ سیستانی، تعليقات على العروة، الستر، م1؛ مکارم، استفتائات، ج1، س801.

[305]. دفتر: وحید.

[306]. دفتر: همه مراجع.

[307]. دفتر: مکارم و نوری.

[308]. سیستانی، sistani.org، حجاب، س3؛ تبریزی، صراط النجاة، ج1، س878؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س1706؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1696؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س438؛ دفتر: نوری، وحید، بهجت و امام.

[309]. تبریزی، صراط النجاة، ج5، س1275 و استفتاءات، س1614.

[310]. دفتر: مکارم.

[311]. العروة الوثقی، ج1، فی الستر و الساتر، الثانی.

[312]. توضیح المسائل مراجع، م897.

[313]. آیة الله مکارم احتیاط واجب دارند.

[314]. العروة الوثقی، ج1، فی الستر و الساتر، الثانی؛ تبریزی، استفتاءات، س446؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س244.

[315]. العروة الوثقی، ج1، فی الستر و الساتر، م5.

[316]. العروة الوثقی، ج1، فی الستر و الساتر، م5.

[317]. امام، استفتاءات، ج3، احکام حجاب، س8؛ نوری، استفتاءات، ج2، س673؛ العروة الوثقی، ج1، (مكان المصلی)، العاشر.

[318]. فتاوا در این زمینه مختلف است. برای آگاهی بیشتر ر.ک: توضیح المسائل مراجع، م886.

[319]. توضیح المسائل مراجع، م846.

[320]. فاضل، توضیح المسائل مراجع، م846. وحید، توضیح المسائل، م852؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1372؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1688؛ تبریزی، صراط النجاة، ج3، س781.

[321]. توضیح المسائل مراجع، م846.

- [322]. مكارم ، استفتاءات، ج 1 س138.
- [323]. نوری، توضیح المسائل، م 847.
- [324]. العروه الوثقی، ج1، التقليد، م67.
- [325]. امام ، استفتاءات، ج3، سؤالات متفرقه، س174؛ فاضل و بهجت، توضیح المسائل مراجع، م846.
- [326]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1219؛ مكارم ، استفتاءات، ج1، س132 و 138؛ سيستاني، sistani.org، زينت، ش34 و توضیح المسائل مراجع، م846؛ وحيد، توضیح المسائل، م852؛ صافي، جامع الاحكام، ج2، س1688؛ تبریزی، صراط النجاة، ج3، س781.
- [327]. نوری، استفتاءات، ج2، س569 و توضیح المسائل، م 847.
- [328]. امام، نوری و فاضل، توضیح المسائل مراجع، م845؛ خامنه ای، استفتاء، س 550.
- [329]. صافي، توضیح المسائل مراجع، م845؛ بهجت، توضیح المسائل، م711؛ وحيد، توضیح المسائل، م851.
- [330]. تبریزی و سيستاني، توضیح المسائل مراجع، م845.
- [331]. مكارم ، توضیح المسائل مراجع، م845.
- [332]. توضیح المسائل مراجع، م846.
- [333]. وحيد، توضیح المسائل، م 852؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1372؛ صافي، جامع الاحكام، ج2، س1688؛ تبریزی، صراط النجاة، ج3، س781.
- [334]. توضیح المسائل مراجع، م846.
- [335]. مكارم ، استفتاءات، ج 1 س138.
- [336]. نوری، توضیح المسائل، م 847.

[337]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1219؛ مکارم، استفتاءات، ج1، س132 و 138؛ سیستانی، sistani.org، زینت، س34 و توضیح المسائل مراجع، م846؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1688؛ تبریزی، صراط النجاة، ج3، س781؛ وحید، توضیح المسائل، م852؛ نوری، استفتاءات، ج2، س569 و توضیح المسائل، م847.

[338]. توضیح المسائل مراجع، م846؛ امام، استفتاءات، ج3، سؤالات متفرقه، س174.

[339]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س1369؛ دفتر: همه مراجع.

[340]. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س444؛ تبریزی، التعليقه على منهاج الصالحين، ج1، الخامس و م31؛ امام، نوری، فاضل، تعليقات على العروة، لباس المصلى، م24؛ بهجت، وسيله النجاة، ج1، م639؛ صافی، هدايه العباد، ج1، م678.

[341]. دفتر: مکارم.

[342]. توضیح المسائل مراجع، م832؛ نوری، توضیح المسائل، م833؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س444؛ وحید، توضیح المسائل، م838.

[343]. تبریزی، استفتاءات، س2194؛ نوری، استفتاءات، ج2، س517؛ امام، استفتاءات، ج1، لباس نمازگزار، س52؛ سیستانی، sistani.org، زینت، س2؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1737؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س443؛ دفتر: بهجت، وحید.

[344]. مکارم، استفتاءات، ج1، س811؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س969.

[345]. مکارم، استفتاءات، ج1، س811؛ تبریزی، استفتاءات، س2193؛ امام، استفتاءات، ج1، لباس نمازگزار، س50؛ سیستانی، sistani.org، زینت، س33؛ فاضل، جامع المسائل، ج1، س969؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س443؛ صافی، جامع الاحکام، ج2، س1739؛ دفتر: وحید، بهجت، نوری.

[346]. العروه الوثقی، ج1، لباس المصلى، م21.

[347]. امام، استفتائات، ج1، لباس نمازگزار، س53؛ خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س443؛ صافی، جامع‌الاحکام، ج2، س1738؛ مکارم، نوری و سیستمی، تعلیقات علی‌العروة، (لباس المصلی)، الخامس؛ دفتر: بهجت، وحید، صافی و تبریزی.

[348]. فاضل، تعلیقات علی‌العروة، ج2، لباس المصلی، الخامس.

[349]. امام، استفتائات، ج1، لباس نمازگزار، س56؛ مکارم، استفتائات، ج2، س163؛ خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س449.

[350]. بهجت، وسیلة النجاة، ج1، م639؛ نوری، تعلیقات علی‌العروة، لباس المصلی، م20؛ تبریزی، استفتائات، س2195؛ سیستمی، سایت، زینت.

[351]. صافی، هداية العباد، ج1، م678.

[352]. امام، استفتائات، ج3، سؤالات متفرقه، س174؛ خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س445؛ دفتر: سیستمی، بهجت، وحید، نوری، فاضل، تبریزی و صافی.

[353]. مکارم، استفتائات، ج2، س164.

[354]. خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س446؛ توضیح‌المسائل مراجع، م832؛ نوری، توضیح‌المسائل، م833؛ وحید، توضیح‌المسائل، م838.

[355]. مکارم، استفتائات، ج1، س136.

[356]. فاضل، جامع‌المسائل، ج1، س970 و 97؛ نوری، استفتائات، ج2، س532؛ خامنه‌ای، اجوبه‌الاستفتائات، س447؛ امام، استفتائات، ج2، کسب‌های حرام، س14 و 13؛ صافی، هداية العباد، ج1، 1689؛ تبریزی، التعلیقه علی منهاج‌الصالحین، (المکاسب‌المحرمة)، م8؛ بهجت، وسیلة النجاة، ج1، م1441 و 1442؛ مکارم، استفتائات، ج1، س628 و دفتر: سیستمی و وحید.

[357]. توضیح المسائل مراجع، م 845؛ نوری، توضیح المسائل، م 846؛ بهجت، توضیح المسائل، م 711؛ خامنه ای، اجوبة الاستفتاءات، س 1361؛ وحید، توضیح المسائل، م 851.

[358]. دفتر: سیستانی.

[359]. مکارم، توضیح المسائل مراجع، م 845.

[360]. مکارم، استفتاءات، ج 1، س 825؛ امام، فاضل، مکارم، نوری، تعلیقات علی العروة النکاح، م 27؛ صافی، هداية العباد، ج 2، (النکاح) م 27؛ سیستانی، منهاج الصالحین ج 2، (النکاح) م 12.

[361]. توضیح المسائل مراجع، م 2435، 2433؛ نوری، توضیح المسائل، م 2431؛ العروة الوثقی، ج 2، النکاح م 35؛ وحید، توضیح المسائل، م 2444 و خامنه ای، سایت، نگاه.

فهرست مطالب

فصل اول - نگاه به نامحرم	2
فصل دوم - عکس و فیلم نامحرم	6
فصل سوم - گفت و گوی نامحرم	11
فصل چهارم - ارتباط دختر و پسر	13
فصل پنجم - پوشش و حجاب	17
فصل ششم - آرایش و زیورآلات	20
فصل هفتم - پوشش در نماز	22
فصل هشتم - لباس جنس مخالف	23
فصل نهم - طلا و پلاتین	24
فصل دهم - دانستنی‌ها	25
مقدمه	26
فصل اول : نگاه به نامحرم قرآن و نگاه نامحرم	30
نگاه‌های حرام	32
پرسش 2. نگاه‌های ممنوع و حرام کدام است؟	32
پرسش 3. آیا نگاه حرام جزء گناهان کبیره است؟	33
پرسش 4. نگاه‌های جایز و حلال کدام است؟	33
نگاه از آینه	35
نگاه به زیبایی‌ها	36
نگاه به مانتویی	36
نگاه به مرد	36
پرسش 11. حکم نگاه کردن زن به بازو و آرنج مرد نامحرم چیست؟	37
نگاه به استاد	38
نگاه به شاگردان	39
نگاه خواستگاری	39
نگاه‌های خیابانی	41
نگاه به نامزد	41
نگاه ناخودآگاه	42
نگاه به فامیل	43
نگاه به محرم	43
نگاه به همجنس	44

44	نگاه به بدحجاب
45	نگاه به روستایی
45	نگاه به زنان اهل تسنن
46	نگاه به مسلمانان خارجی
46	نگاه به غیر مسلمان
47	نگاه به کهنسال
47	نگاه پسر بچه
48	نگاه به زیورآلات
49	نگاه به ورزشکاران
50	نگاه به فیلم ورزشی
51	نگاه به دختر بچه
52	نگاه به پسر بچه
52	نگاه به عورت بچه
53	فصل دوم : عکس و فیلم نامحرم
53	عکس و فیلم ناشناس
53	نگاه خواستگاری به عکس
54	عکس و فیلم آشنا
55	عکس از دنیا رفته
56	عکس بازیگران
56	عکس دوران کودکی
57	فیلم های صدا و سیما
57	فیلم های وزارت ارشاد
58	پخش زنده و غیر زنده
59	تفاوت فیلم و عکس
59	مشاهده نامحرم در چت
60	عکس و فیلم مبتذل
61	عکس مبتذل غیرمسلمانان
61	دفع افسد به فاسد
62	عکس و فیلم آموزشی
63	فیلم آموزش جنسی
63	فیلم تحریک زناشویی
65	نگاه متأهل به فیلم
65	سانسور فیلم مبتذل
66	ارضای شهوت با فیلم
67	آنتن ماهواره
71	ظهور عکس توسط مرد
72	فیلم برداری مجالس
72	استفاده از اینترنت
73	شغل کافی نت

74	فصل سوم : گفت و گوی نامحرم
74	گفت و گوی علمی با نامحرم
74	گفت و گو به قصد ازدواج
75	چت در اینترنت
75	چت با جنس مخالف
76	چت با غیر مسلمان
76	داستان های شهوانی
77	گفت و گو با نامحرم
78	سلام کردن به نامحرم
78	نامه نگاری با نامحرم
79	گفت و گوی تلفنی
79	شوخی با نامحرم
79	شوخی با محارم
80	تقلید صدا
80	فصل چهارم : ارتباط دختر و پسر
81	جشن مختلط
82	شرکت در تشکل مذهبی
82	اردوی دختر و پسر
82	نشستن بر سر يك سفره
83	حضور بانوان در ادارات
83	خلوت زن و مرد
85	ارتباط شغلی
86	تدریس خصوصی
88	دوست داشتن جنس مخالف
89	تماس در تاکسی و بازار
89	دست دادن با نامحرم
91	دست دادن با پیرزن
92	دست دادن با غیر مسلمان
92	دست دادن با دختر
93	بوسیدن دختر ممیز
93	بوسیدن محارم
93	پرستار نامحرم
94	تزریقات
95	دندان پزشك نامحرم
95	متخصص نامحرم
96	نجات نامحرم
96	مربی نامحرم
97	فصل پنجم : پوشش و حجاب
98	فلسفه حجاب

103	پوشش زن
103	پوشش صورت
104	حجاب و نابالغ
105	وجوب حجاب دختران
105	اجبار در پوشش
107	پوشش روی پا
107	پوشش زیبا رویان
109	برتری چادر
109	پوشش نزد محارم
110	حجاب توریست‌ها
110	حجاب در کشور غیر مسلمان
111	غفلت از حجاب
111	محل دید نامحرم
112	لباس روشن و نازک
112	جوراب نازک
113	لباس‌های تنگ
113	پوشش حجم مو
114	کلاه گیس
114	کلاه گیس در خارج کشور
115	کلاه گیس بازیگران
116	کفش صدا دار
116	لباس ابریشم
117	کروات
118	آستین کوتاه
118	لباس رنگارنگ مردان
119	فصل ششم : آرایش و زیورآلات
120	آرایش چهره
120	آرایش دختران
121	برداشتن ابرو
122	رنگ ابرو
122	سرمه چشم
123	گریم
124	شک در زینت
124	حلقه ازدواج
125	لنز آرایشی
126	فصل هفتم : پوشش در نماز
126	نماز و نامحرم
126	نماز با چادر بدن‌نما
127	نماز با مانتو

128	زیور آلات و نماز
128	پرده در نمازخانه
129	فصل هشتم : لباس جنس مخالف
129	لباس زنانه و مردانه
130	لباس مشترك زن و مرد
130	لباس تئاتر
131	لباس شهرت
132	لباس زیر
133	لباس موقت
134	فصل نهم : طلا و پلاتین
134	طلای مردان
134	طلای زرد
135	طلای سفید
135	پلاتین
136	طلای مشکوک
136	طلای مخلوط
136	دندان طلا
137	حلقه طلا
138	مدال طلا
138	فروش طلای مردانه
139	فصل دهم : دانستنی‌ها
139	تعریف لباس شهرت
140	زینت زن
141	مفهوم ضرورت
142	سن تمییز
178	فهرست مطالب